

ürün

SOSYALİST DERGİ

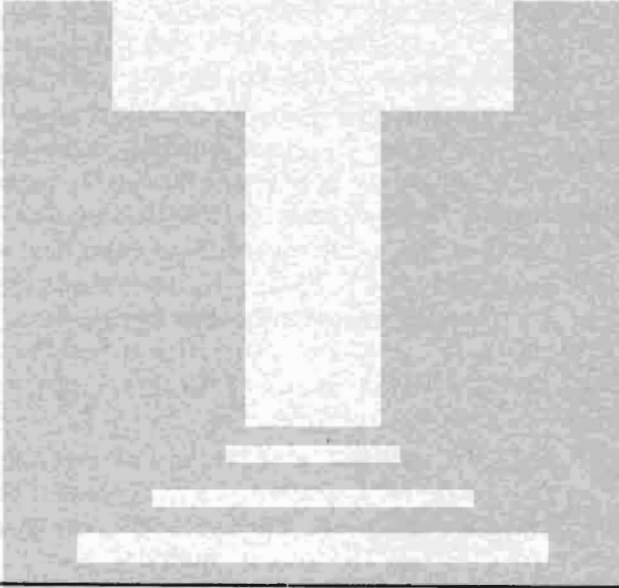
1. Gündüz
tarafından
TÜSTAV
bağışlanmıştır

Temmuz
1974 **1**

TÜSTAV

TEMMUZ 1974 ● YIL : 1 ● SAYI : 1

ürün
SOSYALİST DERGİ

Sahibi : Ural ATEŞER ● Yazı İşleri Müdürü :
Nuri SAMYELİ ● Yazışma adresi ve Yöne-
tim Yeri : Divanyolu, Klodfarer Cad. No:
38/2, İSTANBUL ● Genel Dağıtım : DE - DA,
Cağaloğlu Yokuşu, Kemaliye Han, No 4/14, İS-
TANBUL ● Ankara Dağıtımı : HAT KİTAB-

EVİ, Soysal Sitesi 2. Çarşı Katı, No 6, Kızılay/ANKARA ● Abone Şartla-
rı : Yıllık 100, Altı Aylık 50 lira. Dış Ülkeler için iki katıdır. ● Dizgi - Bas-
kı : BAŞARAN MATBAASI ● Kapak Baskı : FAVORİ OFSET.

İÇİNDEKİLER

YORUM 3

OLAYLAR

15 - 16 Hazirandan dört yıl sonra	4
Faşistlerin yeni bir cinayeti	6
Sıkıyönetim mahkemesinde bir savunma	9
TMMOB Genel Kurulu	10
Hürcam - İş Sendikası Paşabahçe Şubesi açıldı	11
Petrol - İş Sendikası İstanbul Şubesi Kongresi	11
Elazığ'da «İşçinin Sesi» gazetesine yoğun baskı	12
Kıta sahanlığı sorunu ve emperyalizmin yeni oyunu	13
Faşizme karşı güçbirliği geliyor	15
Petrol üretici ülkeler yeni tedbirler alıyorlar	18
Kimya - İş'in son genel kurulları	20
Lastik - İş'in 18. genel kurulu toplandı	22
Sosyal - İş DİSK'e katılma kararı aldı	23
Mamak'da neler oluyor	25
Tarım - İş grevi ve Türk - İş stratejisi	31
Kamboç'da faşist rejimin eğitim bakanı öldürüldü	33
Portekiz'de yönetim değişikliği	36
Kuzey İrlanda sorunu	38
Öğrenci gençliğin otobüs zamlarına tepkisi	40

İNCELEMELER

141. ve 142. maddelerin kalkması sorunu

KEMAL YÜCEL 41

Asgari ücretler ve Türkiye'deki tarihi gelişimi

MEHMET OKUTAN 44

Türkiye Kurtuluş savaşı üzerine

NECATİ ÖZTÜRK 64

ÇEVİRİLER

Brezilya gerçeği 80

Çokuluslu şirketler ve uluslararasılaşma sorunu 97

Karikatürler : SEYDALİ GÖNEL

YORUM

Yorum'un ilkini bir çıkış yazısı olarak düşündük. Ürün, büyük iddialarla çıkmıyor. Hedefimiz, işçi sınıfı biliminin, işçi sınıfı hareketi içinde, bir **kitle yayın organı**'na yüklediği görevlerle sınırlı. Bu konu, özellikle ülkemizde, ülkemiz işçi sınıfı mücadelesinde giderek önem kazanıyor.

Ürün, işçi sınıfı mücadelesinde, önemli bir yanlış olarak gördüğümüz; «**işçi sınıfı hareketinin stratejisini, kendi bağımsız sorunlarını, kitle yayın organlarında ve en geniş kitlelerle tartışmak**»dan titizlikle kaçınacaktır.

Ürün, aylık dergisi ve halen hazırlıklarını yürüttüğü kitap yayınlarıyla; işçi sınıfı biliminin aktarılması ve Türkiye toplumunun araştırılması çabasını, bilimsel teorinin kılavuzluğunda yürütecektir.

Başta Türkiye işçi sınıfı olmak üzere, bütün çalışan kitlelere karşı, elli yıldan beri çeşitli görünümelerde uygulanan faşizme karşı, demokratik mücadelede; **Ürün**, yerini alacaktır.

Ürün, daha önce yapılan ve özellikle 1960 sonrası verilen ürünlerden kopuk değildir. Yapılan çalışmalar, katıldığımız ve katılmadığımız yanlışlarla yararlı olmuş, Türkiye devrimci mücadelesine, Türkiyenin objektif şartlarından hareketle eğilimesi adına katkılarda bulunulmuştur. Ülkemizdeki devrimci mücadelede meydana gelmiş olan sapmalara bakarak, yapılan çalışmaları inkâr etmek bizece doğru değildir. Yapılan çalışmalar, Türkiye devrimci hareketine; doğrularıyla-yanlışlarıyla, bundan önce olanlardan daha yaygın bir birikim ve deney kazandırmıştır. Geçmiş dönemin eleştirilerini yaparken, kesinlikle duygusal olmamalıyız; fakat, aynı zamanda saygısız da olmamalıyız.

Türkiye toplumunu araştırma çalışmalarımızı yürütürken; işçi sınıfı hareketinin, tarihi temele dayanma zorunluluğundan hareketle; bazılarının ülkemiz adına yeni olduğunu sandığımız, bazılarının bilinen ve ileriye sürülmeyen olduğunu düşündüğümüz görüşlerimizi getirme durumundayız. Bu arada, daha önce ileri sürülen görüşlerle aynı olan görüşlerimizi de, bütünlük adına tekrarda yarar görmekteyiz.

ÜRÜN

OLAYLAR

(10 MAYIS - 20 HAZİRAN)

15 - 16 Haziran'dan

4 yıl

sonra

15-16 Haziran 1970'de İstanbul caddeleri, Türkiye işçi sınıfı tarihinin en büyük, demokratik kitle hareketine tanık oldu. Yüzbine yakın sanayi işçisi, 274 ve 275 sayılı Sendikalar Kanununda yapılmak istenilen değişiklikleri protesto amacıyla direnişe geçmişlerdir. İlginç olan, o dönem CHP milletvekillerinden Celal Kargılı'nın açıklamasına göre; yasa değişikliğinin altında, Bülent Ecevit, Orhat Birgit ve Şeref Bakışık'ın imzalarının olması.

İşçi sınıfının ekonomik örgütü olmaktan çok; burjuvazi ile, işçi sınıfı arasında uzlaşmacı rolü oynayan Türk-İş'e bağlı sendikalardan, kitleler halinde kopan işçiler, hızla DİSK bünyesindeki sendikalarda, işverenlere karşı kenetleniyorlardı. O günlere gelinceye dek; Türk Demir Döküm'de, Derby'de, Sungurlar'da Singer'de, ECA'da, Talisman'da ve daha birçok fabrikada işçilerin, ekonomik mücadelelerini kitleler halinde, DİSK'e bağlı sendikalarda yürütme-

ye başlamalarından ürken burjuvazi, DİSK'i tasfiye planları hazırlamaya başlamıştı.

Kanunda yapılmak istenilen, DİSK'i tasfiye etmek, veya en azından etkisiz hale getirip, Türk-İş'le birlikte oynadıkları oyuna devam etmekte. Yani, o dönemde, yüzbinin üzerinde sanayi işçisini temsil eden DİSK'in kapısına kilit vurmaktı. Çünkü, yeni kanun değişikliği kabul edildiği takdirde; toplu iş sözleşmesi yapmaya, o iş kolunda en çok üyeye sahip olan ve her halde o iş kolundaki sigortalı işçilerin % 35'ini temsil eden işçi federasyonu veya Türkiye çapında faaliyette bulunan işçi sendikası yetkili olacaktı. Aynı şekilde, bir işçi federasyonu kurulabilmesi için, o iş kolunda çalışan işçilerin en az üçte birinin; yine Türkiye çapında bir federasyon kurulabilmesi için, federasyonların üçte biri ile Türkiye'deki sendikalı işçilerin üçte birinin bir araya gelmesi gerekecekti.

Bu şartlarda, DİSK bünyesinde sa-

dece, Lastik-İş toplu sözleşme yetki-
sini sürdürebilecekti.

Aynı zamanda, bu kanun çıktıktan
sonra da, DİSK'in gelişip, kanunun
aradığı yeni şartları kazanma olana-
ğını da ortadan kaldırmak için, aynı
yasa değişikliğinde, gerekli tedbirler
alınmıştı. Şöyle ki: bir sendikadan
ayrılıp diğer bir sendikaya geçmek
için; her işçiye teker teker, noter-
den tasdikli istifaneme düzenleme zo-
runluluğu getirilmekteydi. Yani, söz
gelimi, bir sarı sendikadan bin işçi
toptan istifa etmek istese ve DİSK'e
geçmek istese, hepsi teker teker no-
tere gidip, istifalarını tasdik ettirmek
zorundadır. Tabii bunun için en azın-
dan iş yerinden izin almak zorunda-
lar ve notere de para vermek zorun-
dular...

Bütün bunlardan sonra, 15 Ha-
ziran sabahı İstanbul, İzmit ve Geb-
ze'de yüzbine yakın işçi, 113 iş ye-
rinde birden işi bırakarak demok-
ratik direniş hareketine başlamıştı.
İlk olarak, Kartal - Gebze bölgesin-
deki sanayi işçileri, Ankara asfaltı
üzerinde yürüyüşe geçerek tren ve
kara yollarını kesmişlerdi. Bundan
sonra, Topkapı bölgesinde, Sur dı-
şında, Haliç çevresinde, Eyüp'te, Ka-
ğıthane'de, Levent'te aynı direniş
başlamıştı. Bu ara, burjuvazinin ka-
leleri olan Türk Demir Döküm, Sun-
gurlar, Otosan, Rabak, Philips, Pro-
filo, Arçelik, AEG, Singer, Simco,
Auer, Mercedes, Magirus, Elfa, Erka,
Uzel, Grundig, ECA, Vinleks, Ay-
gaz, Türk-Kablo, Eternit, Haymak iş
yerleri de direniş olan fabrikalar a-
rasındaydı.

Direnş, 16 Haziran'da da sürdü. Bu kez, direnişini önlemek için, işçilerin karşısına toplum polisleri ve tam teçhizatlı askeri birlikler çıkarılmıştı. Levent'te ve Kadıköy'deki olaylar çatışmaya dönüşü. İşçilerin üzerine açılan ateş sonucu; Abdurrahman Bozkurt, Yaşar Yıldırım ve Mustafa Baylan öldürüldü.

Olaylar gelişince, Bakanlar Kurulu, işçilerin haklı talepleri ile ilgileneceği yerde, sanayi işçisinin yoğun olduğu bölgelerde sıkı yönetim ilan etti. Ve Türkiye sosyalist ve işçi sınıfı hareketinin, son dönemde daha geniş boyutlarda yaşadığı dönemin ilk provaları sergilenmeye başladı.

Bu gün bu olayın üzerinden, tam dört yıl geçti. 50 senedir uygulanmakta olan faşizmin en etkili boyutlara ulaştığı bir dört yıl!.. «Kendili-

ğinden sınıf olma» durumundan, «kendisi için sınıf olma» sürecine geçen Türkiye işçi sınıfı daha da bir örgütlü olarak; ekonomik mücadelesini, o zaman sindirilmek istenen DİSK bünyesinde sürdürüyor. Burjuvazinin, durumunu sağlama almak istediği Türk-İş, her geçen gün, nitelik olarak zaten soyut olduğu işçi sınıfından, nicel olarak da soyutlanıyor, bitiyor.

Bugün, sosyalistlere düşen görev ise; sadece parlak sözlerle 15-16 Haziran nutukları atmak değil; geçen süre içinde andığımız demokratik hareketten geriye, ne kadar siyasal potansiyel kalmıştır ve olduğu kadarı ile de bu potansiyel nereye aktarılmıştır, nereye aktarılmaktadır?.. Bunların muhasebesini yapmak olmalı.

faşistlerin yeni bir cinayeti

Hamburg'da yapılan Türk İşçi Cemiyetleri seçimi sırasında, yakalarında MHP rozetleri bulunan faşist komandolar, NEŞET DANIŞ adında Türkiyeli bir devrimci orman yüksek mühendisini linç ederek öldürmüşlerdir.

Çalışma Bakanı Önder Sav'la, 4 Haziran 1974 tarihinde görüşen Neşet Danış'ın eşi Ayşe Danış, linç olayının Türk-İş ve konsolosluk temsilcisi Selahattin Kaçaran tarafından teşvik edildiğini söylemiş, linç olayı ile ilgili fotoğrafları göstermiştir. Ayrıca, olaydan Çalışma Ateşesi Aferoz Özcanoğlu'nun da sorumlu olduğunu bakana anlatmıştır.

OLAYIN NEDENLERİ

Almanya'nın Hamburg Türk İşçi Cemiyetleri Kongresi 21 Nisanda başlamış ve bir konuşma yapan Ne-

şet Danış, konsolosluğun, yöneticilerin, çalışma yetkililerinin tutumlarını eleştirmiştir. Bunun üzerine kongre 5 Mayıs tarihine ertlenmiştir.

5 Mayıs 1974 tarihinde yapılan kongre sırasında kapılar yakalarında MHP rozetleri bulunan faşist komandolar tarafından tutulmuştur. Bu arada, kongre üyesi olan Neşet Danış içeriye alınmamıştır. Bu nedenle tartışma çıkmıştır. Neşet Danış kafasına vurularak yaralandıktan sonra içeriye alınmış, ve linç olayı burada başlamıştır. Linç olayı sırasında çekilen fotoğraflarda, Neşet Danış'ın yerde linç edilmesi anında Türk-İş ve konsolosluk temsilcisi Selahattin Kaçaran'ın da olaya seyirci kaldığı görülmektedir. Selahattin Kaçaran'ın faşistleri tahrik ettiği ve «vurun, Allahın seven vursun», diye bağırdığını da Neşet Danış'ın eşi belirtmiştir.

Olay sonucunda «öldü» sanısıyla olay yerinde bırakılan Neşet Daniş, koma halinde hastahaneye kaldırılmıştır. Burada yapılan ameliyatta, Daniş'in beynini koruyan kemiklerin yirmi yerden kırıldığı tesbit edilmiştir. Daniş, 21 Mayıs günü hastahane- de ölmüş, daha sonra Türkiye'ye getirilen cenazesi köyünde toprağa verilmştir.

OLAYIN SONRASI

Ayşe Daniş, eşini linç edenlerin fotoğraflarını gösterirken, «Selahattin Kaçaran, olaydan sonra eşimin arkadaşlarını katil diye polise ihbar ederek tutuklattı. Asıl katilleri ve sorumluları sakladı» demiştir. Konsolosluğun olayla ilgilenmediğini de bildirerek, sorumluların dernek yöneticileri olduğunu belirtmiştir.

Olay Almanya'da büyük yankılar uyandırmış, üniversite, sendika, gençlik kuruluşları çevrelerinde şiddetle protesto edilmiştir.

Çalışma Bakanı Önder Sav olaya el koyarak, bazı fotoğraflar ve belgeleri ilgililerden alarak «konuyla ilgileneneğini ve peşini bırakmayacağını» söylemiştir. Sorumlular hakkında da gerekli işlemlerin yapılacağını belirttiikten sonra, «Daha önce de bu konu hakkında bilgi sahibiydim, soruşturuyorum bu meseleyi» demştir.

Olayla ilgili olarak Türk-İş genel merkezine de raporlar ve dokümanlar gelmiştir. Bunların bazılarında Türk-İş temsilcisi Selahattin Kaçaran'ın sorumlu olduğu belirtilirken, bazı yazılarda da işçi temsilcisi Kaçaran'ın olayı izlediği ancak konuşmadığı öne sürülmektedir.

Türk-İş genel başkanı Halil Tunç bu konuda şöyle demştir: «Türk-İş'in temsilcisi Selahattin Kaçaran'a bazı isnatlar yöneltilmektedir. Bunun üzerine, Orta Avrupa'daki büromuzun müdürü Ekmel Önbülak'ı olayı tahkik etmek üzere görevlendirdik. Büro müdürümüz olayı inceledikten sonra bize bilgi verecektir. Kaçaran'ın olaylara karıştığı ve sorumluluğu bulunduğu anlaşılırsa,

müşamaha göstermeyeceğiz. Bizce gelen bazı belgelerde, Kaçaran'ın olaya görevle gittiği, ancak, olaya karışmadığı belirtilmektedir. Bunun tersini de iddia edenler mevcut. İnceleme sonunda herşeyin aydınlığa kavuşacağını umuyorum.»

BİR TANIK

Linç olayı, Türkiyeli işçilerden başka, Almanlar ve bu arada orada bulunan bir Alman avukat tarafından da izlenmiştir. Avukat gördüklerini bir rapor haline getirmmiştir.

Çalışma Bakanlığının incelemeleri sonucunda olaya adı karışanlardan Türk-İş temsilcisi ve konsolosluk görevlisinin, konsolosluktaki görevi değiştirilirken, olaya adı karışanlardan işçi ateşesi Afer Özcanoğlu'nun da Çalışma Bakanlığınca merkeze çağrıldığı öğrenilmiştir.

KAÇARAN KİMDİR?

Türk-İş'te «öğretmenlik yaptıktan sonra», Almanya'ya gönderilmiş ve Türk-İş temsilciliği görevi verilmiştir. Bu görevinden başka, konsolos görevlisi ve polis olduğu da öne sürülmektedir.

ÖZCANOĞLU KİMDİR?

Saldırganları teşvik ettiği ve cemiyet yöneticileriyle sıkı ilişkileri olduğu söylenen, Afer Özcanoğlu da yedi yıl önce Çalışma Bakanlığınca işçi ateşesi olarak Hamburg'a gönderilmiştir.

NEŞET DANIŞ KİMDİR?

Orman yüksek mühendisi olan Daniş, Balıkesir'in İnkaya köyünden dokuz çocuklu bir ailenin çocuğudur. Daniş'in babası, toprağı olmadığından işçilik yaparak, tek çocuğunu okutabilmiştir. Ailenin öteki çocukları ise, işçi olarak hayata atılmışlardır.

Neşet Daniş, Orman Fakültesini bitirdikten sonra doktora yapmak üzere Almanya'ya gitmiştir. Bir buçuk yıl önce evlenen Daniş, faşistler tarafından linç edildiği gün, eşi Ayşe Daniş'in bebek beklediği öğre-

nilmıştır. Devrimci görüşleri nedeniyle, «işçi cemiyeti yöneticileriyle», konsolosluk ve çalışma ateşelerinin şimşekleri üstüne çektiği öğrenilmiştir.

ATÖF, yani Almanya Türkiyeli Öğrenciler Federasyonunun gönderdiği yazılara göre, orman mühendisi Neşet Danış, halk için kendini kurban etmiştir. «Rahat, huzurlu, paralı bir yaşam sürmesi mümkünken, kendini Almanya'daki emekçi kardeşlerinin bilinçlenmesi uğraşına vermiştir. 30 yaşında ölen, daha doğrusu faşistlerce linç edilerek hunharca öldürülen Neşet Danış, içinden çıktığı halka ihanet etmeyen aydın örneğidir.»

**OLAY, SERMAYE DÜZENİNİN
EGEMEN OLDUĞU HER
YERDE; POLİSİN, FAŞİST
GÜÇLERİN VE SERMAYENİN
EMRİNDE OLDUĞUNU
GÖSTERMESİ BAKIMINDAN
ÖNEMLİDİR.**

Olay, Türkiyeli işçilerin yurt içindeki ve yurt dışındaki uyanışının, sermayeyi nasıl ürkütmeye başladığını ve bu uyanışı engellemek üzere ne denli kanlı oyunlar oynayabileceğini göstermesi açısından önemlidir.

Hamburg Türk İşçi Cemiyetleri, yakın zamana kadar sermayenin masşası olan, işçilerin bilinçlenmesini engellemeye, işçiyi sermayenin ve sermaye yanlısı hükümetlerin dümen suyunda tutmaya çalışan kişilerin yönetimindeydi. Son dönemlerde, Cemiyete bilinçli işçilerin ve işçiden yana aydınların sahip çıkmakta olduğunu gören bu sermaye yanlısı yönetim, kongreyi ne yapıp yapıp almak için her türlü çareye başvurmuştur. Nitekim 21 Nisanda başlayan kongrede gelişmekte olan havayı gören bu yöneticiler, kongreyi engellemenin yollarını buldular. Ve Hamburg'un kırk kilometre uzağında küçük bir kasabada kimselere haber vermeden, kendi aralarında bir kongre toplamayı kararlaştırdılar. Devrimci ve bilinçli işçiler, konsolos-

luk memurlarının bazılarının da dahil olduğu, bir çok yetkilinin haberdar olduğu bu oyunun farkına vardılar. Faşist yöneticiler, 5 Mayıs'ta kongrenin yapılacağı salon önünde işçilerin toplandığını ve bunlar arasında, iptal edilen kongrede olumlu ve etkili konuşmalarıyla kongreyi yönlendiren Neşet Danış'ın da olduğunu gördüler. Ancak hakim sınıfların eli armut toplamıyordu. Tedbirlerini çoktan almıştı. MHP rozetli komandalara kapıları tutturmuştu. En demokratik hakları olan cemiyet yöneticilerini seçme hakını kullanmaya gelen işçiler, kapıdan içeriye alınmadılar. Neşet Danış da kongreye girmesi engellenmek istenenler arasındaydı. Bu nedenle çıkan tartışma, belirtildiği şekilde linç olayı ve tarihe yazılan bir siyasi cinayetle sonuçlandı.

Olaydan sonra, komandolar değil de, Danış'ın arkadaşları, O'nu faşistlerin elinden almaya çalışanlar tutuklandı. Alman polisi ve Türkiyeli resmi yetkililer, faşist komandolar lehinde şahitlik yaptılar. Olayları dehşetle izlemiş olan bir Alman avukatı, gerçek suçluların teşhis edilmesi için gösterdiği bütün çabalar boşa gittiği gibi, tehdit de edildi.

Danış'ın cenazesi Türkiye'ye getirilerek, uğrunda öldüğü halkının bağrında toprağa verildi. Yakınları şimdi gerçek sorumluları ve bu siyasi cinayetin iç yüzünü ortaya çıkartmaya çalışıyorlar.

Neşet Danış'ın eşi Ayşe Danış ise, kocasının cenazesini Türkiye'ye getirdikten sonra, Almanya'ya giderken, eşinin kitaplarını da yanında götürürken, «yasak kitap» götürdüğü ihbarı ile tutuklanmış ve 2 gün gözaltına alınmıştır.

«Üyesi olduğumuz Batı ülkeleri topluluğunda var olan demokratik hak ve özgürlüklerin Türkiye'de de olacağını» belirten koalisyon hükümetinin görev süresi içinde, bu tür

uygulamaların devam etmesi dikkati çekmektedir.

Koalisyon hükümetinin bir bakanı, faşistler tarafından öldürülen bir devrimcinin durumu ile ilgileneceklerini söyleyenler, diğer yandan bu devrimcinin «yasak (!) kitaplarını» Almanya'ya götürün eşinin gözetimine alınması, bize, Türkiye'deki rejimin niteliği hakkında çok şey anlatmaktadır.

Sermaye düzeninin egemen olduğu emperyalizmin uydusu az-gelişmiş bir ülkede «emek ve sermaye arasında denge unsuru» olduğunu söyleyen bir siyasal yönetim olsa dahi, bu bir aldatmacadan başka bir şey değildir. Türkiyede böyle bir ülkedir. Küçük burjuva tabanlı siyasal yönetim, Türkiye'deki rejimin faşist niteliğini değiştirmemekte, bu rejimi «faşizan» (!) yapamamaktadır.

Bu gerçeği görüpte, emek-sermaye mücadelesinde, küçük burjuva tabanlı siyasal örgütlerden yardım bekleyen bir «sosyalist», gerçekte «icazet» beklemekte ve küçük-burjuva kuyrukçuluğu yapmaktadır.

Burjuva demokratik halk ve özgürlüklerin gerçekleşmesi için her türlü girişi desteklemek başka şey,

emek-sermaye mücadelesinde emeğin kurtuluşunu küçük-burjuva siyasal örgütlerden beklemek başka şeydir.

Bu, sermayenin ne ilk ne de sonuncu siyasi cinayetidir. Olayların gerçek sorumluları bir gün bulunacaktır ve bütün bu olanların hesabı sorulacaktır.

OLAYIN TEPKİLERİ VE ÇAĞRILARI

Linç olayı, tüm dünyanın demokratik yönetimli ülkelerinde üzüntü ile karşılanmış, çeşitli kuruluşlar da bu konu ile ilgili bildirimler yayınlıyarak gerçek suçluların bulunması için, görevlileri, görevlerini yapmaya davet etmişlerdir. Bunlardan:

Ankara Demokratik Yüksek Öğretim Derneği açıklama yaparak, katillerin adalete teslimini istemiştir. Türkiye Mimar ve Mühendisler Odası Birliği (TMMOB) genel başkanı Teoman Öztürk'ün de bu konuda «Olay bir vahşet örneğidir, müsebbiblerinin ortaya çıkarılmasında yardımcı olacağız. Öldürülenin bir mühendis olması, ayrıca konuya eğilmemizi gerektirmiştir» demiştir.

sıkıyönetim mahkemesinde bir savunma

Ankara Sıkı Yönetim 3. Nolu Askeri Mahkemesinde yargılanan sanık öğretmen Şenal Sölpiker; «16 aydır savunma hakkımız gerek mahkemenin, gerekse cezaevinin kanunsuz tutumlarıyla yokedildi. Sanıkların büyük çoğunluğu duruşmalara alınmıyarak kendilerini savunma hakları tamamen ortadan kaldırıldı. Bu şartlarda burada yapacağım maddi olaylarla ilgili savunma, mahkemenin yüzlerce devrimci ve yurtsever hakkında vereceği haksız hükümlere

hukuki görünüm kazandırma çabasına hizmet etmekten başka bir şey yapamayacaktır» diyerek; iddianamenin «işkence» üzerine kurulduğunu; sorguların işkence altında hazırlanmış ve delillerin «düzmece» olduğunu belirtmiştir.

10 sayfalık yazılı savunmada, kendisinin İtalyan Ceza Kanunundan aktarılan faşist 141 nci madde ile yargılanamayacağını; anılan maddeleri halkın «kahrolsun faşizm» diyerek

lan, etlediğini; Başbakanlık dahil 14 Bakanlıkta Amerikalı uzmanın bulunduğunu; eğitimde fırsat eşitliğinin bir yutturmaca olduğunu; mahkemenin adil bir yargılama yapamayacağını belirterek:

«Türkiye eskiden beri 777.000 kilometrelik bir hapishanedir. 12 Mart darbesi bu hapisaneyi, zulmün kol gezdiği bir zindan haline getirdi... Sıkı Yönetim cezaevlerinde de devrimci ve yurtseverlere sayısız baskı ve işkence uygulandı... Birçok arkadaşımız, cezaevinden alınarak MİT'e götürüldü. Arkadaşlarımızın işkenceye götürülmesini engellemek istememiz, arkadaşlarımızın nerede olduğunu öğrenmek istememiz suç sayıldı. Hakkımızda dava açıldı. Avukat görüşlerimiz dinlendi, sınırlandı. Avukatlarımıza ve mahkemeye ilet-

mek üzere hazırladığımız dilekçelere el konuldu... Ben, bütün bu baskıları ve sorgulamada gördüğüm işkenceleri anlatan bir dilekçe hazırlamış ve mahkememinize vermişim. Bu dilekçede, savcılığın iddialarını işkence altında alınmış olan sorguma dayan- dırıldığını, oysa, işkence altında alınmış bir ifadenin geçersiz olduğunu, mevcut yasaların çiğnendiğini, ayrıca, cezaevi ve sorgulamadaki son tutumun savunma hakına tecavüz olduğunu size bildirmek istedim. Hakim Binbaşı Tahsin Özer, dilekçemi okutmadı. «İşkence dilekçenizi deşarj olmanızı bakımından aldık» dedi. Devrimci ve yurtseverlerin deşarj olmaya ihtiyacı yoktur... Ben sadece, sizi mevcut hukuk kurallarına çağırdım... Bütün bu şartlarda, mahkemenizin tarafsızlığından söz edilemez» demiştir.

T.M.M.O.B genel kurulu toplandı

Türkiye Mimar ve Mühendis Odaları Birliği (TMMOB) 19. ncu Genel Kurulu 17-18-19 Mayıs 1974 tarihlerinde Ankara'da toplandı.

Af kanununun, ilerici ve yurtseverleri af kapsamı dışında bırakarak çıkmasını, söz alan bütün delegeler şiddetle protesto ettiler.

Kongre sonunda yayınlanan bildiri, egemen çevrelerin sözcülerinin, demokrasi ortamının aşarî gereklerinden olan fikir özgürlüğüne yönelttikleri saldırıların yoğunlaştığından ve akıldışı bir anlayışla düşüncelerin kafaların içinde hapsedilmek istendiğinden bahsedilerek, «Bu davranış, insanca yaşama hakkının sözle ifade edilmesini bile çok gören asalak sömürücülerin, kaçınılmaz sonlarını ge-

ciktirme çabalarından başka bir şey değildir. Amaç, yalnızca geniş kapsamlı bir affa karşı çıkma değil, çalışanların hakları doğrultusunda örgütlenmesini engellemek, ve sömürü düzenini sürdürmektir.

Mu nedenledir ki, Cumhuriyetin 50. yılı için çıkarılan af kanunu, eşitlik ilkelerini dahi hiçe sayan bir niteliğe dönüşmüş, vergi kaçakçıları kader kurbanları arasında gösterilirken, düşüncelerinden dolayı mahkum olmuş yurtseverler hapisanelerde bırakılmıştır. Af yasasının Anayasaya aykırı hükümlerinden arındırılarak, siyasi suçların tümünü kapsayan bir biçimde çıkarılması için, tüm demokratik kuruluşlar bu doğrultudaki çabalarını birleştirmelidirler.» denildi.

hürcam-iş sendikası paşabahçe şubesi açıldı

Paşabahçe Cam Sanayii işçilerinin örgünlendiği, Hürcam-İş Sendikası Paşabahçe şubesi, bir sinema salonunda düzenlenen törenle açıldı. Törene, DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler Genel Sekreter Kemal Sülker, Türkiye Gıda-İş Sendikası Genel Başkanı Kemal Nebioğlu, Hürcam-İş Sendikası genel merkez yöneticileri, Paşabahçe şubesi yöneticileri ve 300 kadar işçi katıldılar. Konuşmacılardan Kemal Türkler konuşmasının tamamında C.H.P. politikasını övmüş ve DİSK'in görevinin ilerici ve işçiden yana bir parti olan CHP'yi desteklemek olduğunu söylemiştir.

Konuşmasının tamamına CHP övgüsü olarak geçmesi, işçiler arasında tepkiye yol açmış ve konuşma sırasındaki tavırları sendikacı işçiler tarafından dahi kötü karşılanmıştır.

Bir sendika yönetici «Bizi böyle burjuva kuyrukçuları temsil edemez»

diyerek memnuniyetsizliğini belirtmiştir.

Kemal Türkler'den sonra söz alan Kemal Nebioğlu, İşçi sınıfının kavgasının «EKMEK KAVGASI» olduğu ve bunun barış içinde gerçekleştirilmesi gerektiğini söylemiş ve işçi sınıfının görevinin en ilerici partiyi desteklemek, fakat bu parti işçi sınıfını temsilden uzak bir parti ise kendi partisini kurmak görevinin işçilere düştüğünü ve kendisinin de işçi sınıfının bu kavgasının bir neferi olduğunu söylemiştir. Diğer konuşmacılar ise, DİSK ve Hürcam-İş Sendikasının amaçlarından ve çalışmalarından bahsetmişlerdir.

Toplantı, genel olarak birbiri ile celişen konuşmalar, gitgide azalan dinleyicilere verimsiz bir toplantı olmuştur. Toplantı devrimci bir sendikanın düzenlediği ve devrimci konuşmacıların yer aldığı bir toplantı havasından çok uzaklaşmıştır.

petrol-iş sendikası istanbul şubesi kongresi

Petrol-İş Sendikası İstanbul Şubesi olağan kongresi 9 Haziran Pazar günü yapıldı. Delege ve çok sayıda işçinin ilgiyle izlediği Kongre'de İsmail Topkar ve Halil Tunç birer konuşma yaptılar.

Halil Tunç, kısa konuşmasında, işçiler lehinde davrandığı sürece hükümete yardımcı olunacağını, işçi ücretlerindeki artışların yüksek fiyat artışlarını karşılayamadığını, asgari ücretlerin saptanmasında, bu krite-

rin göz önüne alınması gerektiğini belirtti. İki günlük hafta tatilinin memurlardan çok işçilere gerekli olduğunu da belirten Halil Tunç bu konuda girişimlerde bulduklarını bildirdi. Tunç, hükümete şimdilik karşı çıkmadıklarını da belirtti.

Bilindiği gibi, Petrol-İş'in İstanbul Şubesi Sendika Personeli olarak görevli işçiler üç ayı aşkın bir zamandır, sendikaya karşı grev sürdürmek teydiler. Bu konuyla ilgili olarak

grevci bir organizatör, kongre sırasında bir bildiri dağıttı. Bildiride özetle, Petrol-İş yöneticilerinin sendi-laşmaya saygı göstermediği belirtiliyor ve «Tüm çalışanların ekonomik siyasal ve sınıfsal mücadelede yan yana ve omuz omuza olması» isteniyordu. Yöneticiler ve çeşitli konuşmacılardan bu konuya değinen olmadı. Çalışma raporunda ise, sendika da grev yapmakta olan 4 işçinin ücretlerine zam yapmanın Sendikalar Kanunu ve Sendika Tüzüğüne göre olanak olmadığı belirtiliyor ve grevci işçiler suçlanıyordu.

Çeşitli konuşma ve eleştirilerin yapıldığı kongrede yer yer tartışmalar çıktı. Bu arada «komandoların» aday, işçiler tarafından «Sermaye Sözcüsü! Patronların köpeği! Satılmış» sözleriyle protesto edildi. Bunun üzerine Komando aday, adaylıktan feragat etti, ve AP eğilimli adayları destek

ledi. Sağcılarının güçbirliğine rağmen «Sosyal Demokrat» Adem Yılmaz önemli bir çoğunlukla tekrar Şube Başkanlığına seçildi.

Tabanındaki bilinçli işçilerin sayısı süratle artan Petrol-İş İstanbul Şubesi'nin kongresinde, bilinçli işçilerin ayrı bir liste ile seçimlere girmesi beklenmekteydi. Fakat «devrimciler» ayrı bir liste ile seçimlere girmeyip «güç birliği bildirisine» imza koyan, Adem Yılmaz listesine oy kullanmayı tercih ettiler.

Buna rağmen, Türkiye İşçi Sınıfı bu kongrede de hızla bilinçlenmekte olduğunu, ekonomik-demokratik haklarına sahip çıkmakta olduğunu bir kez daha gösterdi. İşçi sınıfının «büyük satıcılarının» bu uyanış karşısındaki tavırları ise, işçi sınıfına taviz vermekten başka çarelerinin kalmadığını kanıtlamaktaydı.

elâzığ'da «işçinin sesi» gazetesine yoğun baskı

Elazığ'da yayınlanan «İŞÇİNİN SESİ» adlı gazetenin çıkış yazısından dolayı, Yazı İşleri Müdürü Tahir Araslı, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesinde yargılandı.

Duruşma, 4,5 milyon TL'sına satın alınan özel binada yapıldı.

İddiaya göre; başyazıda «kapitalist düzene karşı işçi, köylü ve tüm emekçilerin birleşerek örgütlenip birlik kurmak suretiyle kendi hayat ve çalışma şartlarını düzenlemelerini ve hayat seviyelerini yükseltmeleri gerektiğini, işçi sınıfının ideolojik, ekonomik ve politik mücadelesi halkın önderliği ve kendi öz partisi ile olur» şeklindeki önerilerle, halk kanna itaatsizliğe teşvik edilmiş; cemiyetin muhtelif sınıflarını kin ve adavete tahrik edilmiştir. Savcı, sanığın TCK'nun 312/1-6 maddeleri uya-

rinca cezalandırılmasını talep etmiştir.

İddianamenin okunmasından sonra, sorgusu yapılan Tahir Araslı ve vekili avukat Kemal Yücel, eski Ankara Basın Savcılarında Cemil Gün-day'ın hazırladığı bilirkişi raporunun kendilerine tebliğini istemiş ve bilirkişinin niteliği ve yetersizliği hakkında bilgilerini açıklamışlardır.

Güvenlik Mahkemesi Savcısı, iddianamede davayı benimseyip, suçun Devlet güvenliğini ilgilendirdiğini kabul ettiği halde; sorgudan sonra, mahkemenin görevsizlik kararı vermesini istemiştir.

Mahkeme, görevsizlik kararı vererek, dosyayı görevli Elazığ Sulh Ceza Mahkemesine göndermiştir.

İŞÇİNİN SESİ GAZETESİ TOPLATILDI

İşçinin Sesi gazetesinin 9 uncu sayısı toplatıldı. Elazığ Sulh Ceza Mahkemesi, Cumhuriyet Savcılığının istemi üzerine, Georgi Dimitrov'un Faşizme Karşı Birleşik Cephe kitabından alıntı yapıldığı için toplatma kararı vermiştir.

Karara itiraz edilmiş ve anılan kitabın suç teşkil etmediği; çevirmeni hakkında davanın beraatle sonuçlandığı belirtilerek; görevlerini kötüye kullanarak mahkemeyi yanıltan Emniyet 1 Şube Komiseri hakkında tahkikat açılması istenmiştir.

Anlaşıldığına göre; eksik ve yanlış listelere göre sürdürülen bu tip uygulamalar, ihmalin ötesinde bilinçli bir sindirme hareketi olarak sürdürülmektedir.

İtirazda, beraat kararının tarih ve numarası verilerek Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesinden durumun sorulması; sonucuna göre toplatma kararının kaldırılması istenmiştir.

Elazığ'da serbestçe satılan kitabın topatılmasını istemeyen polis örgütünü; gazetenin toplatılmasını talep etmesi, «İşçinin Sesi»nin etkinliği ve egemen sınıfların huzurunu kaçırdığının ölçüğü olmaktadır.

kıta sahanlığı sorunu ve emperyalizmin yeni oyunu

Amerikan «Oceanic Exploration» firmasının, Yunanistan'dan aldığı ruhsatla TAŞOZ adası civarında yaptığı aramalar sonucu, zengin petrol yatakları bulduklarını belirtmesi ve TPAO'nun 1973 sonbaharında aldığı ruhsatla petrol aramaya başlaması iki ülke arasındaki diplomatik savaşı yoğunlaştırmıştır.

Petrol bulma ihtimallerinin iddiası, iki ülke arasında EGE denizi kıta sahanlığının kime ait olduğu tartışmalarını da yoğunlaştırmıştır.

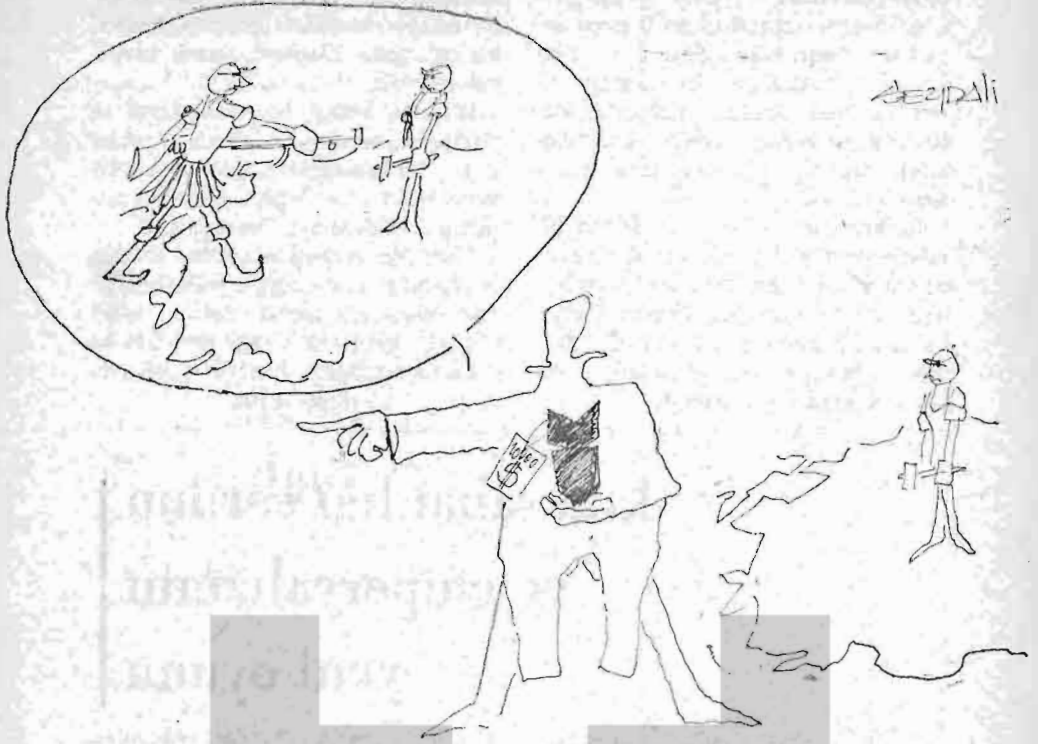
Yunanistan, kıta sahanlığı konusundaki görüşlerini; Türkiye hükümetinin TPAO'ya verdiği arama ruhsatının, 1 Kasım 1973 tarihli Resmi Gazetede açıklamasından sonra bir nota ile bildirmiştir.

Atina, 1958 tarihli Kıta Sahanlığı Hakkında Sözleşme'nin, 1. maddesinin (b) bendine göre, adaların da kıta sahanlığı olduğunu söylemekte, Ege denizindeki Yunan adaları ile arasında kalan kısmın Yunanistan'ın iç denizi olduğunu belirtmektedir.

Türkiye hükümeti ise; Kıta sahan-

lığının jeolojik bir kavram olduğunu, iddia etmektedir. Ege denizinin jeolojik bir incelemesi yapıldığında, Türkiye kıyılarına uzaklıkları 1 mil olan İstanköy-Meis, 5 mil olan Sisam-Sakız, 2 mil olan Sönbeki ve daha pek çok adaların Anadolu'nun doğal bir uzantısı olduğunu belirtmekte, aslında bütün bu adaların Türkiye karasularına dahil olduğunu söylemektedir. Nitekim Türkiye Dış İşleri Bakanı, bu konudaki görüşlerini «Adaların durumunun istisna teşkil etmesi» şeklinde belirtmekte, üzerinde yoğun bir nüfus yaşayan Anadolu yarımadası haklarının, dağınık ve üzerinde çok az nüfus bulunan Yunanistan adaları yararına yok edilemeyeceğini sözlerine eklemektedir.

Tüketimin hızla artması, gelişen teknolojinin yarattığı enerji sorunu, insanlığı, denizlerin doğal kaynaklarından faydalanmaya iten faktörlerdir. Fakat, kanımızca, bu iki ülke arasındaki diplomatik savaşı, yoğunlaştıran asıl mesele, ne Ege denizinde petrolün bulunup-bulunmaması, ne de Amerikan firmasının iddia ettiği

gibi günlük 180 bin varil üretimli kuyuların ÇANDARLI gemisi tarafından bulunmasıdır.

Temeldeki esas çelişki: ABD emperyalizminin, AET ile olan çelişkisinin iki ülke üzerinde oynadığı siyasetinin tezahürüdür. Yedi yıldır faşizm deneyini yaşayan Yunanistan halkının, Amerikan emperyalizminin çıkarlarını gözetken cunta yönetimine karşı tutumu meydandadır. Yunan cuntası, bir yandan Ege denizinde petrol bulunduğunu söyleyerek Türkiye aleyhine sürekli bir kamu oyu oluşturmaya çalışmakta, diğer taraftan halk üzerindeki faşist baskılarını yeni boyutlarla sürdürmek istemektedir.

Bilinmektedir ki, 1947 yılındaki Truman doktrininden bu yana Yunanistanın tüm işlerine Amerikan emperyalizminin parmağı vardır. 21 Nisan 1967 yılında parlamento rejimini yıkılıp, faşizmin getirilmesinden sonra bu tutum tüm açıklığıyla belirginleşmiştir. En son 7 Şubat

1972'de yapılan ikili anlaşmayla, 9600 denizcisinin Yunanistan'a yerleşmesini sağlayan ABD' ekonomik politikasında yaptığı değişikliklerle Yunanistan üzerindeki ekonomik hegemonyasını güçlendirmiştir. Bu değişikliklere göre yapılan ekonomik yardım ve borç vermeler hiç bir surette kamu yatırımlarına sarf edilmemekte, aksine toplumsal sınıflarda yeni tüketim alışkanlığı yaratacak yönde harcanmaktadır. 1953 yılında türlü yollarla çıkartılması sağlanan kanunlar, ABD kapitalistlerine, kârlarını ve yatırımlarını dışarı çıkarma imtiyazını vermiştir. Halihazırdaki dış borcu, 3450 milyon TL'si olan Yunanistan'a, ABD yardım etmekte kendini zorunlu kılıyor. Nixon, 27 Temmuz 1972'de, «Yunanistan ve Türkiye'ye yardım edilmelidir. Onlara yardım edilmeden İsrail'i kurtaramayız» diyordu. Son gelişimleri göz önüne aldığımızda, ABD emperyalizminin, bir yandan petrol arama bahaneleriyle ve cunta aracılığıyla Yunan halkının dikkatlerini

dışarıya çevirirken, diğer taraftan emperyalizmin geleceğini teminat altına almaya çalıştığını görüyoruz.

ABD emperyalizmini Türkiye açısından endişelendiren tutum; Türkiye siyasi iktidarınca, AET emperyalizminin tercih edilmesidir. Burjuva demokrasi özeleminde olan siyasal iktidarla, sermaye ve mal akımının hızlanmasıyla geniş bir hareket özgürlüğü üman işbirlikçi-tekelci sermaye, AET konusunda hemfikirlerdir. Nihai amacı, üye ülkelerin siyasal işbirliğine dayanan AET'ye girmek yerli tekelci sermayenin batılı tekelci sermaye ile daha da bütünleşmesini sağlayacaktır. ABD emperyalizmini tedirgin eden yan ise, kanımızca ekonomik bütünleşmeden çok; siyasal iktidarın burjuva demokrasiyi tercihidir.

ABD emperyalizmi, petrol arama paravanası arkasındaki gizli niyetini Türkiye'de oluşturma çabası, Yunanistan'dakinden az da olsa farklılık göstermektedir. Her iki ülkeye de askeri yardım konusunda göz kırparken, Türkiye'deki petrol şirketleri kanalıyla üretimi durdurarak muhtemel bir savaşta yakınsız bırakacağını ima etmektedir. Nitekim Yunan cuntasının görüşlerini aksettirmekte olan. İristoforos Bitsidis, Türkiye hükümetinin haşhaş ekmeyi serbest bırakma kararından bu yana ABD'nin iktisadi ve askeri yardımları tüm o-

larak kesme kararında olduğunu belirtmektedir. Bitsidis, iki temsilciler meclisi üyesinin ABD kongresine bu konuda teklif yaptığını, teklifin Nixon tarafından desteklendiğini, sözlerine eklemektedir.

Dünya ölçüsünde, iktisadi ve askeri hakimiyetini kurma çabasını yeni yöntemlerle uygulayan ABD emperyalizmine karşı, iki ülke halkının nasıl hareket edeceğini bilmesi gereklidir. Yunanistan halkının; «Pentagon»un savaş teraneleri ile şımarttığı faşist cunta subaylarının tutumunun, ABD emperyalizminin oyunu olduğunu unutmaması gerekir. Ve yine bilmelidirler ki; faşizme ve onun arkasındaki işbirlikçilere karşı kararlı mücadele vermedikçe bu oyun sürüp gidecektir.

Tekelci sermayenin en yetkili ağzlarının da sözcü olarak katıldığı, Tarabya otelindeki «Türkiye'nin Petrol Politikası» seminerinde hangi konuların ele alındığı halkımızca bilinmiyor. Türkiye devrimcileri yabancı sermayeye geniş olanak sağlamaya yönelik bu tip olaylara karşı halkımızı uyandırmalıdır. Bir bardak suda fırtına koparmaya çalışan faşizm sözcülerine karşı kesin tavrını almalıdır. Konunun, Türkiye-Yunanistan çelişkisi olmayıp, aslında iki ülkenin ABD emperyalizmi ile olan ilişkileri olduğunu bilmelidirler.

faşizme karşı güçbirliği gelişiyor

Bir süre önce meslek odaları, öğrenci birlikleri ve işçi sendikalarından oluşan yirmiyedi kuruluş tarafından başlatılan, «Faşizme karşı sürekli güçbirliği-Antifaşist cephe oluşturma» çalışmalarının ilki, 9 Haziran 1974 günü İstanbul Spor ve Sergi Sarayında yapılan «ÖZGÜRLÜK VE

DEMOKRASİ» konulu açık oturumu başlatmıştır.

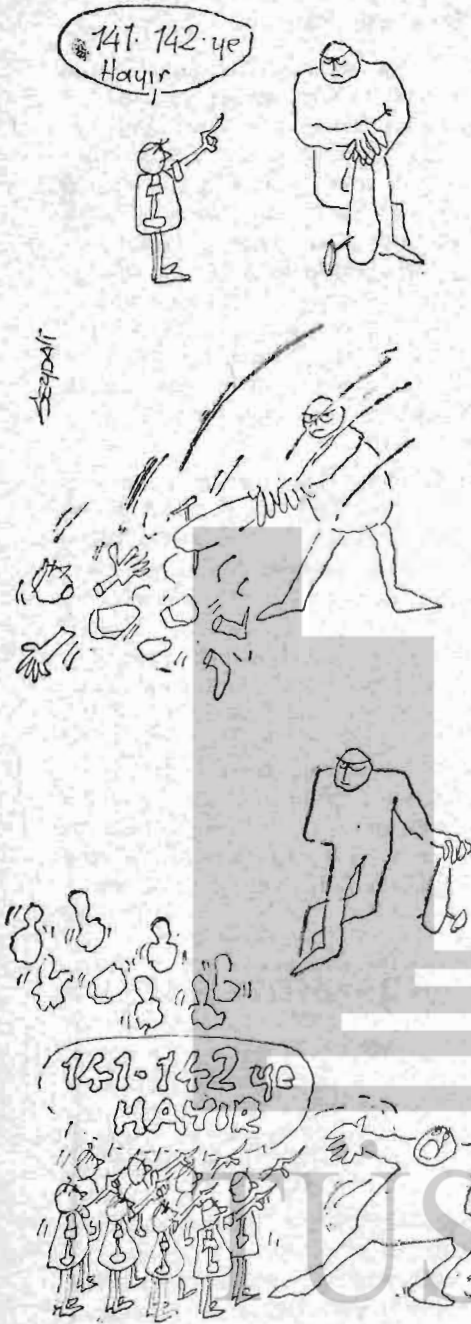
Mühendisler Odasından Yüksel Birdal'ın yönettiği açık oturuma; sanatçılar adına Yılmaz GÜNEY, hukukçular adına Avukat Halit ÇELENK, yazarlar adına Aziz NESİN, sendikacılar adına Burhan ŞAHİN

(Basın İş Sendikası Başkanı), öğrenciler adına Mehmet Ali KARAPEKMEZ (İYÖKD - İstanbul Yüksek Öğrenim Kültür Derneği Başkanı), işçiler adına Mehmet ŞAHİN, köylüler adına da İsmail GÜRDAL konuşmaları olarak katılmışlardır.

12 Mart'tan sonra düzenlenen en büyük demokratik hareket olarak nitelenen açık oturuma, takriben beş bin kişi katılmıştır. Oturum açılmadan önce salonun muhtelif yerlerine; «gerçek demokrasi halkın demokrasisidir», «kahrolsun faşizm», «işçiyiz güçlüyüz», «görev sosyalist parti» gibi ilgi çekici dövizlerin asıldığı görülmüştür. Daha sonra dövizlerden, «görev sosyalist parti» yazılısı, oturumu yöneten yöneticinin gördüğü lüzum üzerine, yerinden kaldırtılmıştır.

Salona erken saatlerde gelen dinleyicilerin, çeşitli slogan ve marşlarla faşizmi telin etmek arzusunda oldukları davranışlarıyla belirginleşmiştir. Açık oturuma katılan konuşmacılar salondan içeri girdiklerinde coşkun tezahüratla karşılanmışlardır. Özellikle, sinema oyuncusu Yılmaz Güney'in ayakta alkışlanması, ülkedeki faşizmin zindanlarından çıkan bir devrimciye yapılan en güzel karşılama şekli olarak, sevindirici bir ortamın doğmasına sebep olmuştur.

Saat 14.00'de başlayan açık oturumu yöneten Yüksel Birdal, «faşistler tarafından kallesçe öldürülen devrim şehitleri» için bir dakika saygı duruşuna tüm dinleyicileri davet etmiştir. Daha sonra ilk konuşmayı yapan yönetici Birdal, «... bir sosyal sınıfın diğer bir sosyal sınıf üzerine tahakkümü tesis etmeye...» diye başlayan, faşist kanun maddeleri olan 141 ve 142. maddelere değinmiş ve «bütün emekçi sınıfların üzerinde katlanılmaz bir baskı kuran tekeli sermaye ve bu sermayeyi elinde tutan bir avuç azınlıktan hiçbirinin; bu kanunlara göre cezalandırılmadığından bahisle, bu kanun maddelerinin anti-demokratik olduklarının en basit belirtisi olduğunun yeterince a-

çıkılmasıdır», ülkede tesis edilmeye çalışılan «mili cephe» denilen faşist güçlerin cephesine karşı emekçi kesimin ve onunla beraber olan tüm kuruluşların da, özgürlük cephesi (antifaşist cephe) teşkil etmelerinin zorunlu olduğunu söylemiştir.

İlk konuşmacı olarak Avukat Halit Çelenk ise, uzun süren konuşmasında özgürlük kavramının kısa bir tarihçesini yapmış ve 1961 Anayasasının Türkiye'de yarattığı kısmi demokratik ortamın hukuki değerlendirmesine geçmiştir. Sözü daha sonra 12 Mart'a getiren Çelenk, «karşı-devrimci güçlerin», tekeli kapitalizmin kendi sınıfsal egemenliğini gerçekleştirmek için 12 Mart'ı tezgahladıklarını söylemiş ve «12 Mart kendi hukukunu da kendisi getirdi», demiştir. Sözlerini, «anti-faşist güç birliğinin teşkili ile, demokrasinin ülkeye geleceğini belirterek» sona erdirmiştir.

Çelenk'ten sonra söz alan Basın-İş sendikası başkanı Burhan Şahin, «Baskı çemberinin kırılmasının ancak ve ancak işçi sınıfının, sosyalist partisinin kurulması ile ve bütün emekçi kesimlerin demokratik güçlerinin bu siyasi örgüt etrafında birleşmeleri ile mümkün olacağını» söylemiştir.

Öğrenci kesimi adına söz alan, İYÖKD başkanı Mehmet Ali Karapekmez, daha çok öğrenci sorunlarına ve öğrencilere yöneltilen anti-demokratik baskı ve silahlı faşist saldırıların (MHP'li komandoların) iş yüzünü, nedenlerini açıklamaya çalıştığı konuşmasında; 12 Mart'tan evvelki dönemde öğrenci olaylarının nasıl tahrikçi ajanlarca (Mahir Kaynak, Muzaffer Köklü ve benzerleri gibi) saptırılmak istendiğini, bu amaçla bir yandan anti-demokratik ya saların tezgahlandığını söylemiş ve «bir avuç sermaye sahibinin kanlı faşizmi özdedikleri gerekçeleriyle» nice yurtseverin zindanlara atıldığını bahsetmiştir.

Daha sonra söz alan, yazar Aziz Nesin kendine özgü esprilerle süslediği konuşmasında geçmiş anti-de-

mokratik uygulamaları özetlenmiş, baskı, terör, ve faşist yöntemlerin örneklerini vermiştir.

Aziz Nesin'den sonra sözü Yılmaz Güney almıştır. Sözleri zaman zaman «bağımsız Türkiye» sloganları ile kesilen ünlü sanatçı Güney yurdumuzdaki sansür uygulamalarını anlatmış, «Ben bugün burada diyeceklerimi diyemiyorum, sözlerimi kendim sansüre tabi tutuyorum. Kafamın içinde faşizm değil de nedir? Faşizm olgusunun yeterli kanıtıdır bu. Görevimiz,, faşizmi, sermayenin kanlı diktasını yoketmek, onu bir daha dönbem, bana jandarmalık yapıyorum. Bu memecesine tarihin çöplüğüne atmak için mücadele etmektir» diyerek sözlerini tamamlamıştır.

İşçiler adına Mehmet Şahin ve köylüler adına İsmail Gürdal'da Burhan Şahin'in konuşmalarına paralel olarak faşist baskılar ve özgürlük konusunda konuşmuşlar ve çözümleri bir siyasal örgüte bağlamışlardır.

Oturum, Yüksel Birdal'ın kapanış konuşması ile kapanırken, tüm anti-faşist güçlerin faşizmin karşısında yer almasının gerekli olduğunu belirterek kapamıştır. Bilahare oturuma katılanlar önceden belirtilen imza kampanyasına katılarak faşist güçlerin karşısında da demokratik güçlerin var olduğunu bir daha kanıtlamışlardır.

İŞÇİ SINIFININ SİYASAL ÖRGÜT SORUNU, EN GENİŞ HALK KİTLELERİNİN DEĞİL, İŞÇİ SINIFI HAREKETİNİN KENDİ SORUNUDUR.

Faşizme karşı demokratik güçbirliğini amaçlayan bir açık oturumda; işçi sınıfının bağımsız sorunu olan örgütlenme konusunun tartışılmak istenmesi ilginçtir. Ancak, gerek dinleyici olarak katılanların, gerekse oturum yöneticisinin yerinde müdahaleleriyle bu çabanın bir noktaya kadar engellenmesi, oturumun amacı açısından yararlı olmuştur. En geniş kitlelere çağırı yoluyla tertiplenmiş olan, amacı içerisinde olumlu, böyle

bir toplantıda; bu konu hiç getirilmeliydi. Geçmiş dönemden alınması gereken en önemli derslerden biri; «açık salon toplantılarında politik strateji tartışmalarının, harekete

yarar değil, zarar getirdiği» olmalıydı.

İşçi sınıfının siyasal örgüt sorunu; en geniş halk kitlelerinin değil, işçi sınıfı hareketinin kendi sorunudur.

petrol üretici ülkeler yeni tedbirler alıyorlar

15 Haziran'da, Quito'da (Ekvator) 13 OPEC üyesi ülke yeni petrol zamlarını görüşmek üzere toplanmıştır.

Bu görüşmeler, petrol krizinden sonra petrol şirketlerinin artan kârlarına karşı ne yönde hareket edileceği ve petrol fiyatlarına zam yapıp yapılmaması ile ilgilidir.

Toplantıda, petrol üretici ülkelerin iki temel görüş doğrultusunda hareket edecekleri bilinmektedir:

a) Petrol şirketlerini millileştirme sürecini hızlandırmak, ki böylece petrol şirketlerinin petrol imtiyazları, dünya pazarında önemli oranda azalacaktır.

b) Petrol şirketlerinin vergilendirilmelerini artırmak. Böylece, imtiyaz hakkı, afişe fiyatların % 12,5'u olarak kalırken, vergiler, varil başına : % 55'ten % 87'ye çıkarılmak istenmektedir, ki bu durumda petrol şirketlerinin kârları varil başına 50 sente düşürülebilecektir.

Petrol üretici ülkelerin bu türlü tedbirlere baş vurmalarının sebebi nedir?

Petrol krizinden beri, petrol şirketlerinin kârlarının hızla artması petrol üretici ülkelerin bu tedbirlere baş vurmalarını zorunlu kıldığı gibi; petrol fiyatlarının arttırılması da, petrol üretici ülkelerin istedikleri

ekonomik rahatlığa kavuşmalarını sağlamamıştır.

Aslında, emperyalist sistem içinde kaldıkları sürece bütün petrol üretici geri-kalmış ülkeler ikili bir kısır döngüden kurtulamamaktadır:

a) Petrol üreten ülkeler, kriz dolayısıyla kazandıkları paranın büyük kısmını, sanayi mallarının fiyatlarını arttıran gelişmiş sanayi ülkelerine, özellikle A.B.D.'ye ödemek zorunda kalmaktadırlar. Mekanizma özetle şöyle işlemektedir: Petrol üretici geri kalmış ülkeler, petrol fiyatlarını arttırdıkları ölçüde, gelişmiş sanayi ülkeleri de sanayi mallarının fiyatlarını o denli arttırmaktadırlar. Bu kısır döngü içinde, petrol üretici az gelişmiş ülkeler, kazandıklarından çok sarfetmek zorunda kalmaktadırlar.

b) Petrol üreten geri-kalmış ülkeler, petrol kaynaklarının işletilmesini yabancı petrol şirketlerinin elinde bıraktıkları sürece asıl kazanan bu şirketler olmakta, ve üretici ülkeler kendi doğal zenginliklerinin ancak kısıntılarıyla yetinmek zorunda kalmaktadırlar. Petrol krizi sonucu ortaya çıkan durum bunun açık ispatı olmaktadır:

Dünyanın bir numaralı petrol şirketi Exxon'un kâr oranı, 1974'ün ilk

ha fazladır. Örneğin, Mobil Oil'un + % 65, Texaco'nun + % 120, Gulf Oil'in + % 179, Occidental Petroleum'un ise + % 520 oranında artmıştır.

Bu kadar büyük kâr artışları nasıl gerçekleşmiştir?

Bunu cevaplandırabilmek için, ilk önce iki türlü «petrol» olduğunu belirtmek gerekir:

a) Ham Petrol İmtiyazı: Bu, özellikle petrol çıkartan şirketlerde önemli payları bulunan büyük şirketlere aittir. Örneğin, Exxon, Texaco, Standart Oil of California ve Mobil, Suudi Arabistan'daki Aramco'nun % 75'ini kontrol etmektedirler. Böylece, yılda üretilen 400 milyon ton petrolün, 300 milyon tonu bu şirketlerin elinde olmaktadır. 1 Şubattan beri, bu petrol, şirketlere, varil başına ortalama 7,10 dolara mal olmaktadır (10 sent üretim maliyeti, 7 dolar Suudi Arabistana ödenen royalty ve vergiler)

b) Ham Petrol Ortaklığı: Bu, petrol çıkaran işletmelerdeki paylarından dolayı, doğrudan doğruya üretici ülkeler tarafından satılan petroldür. (Suudi Arabistan için Aramco'da % 25 ortaklık payı).

Bu petrol, Şubattan beri afişe fiyatların % 93'ne eş bir değerde satılmaktadır. Örneğin bu petrolün fiyatı, İran Körfezinde 10.83 dolar-
dır.

Önemli miktarlarda «ham petrol imtiyazı» bulunan büyük şirketlerin, satış ücretlerini, petrol üreten ülkelerin doğrudan satış ücreti üzerinde düzenleyerek, büyük kârlar sağladıkları anlaşılmaktadır. Bu durumda, asıl kazanan, doğrudan doğruya petrol yataklarını işleten şirketler olmaktadır.

Nisan ayının sonunda, Amerika Enerji Federal Ofisi Direktörü Sawhill, yabancı ülkelerde ortaklıkları olan petrol şirketlerinin, 1973 Şubatta varil başına 79 sent kazanırken,

bir yıl sonra 5 misli daha fazla yani varil başına 3,73 dolar kazandıklarını söylemiştir.

Diğer yandan, petrol üretici ülkeler topluluğunun (OPEC'in) Cezayir temsilcisi Laoussine, 1973 Ekim ve Kasım aylarında, petrol fiyatlarının yükseltilmesinden önce, bir varil Suudi Arabistan «ham petrolü» üzerinden şirketlerin 50 sent ile 1 dolar arasında kâr ederlerken, 1974'ün ilk üç ayında, bu petrolden, varil başına 44,50 dolar bir kâr elde ettiklerini bildirmiştir.

Petrol krizi sonrası, şirketlerin artan kârlarını kısaca gördükten sonra, şu haberi iyi değerlendirmemiz gerektiği kanısındayız:

«1973 Temmuzunda, Irak'ın altı bölgesiyle ilgili olarak düzenlenen ihaleye katılan 33 şirkete geçen hafta Irak Hükümetinin kararı resmen bildirilmiştir.

Irak Hükümeti, sözü geçen şirketlere gönderdiği mektuplarda «hidrokarbon kaynaklarının doğrudan doğruya Irak Ulusal Petrol Şirketince işletilmesi siyasetine ağırlık verileceği, ve yabancı petrol şirketleriyle görüşmelere devamı gerek görülmediği» belirtilmektedir.

Doğal kaynakların, emperyalist tekelere peşkeş çekmeden, kendi halkı için kullanmak doğrultusunda Irak örneği, bu konuda rastlanan en tutarlı tavrı ortaya koymaktadır.

Az gelişmiş bütün ülkelerin, emperyalist sömürü çemberini bir gün mutlaka parçalayacaklarını, bu tür örnekler ispatlamaktadır.

kimya-iş'in son genel kurulları

Her gün biraz daha gelişip güçlenen DİSK'e bağlı Kimya-İş Sendikası Mayıs ve Haziran aylarında iki kongreye tanık olmuştur.

Bunlardan ilki, 4-5 Mayıs 1974 günlerinde Sendikamızın olağan 13. Kongresiydi.

Genel kurulda bir konuşma yapan Kimya-İş Genel Başkanı Dinçer Doğu, Uluslararası Kimya ve Genel İşçiler Federasyonu (ICF) Genel Sekreteri Charles Levinson, DİSK Genel Başkanı Kemal Türker, Petkim-İş Genel Başkanı Mehmet Kılınc, TİP'in eski Başkanlarından Şaban Yıldız ve Basım-İş Genel Başkanı Burhan Şahin yurt ve dünya sorunlarıyla ilgili siyasal, sosyal ve ekonomik konular üzerinde görüşlerini belirtmişlerdir. ICF Genel Sekreteri Charles Levinson gerek İstanbul Belediye Sarayında açılan Uluslararası Sendikacılık Seminerinde, ve gerekse Kimya-İş genel kurulunda yaptığı konuşmada çok-uluslu firmalara değinerek, 1985 yılında batının üretiminin % 80'nin 200 ilâ 300 çok-uluslu firma tarafından kontrol edileceğini söylemiştir. Büyük firmaların kendi ülkelerindeki işçilerinin sayısı, yabancı ülkelerde çalıştırdıkları işçi sayısından az olduğunu söyleyen Charles Levinson, «Öyleki, bir İsviçre firması olan Ciba-Geigy'nin toplam işçilerinin sadece beşte biri İsviçre'de çalışmaktadır. Volkswagen firmasının üretiminin büyük bir bölümü Brezilya'da yürütülmektedir. Bayer'in başka ülkelerde kırk, BASF firmasının otuz firması vardır. Üç büyük İtalyan firması, Fiat, Pirelli ve Olivetti işlerinin % 60'dan fazlasını dış ülkelerde yürütüyorlar.» diyerek, çok-uluslu şirketlerin karşısında, sendikaların ancak örgütlenerek ekonomik ve sosyal mücadelelerini yürütebileceklerini söylemiştir.

Daha sonra söz alan DİSK Genel Başkanı Kemal Türker'in halk sektörünü benimseyen tavrı, Kimya - İş Genel Başkanı Dinçer Doğu ve Basım-İş Genel Başkanı Burhan Şahin tarafından sert ve tutarlı bir dille eleştirilmiştir.

Kimya-İş Genel Kuruluna sunulan çalışma raporunun Eğitim ve Basın Yayın Bürosu başlığı altında sunulan bölümünde Kimya-İş sendikasının eğitim çalışmaları anlatılmış ve «Eğitim seminerimizde gözetilen başlıca amaç, gerek Kimya-İş sendikasının gerekse işçi sınıfı hareketinin gelecekteki kadrolarının oluşturulmasına katkıda bulunmak, eğitime katılan üyelerin ekonomik ve siyasal bilinç kazanmalarına yardımcı olarak **ön bilgiler vermektir**» denilmiştir.

Ayrıca, raporda:

Kimya-İş sendikasının düzenlediği ve 297 işçinin katıldığı seminerde aşağıdaki konulara yer verildiği belirtilmektedir:

1— Nasıl bir eğitim uygulayacağız? Sarı eğitim nedir? Kimya-İş Sendikasının eğitim anlayışı? Eğitimin önemi?

2— Sendika nedir? Kimya-İş Sendikası nasıl işler? Organları nelerdir?

3— Sınıf ne demektir? Ekonomik mücadele nedir? Sendikaların sürdürdükleri mücadelenin sınırı nedir? Ekonomik mücadelenin yetmezliği.

4— Üretim nedir? Üretim ortaklaşa niteliğinin örneklenmesi.

5— Meta nedir? Değer kavramı. Artık değer nereden doğar? Artık değerın örneklerle açıklanması.

6— Ekonomik mücadelenin yetmezliğinin bir kere daha tekrarlanması ve siyasal mücadele gereği.

7— Tarih boyunca sömürü nasıl doğdu ve nasıl gelişti? Devlet nedir? İşçiler nasıl işçi oldu, sermayedarlar nasıl sermayedar oldu?

8— Devlet kurumları nasıl, ve hangi sınıfın çıkarına uygun olarak işler?

9— İşçi sınıfının dünyadaki mücadelesinin kısa tarihçesi, sendikal mücadelede çeşitli akımların tanıtılması ve eleştirilmesi. Uluslararası işçi örgütleri nelerdir? ICF nedir?

10— Türkiye işçi sınıfının kısa tarihçesi ve işçi sınıfı mücadelesinin belli başlı dönüm noktaları nelerdir?

11— Siyasal mücadele nasıl sürdürülür? Örgüt ne demektir? Ekonomik ve siyasal örgütler arasındaki bağ nedir? İşçi sınıfı partisi kavramının verilmesi.

12— Biz işçilere-özellikle bu seminare katılanlara düşen görevler nelerdir? Bu görevleri nasıl yerine getirmeliyiz?

13— Kimya-İş üyelerinden ne bekler?

Sendikaların örgütsel yapılarının gelişimi ve disiplini için, eğitim sorunu, sendikaların acil sorunlarından biridir. Sendikalar eğitimlerini, gazete, broşür, afiş, bildiri, film, tiyatro, seminer, konferans, v.s. gibi imkanlardan yararlanıp, işçiler ile bağ kurarak yaparlar. Sendikalar çıkardıkları gazetelerle bütün işçi ve işçi temsilcileriyle sürekli temas kurmalıdır. İşçi mektuplarıyla, konferanslarla, gazete okuyucusu işçilerle, v.s.,

işçi temsilcilerinin ve sendika üyesi işçilerin o günkü görevlerini üyelere anlatmalıdırlar ki, sendikanın politikası, ve sendikal çalışmalar hakkında anlatılmıyan bir şey kalmasın. Ancak eğitimi düzenli yapan bir sendika, kendi üyeleri arasında birlik ve beraberliği sağlamlaştırabilir; ve sağlam temellere oturmuş bu sendikalar belli bir süreç içinde düzenli nitel ve nitel gelişmelerini sağlayabilirler. Bu bakımdan devrimci sendikaların eğitim sorununa daha da fazla önem vermeleri gerektiği şüphe götürmez bir gerçektir.

Kongre sonunda, Dinçer Doğu, tekrar Genel Başkanlığa getirilmiş, Genel Başkan Vekili Mehmet Atay, Genel Sekreter ise Hüsamettin Bakan olmuştur.

Ne var ki, seçilen yeni yürütme ve yönetim kurulu üyeleri içinde bir birlerinden değişik görüşlere sahip kişiler bulunmaktaydı. Değişik görüşlere sahip kişiler arasındaki tartışmalar, kongre öncesinde başlamış, ve giderek büyümüştür. Olay, yeni boyutlar kazanmış, ve 5 Haziranda Kimya-İş, Lastik-İş konferans salonunda olağanüstü genel kurula gitmiştir.

Genel Başkan Dinçer Doğu, bu kongrenin bir nevi «hesaplaşma kongresi» olduğunu, bu yüzden de, herkesin düşüncesini açık olarak söylemesi gerektiğini belirtmiştir. Seçimlerde, Genel Başkanlığa tekrar Dinçer Doğu getirilmiş, devrimci sendikacılık anlayışıyla ters düşenler bu seferki olağanüstü kongrede yönetimden atılmışlardır.

TÜSTAV

lastik-iş'in 18. genel kurulu toplandı

Lastik-İş sendikası 18. olağan genel kurul çalışmalarını 16-17 Mayıs 1974 günlerinde, Beyazıt'taki Nis düğün salonunda tamamladı. Kalabalık bir üye ve konuk topluluğu önünde yapılan genel kurul çalışmasının açış konuşmasını Genel Başkan Vekili Kenan Akman yapmıştır. Kenan Akman yaptığı konuşmada; özetle, üç yıl süren karanlık dönemin geride bırakıldığından, bu üç yıllık dönem içinde baskının işçi sınıfı üzerinde yoğunlaştırıldığından, sermayenin ve özellikle tekelci sermayenin halka yönelttiği insafsız saldırıların 14 Ekim seçimleriyle «çüplüğe itil» diğinden söz ederek; «baskı döneminin geride kalmasının başlıca etkeni, itici gücü, halkımızın ve özellikle işçi sınıfının siyasal tercihleri olmuştur», demiştir.

Kenan Akman konuşmasına devamla, sermayenin geriletilmesi, kırılması için CHP'nin desteklenmesi gerektiğini, «ilk defa» kamu oyuna üyelerine ve «tüm devrimci» güçlere açıklıyan sendikamızın Lastik-İş olduğu nu belirliyerek, «Sendikamızın onurlu yerini tesbit ve genel kurul önünde teseil etmek dileğindedeyiz» demiştir. Af konusuna da değinen Kenan Akman, «Bu gün Türk Ceza Kanununda hâlâ yer alabilen ve halkımızın demokratik özlemlerini kısıtlayan, özgürlüklerini, bir başka sınıfa sınırlayan anti-demokratik maddeler vardır. İşte 141 ve 142 maddeler... Af tartışmaları sırasında sermaye (burjuva) partilerinin aldıkları tavır bunun kanıtıdır. Bu maddelerin iptali çağdaş bir zorunluluktur. Dahası da var. Bu gün Sendikalar Kanununda, İş Kanununda yer alan bir dizi madde var ki, sendika ve derneklerin en yasal, en demokra-

tik girişimlerini boğmaktadır. Bu yasaların iptali CHP-MSP hükümetinin en acil görevidir.»

«Bunun en belirgin örneklerinden biri grev ve lokavt Kanunudur. Bu gün çeşitli yasal kısıtlamalarla grev hakkının özüne dokunulmakta ve bu demokratik hak kullanılamaz hâle getirilmek istenmektedir. Oysa biz yalnız grev hakkının her türlü kısıtlamadan arındırarak tanınmasını değil, yeni hükümetin halkımıza vaad ettiği çağdaş batı uygarlığındaki demokratik özgürlükler düzeyine ulaşması için genel grev hakkı ile de tamamlanması gerektiğine inanıyoruz.»

«Aynı yasada lokavt bir hak olarak tanınmıştır. Anayasamızda yer almayan ve bizce sermayedarların (burjuvazinin) işçileri aç bırakma tehdidi ile istediklerini kabul ettirme girişimi olan lokavtı, bir hak olarak tanımıyoruz. Dahası, lokavtı, grev hakkını etkisizleştiren bir girişim olarak niteliyoruz ve mahkum ediyoruz. 'Lokavt hakkı' adını alan bu açık sermaye (burjuvazi) oyununu kaldırılmasını diliyoruz.» diyerek, vergi adaletsizliği ve işsizlik sorunlarına da değinen Kemal Akman konuşmasını bitirmiştir.

Yöneticilerin çalışma dönemindeki uygulamalarının eleştirisine gelince, olumlu eleştiriler yönelttiler, eğitimin vazgeçilmez bir ihtiyaç olduğundan sözedilmiş, sendikamızın eğitime daha çok ağırlık vermesi istenmiştir. Lastik işçilerinin menfaatlerinin diğer işçilerden ayrı olmadığı, ancak bu menfaat birliğinin sınıf bilinciyile, örgütlenmekle işçi sınıfının kuruluşuna hizmet edebileceği ve kendilerinin işçi sınıfı mücadelesinin bilinçli birer neferi olmak zorunda olduklarını belirtmişlerdir.

Daha sonra yapılan seçimler sonunda, Genel Başkan vekilliğine; Kenan Akman, Genel Sekreterliğine; Celal Küçük; Genel Yürütme Kuruluna: Niyazi Kuas, Erdoğan Tut, Osman Özkan, Genel Yönetim Kuruluna: Kemal Yılmaz, Mehmet Bekiroğulları, Hüseyin Çakmak, Zeki Şen, Denetim Kuruluna: Dursun Ali Yalın, Erdinç Işıkver, İrfan Gezbul seçilmişlerdir.

Burada değirmeden geçilemeyecek bir durum vardır. Bu da, genel olarak DİSK ve bağlı sendikalarında gözle görülen ve başlangıcı 14 Ekim seçimlerine dayanan bir sapmadır. Sapmanın adı, «işçi sınıfını sosyal demokrat hareketin kuyruğuna takmak» yönelimleri.

TİP'in, 12 Mart askeri müdahaleleriyle kapatılması, DİSK'in siyasi bir parti desteğinden yoksun bırakılmasına sebep olmuştur. Bunun sonucunda da, gelişimler, DİSK yönetimi ve kimi bağlı sendika yöneticilerini karsızlıklar içine atmıştır. Tam olarak işçi sınıfı biliminin özümlemeye-yişi, sosyal demokrat bir partinin 14 Ekim seçimlerinde, demokrasinin geliştirilmesi adına REY VERME bi-

çimindeki DESTEKLEME (!) ile, bu partinin SİYASİ İKTİDAR OLMASINA çalışılmıştır.

Destekleme veya güçbirliği yahut **ittifak**, kendi birimlerinin bağımsızlığını olanca titizlikle koruyarak, aynı birimle ortak cephe içinde, karşıdakilerle mücadele etmektir. Yoksa rey vererek, siyasi iktidar olmaya yönelik kendinin dışındaki bir birimin içinde erimek demek değildir. Bu, tam bir kuyrukçuluk, tam bir teslimiyetçiliktir. Ve bu kuyrukçuluğun sonucudur, günümüzün DİSK'teki CHP'lileşme ve sosyal demokrat hareketin dümen suyuna girme eğilimi. Lastik-İş Genel Başkan Vekili Kenan Akman'ın konuşması da incelendiğinde, bundan başka bir şey değildir. Yukarıda alınan konuşmalar-daki pasajlar bunun kanıtıdır. CHP'lileşmeye yönelik tavırların DİSK içinde çetin mücadelelere yol açacağı şimdiden anlaşılmaktadır. Sosyalistlerin görevi, bu eğilime karşı olanca güçleriyle mücadele etmek, işçi sınıfını, sosyal demokrat hareketin kuyruğuna takma amacının önüne geçmektir. Bunun da yolu işçi sınıfı bilimini doğru uygulamaktır.

sosyal-iş DİSK'e katılma kararı aldı

1974 yılı başlarında 7 bağımsız sendika, amacını : «sanayi dönemine girmekte olan Türkiye'de son lokavt hareketleri; işveren kesiminin birlikte ve örgütlü olarak işçi kesimi karşısına dikildiğini, en doğal hakların istenmesine dahi tahammül edemeyecek durumda olduğunu göstermiştir. İşverenlerin planlı ve örgütlü bu çirkişi ve giderek işçi haklarına saldırı hareketleri karşısında, sendikaların da birbirine sarılma ihtiyacı açıkça görülmektedir. Muhtemel tehlikeler karşısında birbirine yaklaşmak ve

yardımlaşmak ihtiyacını duyan bağımsız sendikalar», şeklinde açıklıyor ve bir Konsey meydana getirdiklerini belirtiyorlardı.

«Sermaye çevreleri yıllardan beri hazırlayıp yürürlüğe koydukları sinsi sömürü planının artık kesin zafelerini almak arzusundadırlar», diyen Konsey, «İşverenler, tüm ekonomik güçleriyle, siyasetin ta göbeğinde olacaklar, kendi sözcülerini ve politik örgütlerini iktidara getirecekler ve hatta sermayenin sultasını meşru kılmak, sömürüye karşı emekçilerin

direnişini ve yasal haklarını kısıtlamak amacıyla lokavtlar yapacaklar, bu siyaset olmayacak; ama işçilerin en doğal hak arayışları siyaset yapmak olacak, siyasal amaçlı sayılacak. Bu tür suçlamalar işçinin Anayasal haklarına saygısızlıktır.

SEYDİP

Yukarıya ana hatlarıyla aktarılan fikirlere sahip Konsey üyesi sendikalar, Konseyin amacına uygun olarak, daha sonra, DİSK'e katılacaklarını açıklamışlar ve bunun ilk uygulamasını geçtiğimiz Mayıs ayında Sosyal - İş sendikası yapmıştır.

SOSYAL-İŞ (Türkiye Sosyal Sigortalar, Eğitim, Büro, Ticaret ve Sigorta İşçileri Sendikası 4. Dönem olağan genel kurul çalışmalarına, 29 Mayıs 1974 günü Türk Standartlar Enstitüsü Konferans salonunda başlamış, ve genel kurulda, gündemin 5. maddesinde saptandığı gibi DİSK ve ICF'e katılma kararını almıştır. Uzun süredir, bağımsız sendikalar hareketinin içinde odak noktalardan birini teşkil eden Sosyal-İş, 12 Mart sonrası faşizmin en azgın dönemlerinden biri olan sürede demokratik hakların kazanılması için yapılan mücadelede yerini almış ve kendi gelişim süreci içinde, genel başkan Özcan Kesgeç ve Sosyal-İş'in tüm yöneticileri kendilerini aşarak DİSK'e katılma kararını, sendikaları içinde önerip geliştirmiş, büyük uğraş ve uzun süren hazırlık çabaları neticesinde tüm Sosyal-İş sendikası olarak DİSK'e katılmıştır.

DİSK Genel Başkanı Kemal Türker, DİSK Genel Sekreteri Kemal Sülker, Petkim - İş Genel Başkanı Mehmet Kılınç, Tabii Senatör Ahmet Yıldız, Tekstil Sendikası Genel Başkanı Rıza Güven'in de bulunduğu, kalabalık konuk ve misafirlerle delegelerin oluşturduğu Genel Kurulda, ilk konuşmayı Sosyal-İş Başkanı Özcan Kesgeç yapmıştır.

«Türk işçisinin bu noktaya gelişinde, Türk-İş'in büyük sorumluluğu vardır. İşçinin ekonomik, sosyal ve kültürel çıkarlarını düzenleyip geliştirebilmeleri siyasetle ilgilenmelerini gerektirir.» biçiminde, Türk-İş'in uyguladığı partiler üstü politikaya karşı çıkıyordu.

7 sendikayla oluşturulan Konseye, Sosyal-İş, Tekstil, Petkim-İş, Tu-İş, Tekbank-İş, Tek-İş, Teknik-İş dahildi.

Kesgeç, işçiler ve devrimciler olarak 12 Mart'a nasıl gelindiğinin bildirildiğini belirterek, fikir suçu diye bir suç kabul etmediklerini söylemiş, 1971 rejiminin niteliği üzerinde görüşlerini geniş olarak belirtmiş ve «İşçi sınıfı olarak bu olaylardan ve geçmişten edineceğimiz büyük dersler vardır. Zira yarının, insanın insan tarafından sömürsüne olanak tanımayan demokrasi, özgürlük, barış

ve kardeşlik ortamını yaratacak güç bizdedir», biçiminde, sendika olarak tavırlarını koymuştur.

Daha sonra kürsüye gelen DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler, kongredeki olumlu havadan sevinç duyduğunu belirtmiş ve çeşitli, sendikal sorunlarla genel politik ortam hakkında görüşlerini belirtmiştir.

Üç gün devam eden Kongre'de, tüzüğün çeşitli maddeleri değiştirilmiş ve görüşmelerin sonucunda da seçimlere gidilmiştir. Seçimlerde, Genel Başkanlığa Özcan Kesgeç, Genel

Sekreterliğe A. Baki Son, Örgütlenme Sekreterliğine H. Bedri Doğanay, Eğitim Sekreterliğine de İlhan Akalın seçilmişlerdir.

Yurdumuzda, gün geçtikçe işçi sınıfımız, hakim sınıflar karşısında nitelik ve nicelik yönünden gelişmekte, işçi sınıfı ideolojisi ile donanmaktadır. Geride bıraktığımız dönemde büyük dersler alan, işçi sınıfının ve çıkarları burjuvaziyle ters düşen diğer sosyal sınıf ve tabakaların mücadelesi pratik ve teorik gelişim süreci içinde her geçen gün yeni boyutlara ulaşmaktadır.

mamak'da neler oluyor

29 EKİM 1973 VE ASKERİ CEZAEVİNDE BİR GÖREVLİ

Bir avukata, Askeri Cezaevi görevlilerinden biri, «Kontr - gerilla... deyip duruyorsunuz; biziz işte. Af da çıkıyor; bunlar içerde ideolojik eğitim yapıyorlar, çıkarlarsa ne olur memleketin hali? Bu işi sokakta bitirecektik. Bundan böyle yanlışlık yapılmaz...» diyor...

TARİH 17 KASIM 1973 VE TOPLU SALDIRI

Sanık Daşar Karadağ'ı idareye çağırıyorlar. Dışarı çıkar çıkmaz sesi duyuluyor: «Vurmayın!...» Bir süre sesler uzaklaşıyor; 3-4 dakika sonra, tekrar gürültü ve vurma sesleri duyuluyor. Tutuklular «Vurmayın faşistler» diye bağırıyorlar. Az sonra, kulağından kanlar akan Daşar Karadağ'ı koğuşa itiyorlar. Dışarda, alıslımın dışında kalabalık bir inzibat grubu var: ellerinde, tahta parçaları, süpürge sapları, coplar... Başlarında, nöbeti sona ermiş, görevsiz ve yetkisiz Binbaşı Ayhan Kutluer... Tutuklulara saldırıya geçiliyor. Tutuklular ölümle karşı karşıya...

BURSA CEZAEVİNDE İSYAN

Bursa Cezaevinde, tutuklu ve hü-

kümlüler; gardiyanların yasa dışı işlemlerini protesto etmek için ayaklanıyorlar... 2 gardiyana rehin alıyorlar. Bursa Cumhuriyet Savcılığı, isyancıların şikayetlerini «ihbar» kabul edip, gardiyanlar hakkında soruşturmaya başlıyor.

MAMAK'DA TECAVÜZE UĞRAYANLAR KOĞUŞTURMAYA UĞRUYOR

Genel Kurmay Askeri Mahkemesi Askeri Savcılığı olaya el koyuyor. Tecavüze uğrayan tutuklular sorgulanıyor. Saldırganlar, «3 ay meslekten men cezası almış olan» Dr. Yüzbaşı Metin Denli tarafından muayene(!) edilip, raporları veriliyor.

Artık, bir kısım sanıklar, «af»dan yararlınsa bile, bu dava nedeniyle yatmaya devam edecekler.

«CEZAEVİ İDARESİNE KARŞI AYAKLANMA» DAVASI AÇILIYOR

Tecavüze uğrayan, dövülen 23 sanık hakkında, kamu davası açılıyor: Dövenlerin, saldırganların tanıklığı esas alınarak. Böylelikle, Albay Ali Pilgir'in dışarı çıkmasından korktuğu 23 sanık, bir süre daha içerde kalacak.

DURUŞMALAR BAŞLIYOR

Tanık İhsan Köse, 29 Nisan 1974 tarihli oturumda:

«Dostum değil, düşmanımdır bunlar».

Tanık Ayhan Kutluer, 29 Nisan 1974 tarihli oturumda: «Sanıkların dostu değilim» demiştir.

AFFIN KAPSAMI. 7 ŞUBAT 1974

Af yasası, faşist 141-142'yi kapsam dışı bırakarak çıkıyor. Yürürlük tarihi 7 Şubat. İsyan davası dosyası kapanıyor. Ne var ki, sanıkları TCK'nun 141 nci maddesinden yargılandıkları için, yine MAMAK GARNİZON CEZAEVİNDE (!)

TUTUKLU YAKINLARI BASIN TOPLANTISI YAPIYOR

25 Mayıs 1974 tarihinde, Ankara'da bir basın toplantısı düzenleyen; «Af kapsamı» dışında kalan siyasi tutuklu yakınları; Ankara'daki Askeri Cezaevlerinde tutuklulara 3 yıldan beri yapılan baskı ve zulmü, tekrar dile getiriyorlar.

Bildiri şeklinde de basına dağıtılan, konuşmada :

«Çocuklarımız, eşlerimiz, kardeşlerimiz olan siyasi tutuklular son çıkan 1803 sayılı af kanunu kapsamı dışında bırakılmışlardır.

Sıkıyönetim mahkemelerince tutuklandıklarından bu yana askeri cezaevlerinde onlara uygulanan baskıları bundan önce bir çok kez ilgililere dilekçe ve telgraf gibi yollarla duyurduk. Olanak bulduğumuzda kişisel görüşmeler yoluyla en yüksek mercilere kadar baş vurduk. Sonuç aldığımızı söyleyemeyeceğiz.

Siyasi tutuklulara Ankara'daki askeri cezaevlerinde üç yıldan beri uygulanan baskı ve zulümleri ayrıntılı olarak Sayın Başbakan, Milli Savunma Bakanına, K.K.K.lığına dün bir kez daha duyurmuş bulunuyor, yaptığımız müracaatı basın yoluyla kamu oyuna açıklıyoruz.

Halkımız fikir ve inanç özgürlüğü isteğini açıkça belirtmiştir. Onun için fikir ve inanç özgürlüğüne kavuşacağımıza inanıyoruz.

Bu arada siyasi tutuklulara baskı ve zulmün son bulmasını istiyoruz.»

deniyor ve Askeri cezaevinde eski denberi yapılan birçok kanunsuzluğun bu gün de devam ettiği belirtiliyor.

Anılan bildiri, kanunsuzluklar şöyle özetleniyor :

«1 — Cezaevinde bugüne kadar yapılan zulüm, baskı ve kanunsuzlukların sorumlusu olan Bnb. Ayhan KUTLUER, Üstğm. Burhan POTURNA, Yzb. Metin DENLİ ve diğer bazı görevliler, halen görevlerine devam etmektedirler. Bu şahıslar faşist olduklarını her fırsatta belirtmişlerdir. Mahkeme önünde tutuklulara düşman olduklarını açıkça söylemişlerdir. Bu durum Kara Kuvvetlerinde mahkemesi görülmekte olan İsyan Davası tutanaklarıyla sabittir. Bu şahıslar, tutukluların herhangi birine yönelen tecavüze hep birlikte karşı koymaları sebebiyle, bugün fiilen tecavüzlerde bulunamıyorlar. Fakat her fırsattan yararlanıp tahrikler yapmakta, çeşitli vesilelerle tutuklulara baskılar uygulamakta, savunma haklarını tamamen yok etmektedirler. Bunların yaptıkları tertipler, düzenledikleri yalan ifadeler, dava dosyalarına (Kara Kuvvetleri Mahkemesinde bakılan İsyan Davası tutanakları) geçmiş bulunmaktadır. Ayrıca onların bu tutumuna Üç Nolu Cezaevindeki kadın tutuklular hakkında açılan Mukavemet Davası da bir örnektir.»

İNZİBATLAR FAŞİST EĞİTİME TABİ TUTULUYOR

«2 — Cezaevi içinde görevlendirilen inzibatların bazıları MHP'li komandalardan seçilmektedir. Ayhan KUTLUER, Burhan POTURNA ve Metin DENLİ, inzibatları faşist eğiti-

me tabi tutmakta ve Devlet Dergisi gibi faşist yayımlar zorla okutturulmaktadır. Bunlar tarafından cezaevi duvarlarına faşist sloganlar, ve MHP'nin adı yazılmaktadır. Yemeklerde inzibatlara «Kahrolsun Komünistler» diye bağırttırılmaktadır. Bu komandolardan birisi, Bnb. Aynhan KUTLUER'in nöbetinde yakasında Bozkurt rozetiyle dolaşmaktan çekinmemiştir. İnzibatlar, tutuklulara kötü davranmaya, olay çıkartmaya teşvik edilmekte, tutuklulara karşı düşmanlık telkin edilmektedir. Nitekim bu inzibatlardan biri yapılan telkinlerin sonucu olarak, isyan mahkemesinde «Bunlar düşmanımızdır. Çünkü bunlar dinimize, milletimize düşmandır.» demiştir.

Dr. METİN DENLİ GÖREV BAŞINDA

«3 — Cezaevi doktoru Metin DENLİ, tutuklulara kötü davrandığı belgelerle ispatlanarak, üç ay meslekten men cezası almıştır. Buna rağmen görevine devam etmektedir. Tutukluları tedavi etmemekte, kasıtlı olarak yanlış ilaçlar vermekte ve hastahaneye göndermemektedir. Bu yüzden, Üç Nolu Cezaevinde kalan kadın tutuklular, aylardır doktora çıkmıyorlar.»

TUTUKLULARA ASKERİ EĞİTİM YAPTIRILMAKTA

«4 — Tutuklular, kanunsuz olarak «Asker kişi» sayılmakta, ve buna dayanılarak günde üç defa «Rahat - Hazırol»lu ve «tekmil»li sayım yaptırılmaktadır. Bir nolu cezaevinin ara koşullarında kalan tutuklular «Rahat - Hazırol» yaptırılarak, ve komutla havalandırılmaya çıkarılmaktadırlar. Böylece tutuklulara askeri talim yaptırılmakta, çeşitli bahanelerle sayımlarda olay çıkarılmaktadır.»

YAZIŞMA ÖZGÜRLÜĞÜ YOK EDİLMEKTE

«5 — Yine «Asker Kişi» oldukları gerekçesiyle, tutukluların gazete ve dergilere mektup göndermeleri ve fikirlerini serbestçe açıklamaları engellenmektedir. Anayasanın bütün

vatandaşlara tanıdığı dilekçe ile başvurma hakkı ortadan kaldırılmaktadır. Tutukluların çeşitli talep ve şikâyetlerini yazdıkları dilekçeleri cevapsız bırakılmaktadır. Cezaevi yöneticileri tutukluların üst makamlara ve cezaevi dışındaki mercilere yazdıkları dilekçeleri keyfi olarak iletmemekte veya ortadan kaldırmaktadırlar. Tutukluların dilekçelerine verilen cevapların, kayıt ve tarihlerinin alınmasına izin verilmemekte, nüshaları verilmemekte, ancak bir defa okutturulmaktadır. Böylece tutukluların itiraz hakları ortadan kaldırılmaktadır.»

«6 — Cezaevinde bulunan koşulların çoğu dar ve sıkışık. Buna rağmen bütün koşulların kapısı devamlı kilitli tutulmaktadır. Aynı davranış sanıkları olmalarına rağmen tutukluların birbirleriyle konuşmaları yasaklanmıştır. Aynı koşullarda bulunan tutukluların selamlaşması, birbirinin hatırını bile sorması engellenmektedir. Bu yüzden sık sık tartışma ve sürtüşmeler olmaktadır. Tutukluların birbirleriyle konuşmaları en tabii ve en kanuni haklarıdır.

Ara koşulların dördünde lavabo ve tuvalet yoktur. Bu koşullardaki tutukluların 5. Koğuştaki tuvalete gidebilmesi gardiyanların keyfine bırakılmıştır. Gardiyan kapıları açmayarak, tutukluların tuvalete gitmelerini engelleyebilmektedir. Cezaevi idaresi tarafından tuvalete çıkış sınırlandırılmaktadır. Rahatsız olanlar büyük eziyet görmektedirler.

Arka ve ön hücrelerde bulunan 60'tan fazla tutuklu mahkeme kararı olmaksızın ve kanunsuz bir şekilde üç yıldır akşamları hücrelere kilitlenmektedirler. Bu tutuklular, günde on saat hücrede tutuluyorlar. Hücreye kapatılan tutuklular, geceleri birçok ihtiyaçlarını karşılayamamakta ve çalışmaları engellenmektedir. Cezaevi yöneticileri bir insan boyundaki ve enindeki bu hücrelerin iki kişilik koğuş olduğunu iddia etmektedirler.»

SAVUNMA OLANAKLARI SAĞLANMAMAKTA

«7 — Tutuklulara ait daktiloların koğuşlarda bulundurulması yasaklanmıştır. Tutuklular, daktiloları ancak gardiyan ve inzibat nezaretinde, koridorda kullanabilmektedirler. Ayrıca, daktiloların kullanılması, günde 5 saat ile sınırlanmıştır. Daktilolarda yazılan bütün yazılara el konulmakta ve sansürden geçirilmektedir. Bunların bir çoğu keyfi olarak tutuklulara iade edilmemektedir. Böylece tutukluların savunma ve diğer çalışmaları imkansız hale getirilmiştir.

8 — Tutuklular mahkemeye götürülürken yapılan aramalarda dilekçe, sorgu ve savunma metinleri de sansürden geçirilmektedir. Cezaevi yöneticileri, beğenmedikleri sorgu ve dilekçelere el koymakta, yırtmakta ve sanıklara geri vermemektedirler. Bu durum, TİİKP ve Hareket Davası tutanaklarıyla sabittir.

HABERLEŞME ÖZGÜRLÜĞÜ YOK EDİLMEKTE

«9 — Tutukluların yazdığı mektupların bir çoğu keyfi olarak gönderilmemekte ve yok edilmektedir. Oysa Askeri Ceza ve Tutukevleri Talimatının 45. maddesi, «mahsurlu görülen mektupların 24 saat içinde kovuşturma için yetkili amire gönderilmesini» öngörmektedir. Buna rağmen, tutukluların cezaevi idaresine mektuplarıyla ilgili verdikleri dilekçelere ya hiç cevap verilmekte, bazılarında da «mektupa el konulduğu» şeklinde cevap verilmektedir. Aynı şekilde dışardan gelen birçok mektup tutuklulara verilmemektedir.

10 — Tutuklulara getirilen kitap ve dergiler, tetkik bahanesi ile uzun süre alınılmakta ve bazıları hiç verilmemektedir. Piyasada satılan ve haklarında hiçbir topatma kararı vs. olmayan bazı kitapların cezaevine girmesi keyfi olarak yasaklanmaktadır.

TUTUKLU - AVUKAT GÖRÜŞMELERİ DİNLENMEKTE

«11 — Tutukluların Avukatlarıyla

görüşmeleri kanunların ve Askeri Ceza ve Tutukevleri Talimatının 53. maddesinin açık hükmüne rağmen gardiyan ve başçavuşlar tarafından dinlenmektedir. Bu şahıslar, konuşulanları not etmekte, hatta bazen görüşmeye müdahalede bulunmaktadırlar. Avukatlar Cezaevi yöneticileri tarafından tehdit edilmekte, baskı ve hakarete maruz kalmaktadırlar.

12 — Tutukluların ziyaretçileri ile görüşmeleri, kanun yarım saate kadar izin verdiği halde, (Askeri Ceza ve Tutukevleri Talimatnamesi, madde 48) on dakika ile sınırlanmıştır. Bu görüşmeler sırasında subaylar ve inzibatlar bir tehdit havası estirmekte, ziyaretçilerin arkasında dolaşmakta ve konuşulanları not almakta, hatta keyfi olarak görüşmeleri kesmektedirler. Yapılan asılsız ihbarlar sonucu bir çok ziyaretçi ve tutuklu hakkında dava açılmıştır.»

30 MAYIS GÜNÜ VE DOĞU PERİNÇEK

Bu haklı uyarılar, kulak arkası edilirken, 31 Mayıs 1974 olayı patlak verdi. Bekleniyordu, kaçılmazdı. Hakim sınıfların tercihi nasıl ki, TCK'nun 141 - 142. maddelerinden hükümlü ve tutukluları çok bilinçli olarak af kapsamı dışında bırakmışsa; aynı şekilde, yurtseverleri «affın çıkmamasıyla» ilgili bir sınır kriteri içinde göstermek ve hâlâ mahkemelerdeki dirençleri nedeniyle kendilerini rahatsız eden «kişileri» temizlemek de kesin özlemiydi.

HÜCRELERE YAPIŞTIRILAN KURT BAŞLI ETİKET

30 Mayıs sabahı, hücrelerden birinin iç kapısına yapıştırılmış ve cezaevi yönetiminin belirgin niteliğini simgeleyen bir belge dışarıya çıkarılır. Belgenin çeşitli fotoları çekilir ve aslı bilirkişi incelemesi için saklanır. Belge, Askeri cezaevinin «teslim alan» ve «tarih» kısmı pelür kağıdına daktilo ile doldurulmuş boş kağıt üzerine Mehmet Özkan ismi,

Mamak As. Cezaevinde duvarlara yapıştırılan etiket

imzası yazılıp, karalanmış, acemice «Devlet» dergisinin ambleminden kopye edilmiş AY İÇİNDE BİR BOZKURT RESMİNİ ve «TANRI TÜRKÜ KORUSUN» DEYİMİNİ kapsamakta.

Belgenin fotosunu, 31 Mayıs sabahı sanık vekili Avukat Kemal Yücel, ve sanık Doğu Perinçek birer dilekçe ekinde tutukevi müdürlüğüne ardarda vereceklerdir.

Belgeyi bulan tutuklu Doğu Perinçek, dilekçe ile Askeri Cezaevi Müdürlüğüne başvuruyor : «Bugüne kadar çeşitli dilekçe ve müracaatlarımızla inzibat takımındaki bazı inzibatların faşist sloganları cezaevinin muhtelif yerlerine yazdıklarını, inzibatlara cezaevinde faşist «Devlet» dergisi gibi yayınların okutulduğunu, hatta inzibat Nejdet'in yakasında Bozkurt rozetiyle Binbaşı Ayhan Kutluer'in nöbetinde dolaştığını ve sayıma bu rozetle katıldığımı bildirmiştik. Cezaevi idaresi tutuklulara karşı yapılan bu tahrikler karşısında bir tahkikat yapmamış ve faşist MHP taraftarı tahrikçileri himaye

etmiştir. Fakat bu sefer faşist tahrikçilerden biri bizzat kendi elyazısı ve imzasıyla halk düşmanı faaliyetini belgelemiş bulunmaktadır. Yazının karakteri konusunda yapılacak kısa bir inceleme durumu ortaya çıkaracaktır. Onbaşı Mehmet Özkan'ın arka hücrelerde gece 1-3 nöbetçisi olduğu hususu da nöbet cetvelleriyle sabittir. Gerekli tahkikatın yapılmasını arz ederim.» diyor.

Avukatına ulaşan notunda ise: «Bu faşist sloganı yazan inzibat ve bir kaç tanesi daha sürekli tahrik yapıyorlar...» deniyor.

MAMAK ASKERİ CEZA (1) EVİNDEN, yürütülen baskı ve terörü simgeleyen önemli bir belge daha ele geçmiş; yerine ulaştırılmış, fotosu aynı mahiyette Avukat Kemal Yücel tarafından Askeri Cezaevi Müdürlüğüne yazılı bir dilekçe ekinde sunuluyor. Dilekçede, «Açık seçik, ırkçı - faşist bir düşünceyi yansıtan» bu ve benzeri olayların derinleştirilmesi; suçluların cezalandırılması talep edilmektedir...

MAMAK'DA KANLI

SALDIRI

31 Mart 1974, saat 9.00. 28 nci Tümenin içinde bir spor salonuna kurulmuş Askeri Mahkeme. İki avukat, 3 Nolu Yıldırım Bölge Askeri Cezaevinden getirilmiş kız sanıklar; 5 Nolu Cezaevinden getirilmiş bir sanık hazır. 1 Nolu Askeri Cezaevinden kimse getirilmemiş. Sanık Şenal Sölpiker, ve Nur Üster, «Arka-daşlarımız niye getirilmedi» diye soruyorlar. SIKIYÖNETİM ASKERİ MAHKEMESİ, kısa bir aradan sonra, «Yapılan istişarede gelmeyen sanıkların duruşmaya gelmek istemedikleri ve bu yüzden getirilmedikleri anlaşıldı» diye duruşmayı geç bir tarihe erteliyor.

CEZAEVİNE GİDİŞ - OLAĞANÜSTÜ TEDBİRLER

Sanık vekillerinden Kemal Yücel ve Erdal Merdol Askeri Cezaevinin önünde iniyorlar. Görüş kağıdının verildiği kulübeye yaklaşıtlarında başçavuş, Tümen Komutanının olduğunu, görüşmeyeceklerini söyler. Avluda kurt köpekleri dolaşmakta, bir müfreze hazır beklemekte; duvarda edata koşar adım nöbetçiler dolaşmaktadır. Avukatlar ısrar ederler; 1 saatlik beklemeden sonra, 10 görüş hücresi olduğu halde tek tek içeri girmelerine «izin» verilir. Önce Avukat Erdal Merdol, ardından Avukat Kemal Yücel çağırdığı müvekkilli ile görüşür. Şişmiş kollar, kafalar sırta postal izleri ile yüzyüze gelirler. Olayı, çıkış nedenlerini öğrenirler. Görüşü, küçük hücrelerinde kıpırdayamayacak kadar doluşan «görevli» subay, er izler (!). Bu koşullarda yapılan görüşe bir u-cundan merakla (!) karışan 28. tümen adli müşaviri, alay edercesine, «oh, oh... Bakın ne güzel ve rahat bir şekilde görüşüyorsunuz» der.

Avukatlar, tutuklular duruşmaya getirilmek üzere iken, yakası kapalı olan tutuk Gün Zileli'nin önce yakası, üstegmen Burhan Poturna tarafından elleri kelepçeli iken

açılmak ve kafa atmak suretiyle olayın başladığını, ardından tutuklu Salih Pekin'e saldırıldığını, Raif Çakır, Yusuf Vargün gibi zaten «duruşmaya çıkarılmaksızın yargılanan» kişilerin ve duruşmaya götürülmek üzere elleri kelepçeli bekleyenlerin üzerine nereden yetiştigi bilinmeyen sayıları kabarık coplu inzibat erlerinin saldırdığını; cezaevi Müdürü Ali Pilgir'in olaya gülererek seyirci kaldığını hatta üstegmen Burhan Poturna'nın galiz küfürlerle «sizi buradan sağ çıkartmayacağız» diye bağır-dığını öğrenirler.

KANLI FAŞİST SALDIRI ECEVİT'E DUYURULUYOR

Kanlı faşist saldırı, aynı gün saat 12.00'de Başbakana telefonla duyurulur. Avukatlar, ayrıca bir basın toplantısı düzenleyerek, gözlemlerini anlatıp endişelerini dile getirirler.

Ayrıca, telgrafla durumu Başbakana, Cumhurbaşkanına, 4. Kolordu Komutanlığına, Milli Savunma Bakanlığına, Adalet Bakanlığına bildirmek isterler. Telgraf metni hiçbir PTT'ce kabul edilmez. İadeli taahhütü gönderilir.

Aynı gün, saat 15.30'da gözüne copla vurulan Raif Çakır, Gülhane Askeri Hastanesine götürülüp, muayenesi ve ayaktan tedavisi yapılır. Rapor verilmaz. Raif Çakır görmemtedir.

BAŞBAKANLA GÖRÜŞME

Askeri Cezaevlerinde faşist yönetime karşı, açlık grevi başlıyor. Sanık yakınları ve Avukat Doğan Tanyer ile Avukat Kemal Yücel, Başbakanla görüşüyor. Yapılan gizli görüşmede, Basın mensupları ve Başbakanın Özel Kaitem Müdürü bulunmuyor.

Avukatlar ve sanık yakınları, görüşme hakkında açıklama yapmıyorlar.

Açlık grevini Selimiye Askeri Cezaevindeki tutuklular destekliyor.

AÇLIK GREVİNİN 6. GÜNÜ

Açlık grevinin 6. günü, üç Avukat, Milli Savunma Bakanının «Binbaşı Ayhan Kutluer, Doktor Yüzbaşı Metin Denli ve Üsteğmen Burhan Poturna»nın görevden alınacağı garantisini Mamak Askeri Cezaevine ulaştırıyorlar. Avukat Aslan Haksal, Fehmi Çam ve Ülkü Göker, tutuklu temsilcileri ile görüşüyor.

Açlık grevine son veriliyor..

Anılan kişilerin, 28. Tümen içinde başka bir göreve atandıkları bildiriliyor. Açlık grevinin yapıldığı

Mamak 1 Nolu Askeri Cezaevi 28. Tümen içinde bir yer. Rejim, üç çok deşifre olmuş elemanını şimdilik geri çekiyor. Haklarında koğuşurma yapılamıyor..

Ne var ki, bu suçlular yargılanacak. Bu gün burjuva hukuk kurallarına göre, yada yarın. Ama gerçek yargıyı, başta Türkiye işçi sınıfı ve ezilen halk kitleleri verecek. Bu yargıdan onları, hiçbir göstermelik soruşturma, yada «aman şu sıra, şu.. şu... şu... sayın güçleri kızdırmayalım» dar görüşlülüğü kurtaramıyacak!

tarım-iş grevi ve türk-iş stratejisi

Türkiye'de kapitalizmin gelişimiyle birlikte, kapitalist üretim biçimi içinde her geçen gün, Türkiye işçi sınıfı da gelişip güçlenmekte ve burjuvazi karşısına sınıf bilinci doğrultusunda birleşmektedir. Günümüz koşullarında sosyo - ekonomik mücadelenin göreceli bir şekilde DİSK içinde yürütüldüğü bilincine varan işçiler, DİSK çatısı altında birleşmektedir. DİSK, gelişim süreci içinde zor günlerde bile yavaş, fakat küçümsenmeyecek ölçüde nicel gelişim göstermiştir. DİSK'in nicelik yönünden olmasa dahi Türk - İş karşısında nitelik yönünden bugüne kadar sürdürdüğü üstünlük, Türk - İş'i daima korkutmuş, ve uykularını kaçırmıştır.

Türk - İş bu tedirginlik içinde, son aylar içinde uygulanan Ankara'daki Belediye Otobüs şoförleri ve Yeni Haber - İş Sendikası, işçi - Memur ayırımından dolayı başlatılan grevin dışında, son olarak ta Devlet üretme Çiftliklerinde yürütülen Tarım - İş Sendikasının grevine sarılıyordu.

Türk - İş'in günümüze kadar olan uygulamaları, kuruluşuyla birlikte, Türkiye'ye aktarılan Amerikan tipi sendikacılık anlayışından doğmaktadır. Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu, kısa adıyla Türk - İş, 10 Birlik ve Federasyon tarafından 31.7.1952 tarihinde kurulmasıyla birlikte Konfederasyonun kuruluş amacını ve niteliğini çok açık olarak Alpaslan Işıklı, Sendikacılık ve Siyaset adlı kitabında şöyle açıklıyor :

«Truman Doktrini ve Marshall Planı, uygulamalarının bir parçası olarak Amerikanın, çeşitli ülkelerdeki sendikacılık hareketlerine, kendi uluslararası çıkarlarına ters düşmeyecek bir biçim ve yön verebil - mek için çaba sarfettiğini görmüş bulunuyoruz. Türkiye'de ABD Elçiliği, AİD, ICFTU, AFL - CIO temsilcileri gibi çeşitli kanallarla meydana gelen bu ilişkilerin peşinden Türk - İş kurulmuştur. Özellikle AFL - CIO'nun uluslararası ilişkiler dairesi başkan yardımcısı Irving Brown'un önemli bir rol oyna-

diği bu bağlar çerçevesinde Amerikanın Türkiye sendikacılığının oluşmasında geniş katkıları görülmüştür.» (sayfa, 441)

Yaptığı toplu sözleşmelerle, işçi ücretlerini burjuvazinin çizdiği, sınırlar içinde hapseden, sınıf mücadelesini engellemek ve işçi sınıfını egemen sınıfların vesayeti altında tutmakla görevlendirilmiş Türk - İş'in, bu görevleri üstlenmesi karşısında A.B.D.'nin verdiği yardımları Işıklı, aynı kitabında böyle belirtiyor :

«Amerikanın Türk - İş'e sağladığı yardımın önemli bir yekün teşkil ettiği anlaşılmaktadır. AİD'nin son on yılda Türk - İş'e yaptığı bağışlar 13.447.614.03 TL'dir. Bunun dışında önemli bir kısmı dolaylı Amerikan yardımı sayılabilecek olan OECD (382.076.16 TL) ve ICFTU (733.005 TL.) yardımları gelmektedir. Ayrıca, mevcut işçi konfederasyonları arasında yalnızca Türk - İş Çalışma Bakanlığından (938.000 TL) yardım sağlayabilmiştir. Yalnızca AİD kanalıyla sağlanan yardımın, yaklaşık olarak on yıllık toplam aidat geliri 13.544.926.65 TL kadar olduğu görülmektedir.» (aynı eser, sayfa, 443)

İşte bu tür yardımların sonucunda, Türkiye sendikacılığına aktarılan «hakim sınıfların güdümü altında sendikacılık anlayışı» günümüzün Türkiye'sinde, Türk - İş tarafından yürütülmektedir.

Türk - İş yalnızca bu tür yardımlarla kalmamakta, emperyalizmin propagandasını da, Türkiye'de yapmaktadır. Örneğin, kuruluşu, stratejisi, ve taktikleri üye ülkeler tarafından dahi sert bir biçimde eleştirilen, emperyalizmin askeri kuruluşu NATO'nun Genel Sekreteri Joseph Luns, Türk - İş Genel Başkanı Halil Tunç'u, ittifakın kamu oyunda tanıtılmasında yaptığı hizmetlerden dolayı bir madalya ile taltif ederek, gönderdiği mektupta şöyle demiştir:

«Kuzey Atlantik Antlaşmasının 25 nci yıldönümü dolayısıyla, ittifakımızın kamu oyunda tanıtılabilmesi yönünde yapmış olduğunuz üstün çalışmalar dolayısıyla size şahsen teşekkür etmek isterim. Bu mektupla birlikte ittifakımızın gayesini gerçekleştirme yolunda tüm yaptıklarınız için minnettarlığımızı belirten bir madalya gönderiyor ve kabul etmenizi diliyorum. Saygılarımla. Dr. J.M.A.N. Luns» (Türk - İş, sayı 111)

Türk - İş'in hakim sınıflarla olan ittifakı ve geliştirdiği sendikacılık anlayışı, gelişen Türkiye işçi sınıfı içinde patlamalara yol açmış ve DİSK kurularak, Türkiye'de sol sendikacılık anlayışının geliştirilmesine başlanmıştır. DİSK'in gelişip güçlenmesi, Türk - İş'e korku vermektedir. Son aylarda sırasıyla, PTT, EGO ve Tarım - İş grevleri, yaşanan korkulu anların kendini kurtarma ve karşısındakileri parçalama amacını gütmektedir.

PTT grevinin amacının ne olduğu, Haziran ayının ilk yarısında toplanan bu grevin yürütücüsü Yeni Haber - İş Sendikasının genel kurulunda açıkça ortaya konmuştur. Toplantıda, grevin Türk - İş tarafından saptırıldığı, kendilerine yönelik bir düşünce tarzı içinde ele alınıp amaçlarına uygun olarak geliştirilmeye çalışıldığı belirtilmiştir. Böyle bir tutum ve davranışlara karşı olduklarını belirten Yeni Haber - İş Genel Kurul delegeleri, sendika tüzüğünde belirtilen «Türk - İş'e bağlı olma» ilkesinin çıkarılmasını istemişlerdir. Böylece resmen Türk - İş'e bağlı olmayan Yeni Haber - İş, tüzüğündeki Türk - İş'e bağlı olduğunu belirten bu maddesini tüzüğünden çıkarmıştır.

Bu olay da, Türk - İş stratejisi ve taktikine karşı giderek yoğunlaşan işçilerin tepkisinin bir halkasıdır. Şüphe yok ki, bu halka daha da gelişip güçlenecektir.

Türk - İş'in burjuvazi güdümündeki girişimlerine son bir örnek te,

Devlet Üretim Çiftliklerinde yapılan son grevdir.

Türk - İş'e bağlı Tarım - İş sendikası, 16 Mayıs'ta, Devlet Üretim Çiftliklerinde (D. Ü. Ç.) kademeli greve başlamış, Tarım Bakanlığına bağlı 25 D.Ü.Ç.'nin 16 sında, 2700'den fazla işçi, greve katılmıştır. Hükümet yetkilileri, grev neticesinde meydana gelen zararın 500.000 TL civarında olduğunu söylerken burjuvazinin yayın organları, greve 7.000 işçinin katıldığını (ki, değişik sendikalara bağlı 25 Devlet Üretim Çiftliği işyerinde çalışan toplam işçi sayısı 5615'tir), grev neticesinde meydana gelen zararın milyonların üzerinde olduğunu iddia ediyor ve grevi kamu oyuna abartarak göstermek için grev sırasında bakımsızlıktan ölen tavuk, koyun ve ineklerin boy boy resimlerini yayınlıyorlardı.

5 Mayıs 1974 günü, 16 D.Ü.Ç.'de

uygulanan grev, toplu iş sözleşmesinin imzalanmasıyla sona ererken, işçi aylıklarına birinci yıl 400, ikinci yılda yeniden 400 lira zam veriliyordu. Daha önce D.Ü.Ç.'lerinde toplu sözleşme yaparak 350 TL. zam alan (sosyal - demokrat nitelikteki) TİS'na verilen zammın 400 TL.'na çıkarılması, Tarım - İş'e kabul ettiriliyordu.

Türk - İş, D.Ü.Ç.'lerinde uyguladığı grev neticesinde aldığı farklı zamlarla C.H.P. yanlısı TİS'ide ekarte ederken görevinin bir bölümünü başarmanın mutluluğu içinde giriyordu. Türk - İş'in bu mutluluğunun sebebi ne idi?

Güdülen amaç, Türk - İş'in burjuvazinin yararına olan bu tür uygulamaları karşılığında, işçi aristokrasisinden oluşan kadroları ile sömürü düzeninden hissesine düşen ortaklık payını alabilmektir.

—o—

kamboçya'da faşist rejimin eğitim bakanı çatışmada öldürüldü

Phnom Penh'de bayraklar yarıya indirilmiş, ve faşist yönetim, 4 Haziran 1974 günü, üç gün süre ile ulusal yas ilân etmiştir. Bütün okullar kapatılmış, askerler ve polisler, başkentin sokaklarında devriye gezmektedirler. Bütün bu olağanüstü durumun nedeni, faşist yönetimin eğitim bakanı Keo Sangkim ve yardımcısı Thach Chea'nın öldürülmesidir.

Eğitim bakanı ve yardımcısı, Phnom Penh'in 18 Mart Lisesinde, öğrenciler tarafından rehine alınmıştır. Polisin ateş açarak Liseyi işgal etmeye kalkışması sırasında bakan ve yardımcısı çarpışma sırasın-

da, polisin kurşunları ile ölmüştür. Faşist yönetimin olaydan sonra yaptığı bir açıklamaya göre, bakanın ve yardımcısının vücutlarında bıçak yaraları tesbit edildiği iddia edilmiştir. Yine faşist yönetime göre, çarpışma sırasında iki öğrenci ölmüş ve kırk sekiz öğrenci tutuklanmıştır. Görgü tanıklarının söylediklerine göre ise, yüzden fazla öğrenci tutuklanmıştır. Faşist yönetim, olayın sorumluluğunu her zaman yaptığı gibi «komünist düşmanların» üzerine yüklemiştir.

Faşist yönetimi kendi yalanları ve suçlamaları ile bir yana bırakıp, olayın temel nedenini görebilme-

miz için biraz gerilere gitmemiz gerekiyor.

1970 Askeri darbesinden sonra, Kamboç'ta gerçekleştirilen faşist rejim ilk günlerinden başlayarak, ülkeyi emperyalizme peşkeş çekmeye ve özellikle aydın kesim olan öğretmenler, öğrenciler üzerinde olduğu gibi bütün emekçi kitleleri üzerinde de yoğun bir baskı ve terör uygulamaya başlamıştır. Bunun sonucu olarak, ülkenin gerçek ve yasal yöneticisi olan Prens Sihanuk'un devrimci kraliyet yönetimi, başkent Phnom Penh hariç hemen hemen bütün ülkede, halkın kesin ve yoğun desteğini kazanmış ve Kamboç'un büyük bölümü üzerinde fiilen hakim olmuştur. Devrimci kraliyet yönetiminin gerilla savaşçıları, faşist yönetimin silahlı güçlerini yenilgiden yenilgiye uğrattırırken, Güney - Doğu Asya'da, Vietnam'dan sonra, Kamboç'ta da çıkarlarının tehlikeye girmekte olduğunu gören A.B.D. emperyalizmi, faşist Kamboç yönetimine yoğun bir askeri ve ekonomik destek sağlamaya başlamıştır. Bütün bu yardıma rağmen, başkent Phnom Penh ve yakın çevresi hariç bütün ülkede devrimci kraliyet yönetimi hakim güç olduğunu ispatlamıştır.

Başkent dışında devrimci mücadelenin bu kesin başarımın başkente de yansımamasının olanaksız olduğu açıktır. Böylece, 1970 askeri darbesinden iki yıl sonra Phnom Penh'in öğrenci gençliği ile, devrimci mücadele arasında ilk organik bağlar kurulmaya başlamıştır. Öldürülen eğitim bakanı yardımcısı Thach Chea Mart 1972'de eğitim bakanıdır. Öğretmenler ve öğrenciler uzun süreli bir greve başladılar. Grevin nedeni, faşist general Sirik Matak'ın Hukuk Fakültesi dekanı Keo An'ı Şubat ayında görevinden uzaklaştırılması olmuştur. Emperyalizmin işbirlikçisi general Sirik Matak, kısa zamanda gençliğin boy hedefi olmuştur. Nisan ayında yeniden öğrenci yürüyüşleri ve ayaklanmaları olduğunda, polis gençler üzerine ateş

açar. Gençler bir çok ölü ve yaralı verirler. Phnom Penh'teki Bağımsızlık Anıtı çevresinde büyük mitingler tertip edilir. Bu mitinglerde, «katil yönetim» itham edilirken, mareşal Lon Nol'un ve Ngoc Thanh'ın yönetimi «faşist» olarak nitelenir. Bir çok budist rahip faşist yönetime karşı büyük bir matem törenine katılırlar. Mayıs'ta gençler, pankartlara şu sloganı yazmaktan çekinmezler : «Ngoc Than = Tojo = Hitler».

1972 Ekiminde durumları git-tikçe kötüleşen öğretmenler, ekonomik durumun krize girmesi ile protesto hareketlerine girişirler; bir çok öğretmen, motorlu çek-çek arabası sürücülüğü yapmakta, eşlerinin mücevherlerini satmakta veya ders tek-siri ticareti yapmaktadır. Khmer Öğretim Üyeleri Derneği, bütün öğretmenleri ve eğitimcileri toplayan bir sendika oluşturma çabasına girer. Kasım ayında yeni bir grev patlak verir. Yönetim, öğretmenlerin ücretlerini yükseltmek zorunda kalır.

1973 başlangıcında hareketler tekrar başlar. Ekonomik ve sosyal kriz, olayların yine temel nedenidir. Öğretmenler Derneği genel kurulu, «Yönetimin her türlü girişimine katılmayı reddediyoruz. Öğretmenler, bundan böyle, hainler ve satılmışlar için hiç bir fedakârlıkta bulunmayacaktır» diyerek bir açıklama yapar. 10 Şubat'tan itibaren yeni bir grev patlak verir. Okullarda ve fakülte-lerde yeni afişler ve pankartlar görülür: «Lon Nol yönetimi kapitalistlerin yönetimidir», «Ekonomik liberalizm = ölüm». Khmer Cumhuriyeti Öğrenci Birliği Başkanı Loch Soe-un şöyle demektedir : «Amerikan emperyalistleri tarafından hazırlanan ve düzenlenen 18 Mart 1970 darbesinden beri, biz Kamboçlu gençler faşist ve diktatoryal bir çirkef içinde yaşıyoruz.» Artık bildirilerdeki ifade değişikliğe uğramıştır. Paris'te yapılan Vietnam görüşmeleri, tartışmalara yeni bir yön vermektedir. Öğrenciler, «Halkın barışa kavuşması ve istilacılar üzerinde

portekiz'de yönetim değişikliği

25 Nisan 1974'te, Gine - Bisseu'daki Portekiz askeri güçlerinin eski komutanı general Antonio Spinola yönetiminde, askeri bir darbe ile Portekiz'de yönetim değişikliği oldu. General Spinola, 15 Mayıs'ta geçici cumhurbaşkanı olarak göreve başladı. Geçici sivil yönetim de 16 Mayıs'ta, eski yönetime karşı muhalefette adı pek duyulmamış olan Adelino Palma Carlos (radikal-sosyalist) adlı bir hukukçunun başkanlığında çalışmalarına başladı. Aralarında 3 sosyalist, 2 de komünist bakanın bulunduğu geçici sivil yönetim görünürde ülkeyi yönetirken; dizginler, general Spinola'nın başkanlığındaki bir askeri cuntanın elinde bulunmaktadır.

Portekiz burjuvazisinin, siyasal rejim tercihinde bir değişikliği amaçlı yan; fakat nerede ise bir «devrim» gibi gösterilmeye çalışılan bu olay gerçekte nedir?

Bunu açıklayabilmek için, Portekiz'in kısa bir tarihçesini vermek gerekli. İber yarımadasının, Okyanus kıyısındaki bu küçük ülke, Avrupa'daki faşist rejimlerin en eskisi ve sömürge imparatorluklarının da en son kalıntısıdır. İspanya'da faşizmin egemenliğini kurmasından daha önce, Lizbon üniversitesinin bir iktisat profesörü olan Raul Salazar, uzun süren siyasal krizlerden sonra Portekiz burjuvazisi tarafından yönetimin başına getirilmiştir. Salazar, göreve başladıktan az sonra, Portekiz burjuvazisinin isteği ile ülkenin bütün ilerici güçlerini baskı altına almış, Portekiz burjuvazisi ve askeri bürokrasi ile ortaklaşa faşist bir diktatörlük uygulamaya başlamıştır. Bu uzun ve karanlık 50 yıllık bir süre boyunca, Portekiz burjuvazisi ken-

di işçi sınıfına ve halkına olduğu kadar, Afrika'daki sömürge halklarına da en kanlı ve zalim bir baskı yönetimi uygulamıştır. Faşist yönetim, İspanya İç Savaşı boyunca faşist Franco kuvvetlerine bir üssü olmuş, ikinci Dünya Savaşı süresinde de İtalyan ve Alman faşizminin «tarafsız» destekleyicisi olmuştur. Salazar yönetiminin, ülkede uyguladığı, Korporatif sistem, Portekiz işçi sınıfını ve bütün emekçi kitlelerini ağır ve dayanılmaz bir baskı altına alırken, en temel demokratik hak ve özgürlükler bile bu ülkede yerleşme olanağı bulamamıştır. İkinci Dünya Savaşından sonra, Alman emperyalizminin yerini A.B.D. emperyalizmi aldığında, Portekiz burjuvazisi ve faşist rejimi bu kez de A.B.D. emperyalizminin dümen suyunda yerini almıştır. Bu arada, Portekiz silahlı güçlerinin Afrikadaki sömürgelerinde uyguladığı vahşet rejimi, Salazar'ın ölümünden sonra yerine geçen Marcello Caetano devrinde daha da sertleşmiştir. Bu sertleşmenin en önemli nedenlerinden biri de, Portekiz'in Afrika'daki sömürgeleri olan Mozambik Angola ve Gine-Bissau'da ulusal uyanışın ve devrimci hareketin güçlenmesi ve gelişmesidir. Bu süreç içinde, binlerce Afrikalı Devrimci, jenosid boyutlarına varan bir biçimde katledilirken, Afrikalı büyük devrimci lider Amilcar Cabral'da, 21 Ocak 1973'de alçakça öldürülmüştür.

Yine bu süreç içinde, faşist yönetimin sömürgelerde uyguladığı siyaset sonucu, Portekiz sürekli bir ekonomik krizin içine girmiş ve Portekiz tekelci sermayesi, hem kendisine artık yarardan çok zarar getiren bu savaşı kendine uygun gelecek bir biçimde çözümlmek, hem de

ge halklarının bağımsızlığı için yararlı olabilir. Kısmi demokratik hak ve özgürlüklerden yararlanma olanağı, hem Portekiz işçi sınıfı hareketi için ve hem de Afrika sömürgeleri halkları kurtuluş hareketi için de-

ğerlendirilebilecek bir potansiyeldir.

50 yıldır faşizme karşı mücadelede çeliklenen Portekiz işçi sınıfının ve Afrika sömürge halklarının bu potansiyeli mutlaka değerlendireceğine inanıyoruz.

— 0 —

kuzey ırlanda sorunu

Kuzey İrlanda'da 1968 yılından beri meydana gelen olaylar, dört yüz yıllık kanlı karışıklıkların sonucudur. Bu uzun süre boyunca, ayaklanmalar, kitlesel baskı uygulamaları ve açlık birbiri peşi sıra gelmiştir. Son olarak 17 Mayıs 1974'te, Dublin'de ve küçük bir İrlanda kenti olan Monaghan'da bomba patlamaları sonucu otuz bir kişi ölmüş, 27 Mayıs'ta ise, İngiliz askeri birlikleri, Belfast ve Londonderry'nin akaryakıt depolarını işgal etmiştir.

Bugünkü karışıklıkların temel nedeni, İrlanda adasının geri kalanı bağımsız bir Devlet oluştururken, (İrlanda Devleti) büyük çoğunluğu protestan olan bu altı kontluğun (Kuzey İrlanda'nın) İngiltere'ye ait olmasıdır. Katolik azınlığın burada hiçbir siyasal ve ekonomik ağırlığı olmadığı gibi, genel olarak Kuzey İrlanda'nın proleteriyasını oluştururlar.

Krizin yeniden patlak vermesi ise, aşırı (ekstremit) protestanların Kuzey İrlanda ile İrlanda Cumhuriyetinin belli bir süre içinde birleşmelerini öngören Ortak bir İrlanda Konseyi kurulması tasarısına karşı çıkmalarıdır.

Kuzey İrlanda'nın 13.600 kilometrekare yüzölçümü ve bir buçuk milyon nüfusu vardır. Bu nüfusun üçte ikisi, İngiliz veya İskoçya kökenli protestanlar olup; sayıları 500.000'i bulan katolikler, İrlanda kökenlidirler.

Toparlarsak, «Protestanlar ile Katolikler» arasında bir mücadele gibi gösterilmeye çalışılan bu mücadelenin üç boyutunu belirleyebiliriz:

a) Sınıf mücadelesi: Protestanlar çoğunlukla hakim sınıfları, katolikler ise proleteriyayı oluşturmaktadırlar.

b) Ulusal mücadele: Protestanlar İngiliz kökenli olup, hakim ulusu, katolikler ise İrlanda kökenli olup ezilen ulusu oluşturmaktadırlar.

c) Dinsel mücadele: İngiliz kökenli olup, hakim sınıfları oluşturanlar protestan; İrlanda kökenli olup, proleteriyayı oluşturanlar ise katoliktir.

Kuzey İrlanda'nın, İngiltere içinde özel bir statüsü de vardır: İngiltere parlamentosunda 12 milletvekili ile temsil edilen Kuzey İrlanda'nın, ayrıca bir yürütme konseyi seçen, 70 üyelik kendi parlamentosu da vardır.

Belfast Parlamentosu (Stormont) 1921'de İrlanda adasını İngiltere ve İrlanda arasında paylaşırken anlaşmadan sonra kurulmuştur; savunma, dış ticaret veya diplomatik ilişkiler hariç bütün diğer iç işlerini kendi yönetir.

Çift parlamentolu sistem de, Kuzey İrlanda'daki protestan ve katolik topluluklarının çatışmasının nedenlerinden biridir. İngiltere parlamentosundaki Kuzey İrlanda milletvekilleri, her iki topluluktan az yada çok eşit olarak temsil edilmekte

beraber, Belfast Parlamentosunda, protestanlar, seçim sisteminin kendi lehlerine olması nedeniyle egemen durumdadırlar. Bu parlamentonun seçim sistemi, katolikler aleyhine dolaylı bazı hükümleri içermektedir. Bunun en önemlisi ise, parlamentoya seçilebilirlikte mülkiyet sahipliğinin önemli bir rol oynamasıdır. Bu nedenden, çoğunlukla mülk sahibi egemen sınıfları oluşturan protestanlar, parlamentoda çoğunluğu ellerinde tutmakta ve siyasal yönetimin kesin hakimi olmaktadır.

Kuzey İrlanda krizi, aynı zamanda bu bölgenin ekonomik geri kalmışlığından da kaynaklanmaktadır. İşsizlik oranı, 1973 yılında % 7,3 ile, İngiltere'nin en yüksek oranlarına varmaktadır. İngiltere'ye her yıl kitleler halinde işsizler akın etmektedir. Saldırı ve karışıklıklar sonucu, konut sorunu büyük bir sorun olmuştur; yatırımlar ise, bir çok «tehlike- li bölgede» yapılamamaktadır.

Kuzey İrlanda sorununu kangren yapan bir diğer sorun da, aslında İngiltere'nin ekonomik uydusu olan İrlanda Cumhuriyetinin (Güney İrlanda) belli bir tavır almaktan kaçınıp, bir yandan İngiltere hükümeti ile işbirliği yaparken, diğer yandan, her iki İrlanda'nın birleşmesini isteyen Kuzey İrlandalılara karşı «tavşana kaç tazıya tut» siyaseti gütmesidir.

Kuzey İrlanda sorununda bugün en etkili rol oynayan örgütler ve niteliklerini kısaca görmemizde yarar vardır:

a) Aşırı (Ekstremist) protestanlar: Parlamentodaki, Protestan çoğunluğun ve Ulster'i Savunma Derneği (U.D.A.), Ulster'i Savunma Gücü (U.V.F.) veya Ulster çalışanlar Konseyi (U.W.C.) gibi yarı - askeri örgüt saflarında toplanmışlardır.

Yakın amaçları: İki İrlanda'nın birleşmesini öngören, 8 Aralık 1973 tarihli Sunningdale anlaşmasını, işlemez hale getirmek, uzak amaçları ise, Kuzey İrlanda'nın, kesinlikle ve bütünüyle İngiltere ile birleşmesini sağlamaktır. İçinde çok sayıda faşist unsur bulunan protestan ekstremistlerin bir kısmı, «Rodezya tipi bir ayrılık» da önermektedirler.

b) Aşırı (Ekstremist) Katolikler: «Resmi» ve «geçici» Sinn Fein (politik branş) ile, bunların askeri kuruluşları olan «resmi» ve «geçici» IRA saflarında toplanmıştır.

«Resmi»ler 1972'den bu yana her türlü şiddet hareketlerini ilke olarak reddetmekte olup, marksist eğilimli bir politika izlemektedirler.

1972'den beri Kuzey İrlanda'da, İrlanda'da ve İngiltere'de yapılan bir çok saldırı hareketinin sorumlusu olarak kabul edilen «geçiciler», milliyetçiliğin ve dinsel görüşün birbirine karıştığı belirsiz ve karışık bir görüşte birleşmektedirler. Ekstremist katoliklerin amaçları, her iki İrlanda'nın birleşmesi olmaktadır. Burjuva milliyetçiliği bu örgüt içinde etkindir. Kuzey İrlanda sorununda, temelde iki sorun iç içe bulunduğu için anlaşılmakta belli bir zorluk göstermektedir. Ulusal sorun, ve sınıfsal sorun. Aslında Kuzey İrlanda, İngiltere ve İrlanda hakim sınıfları; protestan olsunlar katolik olsunlar birbirleri ile uyum içinde sömürülerini devam ettirmektedirler. Uzlaşmaz çelişkileri yoktur. Dinsel yada ulusal ayrılık onlar için büyük bir şey ifade etmemektedir. Bu da son derece doğaldır. Çünkü, hakim sınıfları birleştiren ortaklık, sömürü ortaklığıdır.

Bu açıdan bakıldığında, Kuzey İrlanda'daki emekçilerin de ister katolik olsunlar, ister protestan aralarında uzlaşmaz bir çelişki olmaması gerekir. Oysa, aralarında sanki böyle bir çelişki varmış gibi gösterilmektedir. Bu çelişki, dinsel ve ulusal ayrılık olarak gösterildiği sürece,

hakim sınıfların oyunu devam edecektir. Kuzey İrlanda'da, ulusal bir ayrılık, dinsel görünüm altında ulusal sorun olduğu bir gerçektir, ama ulusal sorunun, kapitalist sistem çerçevesinde çözümlenmesinin çağımızda olanaksız olduğunu unutmama-

mız gerekir.

Kuzey İrlanda, İngiltere ve İrlanda işçi sınıfları, bu gerçeğin bilincine vardıkları ve güçlerini birleştirdikleri ölçüde, hakim sınıfların bu oyununa son verecekler ve kurtuluşlarını gerçekleştireceklerdir.

öğrenci gençliğin otobüs zamlarına tepkisi

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının onayı ile, İstanbul otobüs ve tünel ücretlerine % 25-42 oranında zam yapılmıştır.

İstanbuluların ve özellikle öğrenci gençliğin büyük tepkileriyle karşılanan zamlar, 19 Haziran 1974 günü gençlerin Lâleli'deki trafiği keserek, caddelere protesta yazıları yazmalarına yol açmıştır.

Ayrıca, gençler kendileri ile görüşmeyi reddeden İstanbul Belediye Başkanı Ahmet İsvan'a pasolarını göndereceklerini açıklamışlardır. Gençlerin ellerindeki pankartlarda şu sloganlar dikati çekmiştir: «Krediler 350 lira idi 500 lira oldu, yol parası 50 lira idi 150 lira oldu», «Otobüs-

se değil özel otoyola zam», «Zamlar halktan değil sermayeden koparılmalıdır», «Sermaye değil halka hizmet.»

Dört yola yazdukları büyük yazıda ise, «Emperyalizm kovulmadıkça zamlar sürecektir» sloganı ise halk tarafından büyük ilgi ile karşılanmıştır.

Öğrenci gençliğin, birbirini bütünlüyle sloganlarla gösterdikleri tepki hareketi, özellikle bir kaç gün önce Başbakan Bülent Ecevit'in, Yüksek Planlama Kurulundaki toplantıda, «Biz hem Türkiye'nin kalkınmasında yabancı sermayeden daha çok yararlanmak istiyor, hem de Türkiye'nin menfaatleri...» yollu konuşmasına çok açık bir cevap teşkil etmiştir.

TÜSTAV

141. ve 142. maddelerin kalkması sorunu

KEMAL YÜCEL
(Avukat)

«Düşün Özgürlüğünü koruma yasası» tasarısının hazır olduğu söyleniyor. CHP'nin hazırladığı tasarı metnini dikkatlice incelemek gerekir. İddiaya göre, anılan tasarı kanunlaşırca, bu, «özel bir af» niteliğinde etkide bulunacak ve Faşist 141, 142. maddeden tutuklu ve hükümlüler, salıverilebilecektir. Tasarı metni gazetelerde yayınladıktan sonra, bu iddia ve eşliğindeki ümitlerin «boşluğu» tekrar ortaya çıktı. Egemen sınıflar, nasıl ki, Af kanununun 5. maddesinde «dur» diyerek kesin tercih ve olurlarını belirledi ise; CHP de «düşün özgürlüğü» konusundaki maskesini çıkarmış, gerçek yüzünü göstermiş oldu.

Şimdi ne olacak? Düşün özgürlüğü, bilimsel araştırma özgürlüğü; örgütlenme özgürlüğü vaatleri nasıl gerçekleşecek?

Sunulan tasarı, bu haliyle, bir adım ilerisini sınırlamaktan giderek, 141, 142. maddeleri «restore» etmekten öte bir anlam taşımıyor. «tevessül = yeltenme» kalkıyor, «şiddet kullanmak» unsuru ekleniyor ve ceza oranı açısından da iki yıllık bir zamma uğruyor.. Sonuç; 2 yıllık bir zamla, Faşist İtalyan Ceza Kanunundan alınan ilk şekle dönüş... Belli bir sınıfın, politik ve ekonomik hayata en egemen olduğu dönemde, İtalya'da 141, 142'nin Ceza yasasına konmasına dönüş.

«Düzenleme» her kez, eşliğinde sınırlama getirir. Burda da aynı. Düşün özgürlüğünü sağlama, düzenleme ile, burjuvazinin «olur»u ölçüsünde bir adım ileriye gidip, orada takılıp kalmaktan öte bir anlam taşımaz. Çünkü, «cebir» unsurunun eklenmesi, düşün özgürlüğünün sağlanması, gerçekleşmesi değil. «Düzen değişikliğinin» ancak; hukuk dışı, cebir yoluyla gerçekleştirebileceğinin ileri sürülmesi durumunun bile, bir düşünce olduğu ve bu madde metninin eklenmesi halinde de 141, 142. maddelerin düşünce özgürlüğünü yok etme görevinde bir değişiklik yaratmıyacağı açık. Verilen mahkûmiyet kararlarının çoğunluğu, maddede «cebir» unsuru var sayılarak verildi ve onandı. Bu doğaldı. Çünkü, maddeler kendine yükletilen işleri gerçekleştiriyordu; faşizmin bekçiliği. İtalyan Ceza Yasasına bunu sağlamak amacıyla konmuştu...

1930 İtalyan Ceza Yasası ile «Devletin Şahsiyeti aleyhine cürümler» başlığı altında düzenlenen yeni ve değişik maddeler, 1889 liberal İtalyan Ceza Kanunundan adapte edilmiş Türk Ceza Yasasına aktarıncaya kadar, T.C.K.nun 141 ve 142. maddeleri şimdiki hükümlerle hiç bir ilişki kurulamayacak biçimde; devlet aleyhine işlenecek suçları haber alıp da ihbar etmemek ve izinsiz asker toplamak gibi filleri cezalandırmaktaydı.

25 Kasım 1926 tarih ve 2008 sayılı «legge speciale per difesa della Stato -Devletin savunulması için özel kanun-»un 4. maddesi, 141, 142. maddelerin ilk şekillenişini getiriyor ve gerekçesinde «Faşizme karşı hareketler ve bu hareketlere esas teşkil eden düşünceler suçtur; bu suçların sert cezalarla cezalandırılması gerekir» deniyordu.

Aynı şekilde, 1930 tarihli İtalyan Ceza Kanununun 270 ve 272. (bizde 141, 142 yi) açıklayan raporunda ünlü faşist düşünür ve cezacı ROCCO: «... Faşist devlet, kendi ülkesinde bu tür organizasyonlara izin veremez. Bunlara izin vermek kendi mevcudiyetinin mantığına aykırı düşer. Bu nedenle söz konusu hükümler, faşist devletin şahsiyetinin korunması yönünden temel bir unsur teşkil etmektedir.»

İşte, 141, 142 nin gerçek kimliği...

Anılan faşist yasa metinleri, Ceza yasamıza aktarılmadan bir hafta önce, yeni İş Kanunu ile ilgili olarak Meclis Tartışmalarında CHP Genel Sekreteri Recep Peker! «... Kanun tam zamanında hayata doğmuş olacaktır... Yeni iş kanunu bir rejim kanunu olacaktır... Yeni İş kanunu sınıfçılık suçunun doğmasına ve yaşamasına imkan verici hava bulutlarını ortadan kaldırıp silip süpürecek tir» demekteydi. Bu nitelikleri taşıyan iş kanunu 15 Haziran 1936 tarihinde; bir hafta sonra da (23 Haziran 1936) İşçi sınıfı mücadelesini başka bir açıdan önleyen 141, 142 maddeler boy gösteriyordu.

Onun içindir ki, bazı düşünürlerin, 141, 142. maddelerin yerli yerinde uygulanmadığından şikayet etmeleri, haklı nedenlere dayanamaz. «141, 142. ci maddelerin yerli yerinde uygulanması gerekiyorsa, herşeyden önce egemen sömürücü sınıfları temsil eden tüm örgütlerin... emekçi sınıflar üzerindeki tahakkümünü kurmaya yöneldikleri için bu maddeden yargılanmaları gerekir» şeklindeki çözümlene, maddelerin faşist kaynağını ve aynı amaçla adapte edilmesini; giderek, bu kaynağı da taşıyacak bir biçimde sertleştiğini bir yana koyarak görmezlikten gelmektedir. Faşizmin en belirgin niteliği, işçi sınıfına gerçek iktidar mücadelesinin kapatılmış olması olgusu, gözden kaçınca, yanlış sonuç olarak belirir. 141, 142 burjuvazinin emrinde koruyucu ve vurucu güç olarak, hazır. Vatan Cephesi sanıklarınının 141, 142 den yargılanmış olmaları, bu gerçeği saptırmaz; ayrıca, yanlış uygulama örnek alınmaz.

14 Nisan 1974 günü, Sanayi ve Ticaret Odalarının Ankara'da yapılan toplantısında; eski ve yeni başkan Sezai Dıblan konuşuktan sonra; oturum basına kapatıldı. Gerekçe: «iç meselelerimizi görüşeceğiz» şeklindeydi. 178 ticaret odası ile 53 ticaret borsası başkanının katıldığı bu gizli toplantı, egemen sınıfların işçi sınıfı ve ezilen halk kitlelerine karşı örgütlenmek, strateji ve taktiklerini saptamak için kendilerine tanıdıkları sınırsız yetkinin somut bir örneğiydi.

İtalya'da faşizmi yerleştirmek ve faşist rejime karşı direnişi kösteklemek amacıyla çıkartılan yasa metinlerine, «kalkacak» derken, CHP'nin hazırladığı tasarı ile tekrar restorasyonla kavuşunca(!) maske düşüyor. Temel sorunun «restorasyon» değil, işçi sınıfına gerçek siyasi iktidar mücadelesi olanaklarını sağlayacak bir düşünce iklimi olduğu anlaşılıyor. Bu ise, CHP-MSP'nin gerçekleştirebileceği bir şey değil. Çünkü onlar, maddi eyleme dönüşmeden düşüncenin cezalandırılmasını uygun buluyorlar. Bunun ise, özgürlük ve demokrasi ile ilgisi yok.

asgari ücretler ve türkiye'deki tarihi gelişimi

MEHMET OKUTAN

«Bazı burjuva ideologları, ücretler tutarının sınırının, gerek kapitalistlerin, gerek işçilerin iradesinden bağımsız bir ekonomik kanun tarafından tespit edildiğini söylemekte; ayrıca, her belli anda bilfiil ödenen ücretler toplamının, ücretlerin zorunlu toplamına daima tıpatıp uygun olduğunu, bundan asla sapmadığını iddia etmektedirler. Oysa, ücretler toplamının belli sınırı, sadece kapitalistin arzusuna veya ağgözlülüğünün derecesine (sınırlarına) bağlı olduğundan, bu keyfi bir sınır olmaktadır. Bu sınırdaki, hiç bir zorunlu taraf yoktur. Bu sınır, kapitalistlerin arzusu (iradesi) ile değiştirilebilir ve böyle değiştirilebildiğine göre, onların arzusuna karşı olarak da değiştirilebilir.» (Karl Marx, Salaries, prix et profits, Edition sociale, Paris, 1948).

Günümüzün Türkiye'sinde işçi sınıfı açısından olduğu kadar hakim sınıflar açısından da aktüel konulardan birisi de asgari ücretlerin tesbitidir. Kamuoyunda tartışılan asgari ücretlerin, tartışma konusunun şimdiye değin sürekli olarak, dar bir çerçeve içinde oluşu dikkati çekmektedir. Bu çerçeve ise, tesbit edilecek asgari ücretlerin ne miktarda olacağı sınırlamasıdır. Türkiye kamuoyunda son günlerde en çok tartışılan konulardan biri olan asgari ücretler, bunların tesbit sistemi ve ne miktarda olacağı sınırlaması konularının iyice anlaşılabilmesi için, Karl Marx'ın, asgari ücret tanımlamasını bilmemizde yarar vardır:

«...onun (işçinin) emeğinin fiyatı (değeri) gerekli geçim araçlarının fiyatıyla belirlenir... basit iş-gücü, üretim masrafları, işçinin geçim ve tekrar-üretim masraflarından meydana gelmektedir. Ücret; geçim ve tekrar-üretim masraflarının karşılığıdır. Böylece belirlenmiş olan ücrette, asgari ücret denir. Tıpkı malların fiyatının genellikle üretim masraflarıyla belirlenmesi gibi, bu asgari ücret de tek başına ele alınan kişi için değil, kişilerin tümü için söz konusudur.»

Sınırları bu olunca tartışmanın, tartışan çevrelerce ortak bir noktaya varılarak belirli bir **MİKTAR** tesbit edileceği muhakkaktır. Bu miktar ise, sorunu çözümlenmeye yetmeyecek, bir sonraki devrede yine güncelliğini koruyacaktır. Ve devam edecektir bu kısır döngü, şimdiye değin devam ettiği gibi.

Sorunların temeline inilmedikçe, köklü çözümler getirilemez. Öyleyse, asgari ücretler sorununu da çözümlenmek için, sorunun kökenine inmek gerekir. Nedir bu köken öyleyse? Asıl sorun, asgari ücretlerin tesbit sistemidir. Çözülmesi gereken bu sistemdir. Olay bir sisteme indirildiğinde, karşımıza Türkiye'nin yapısal sorunları çıkmakta, güdülen ekonomi-politika gözler önüne serilmektedir. O halde, Türkiye'nin ekonomi-politikasına en azından cumhuriyetten günümüze kadar bakmak gerekir.

OLUŞUMUN NOKTALANMASI: İZMİR

İKTİSAT KONGRESİ VE SONRASI

Osmanlı toplumundaki sınıflar ve toplumun yapısı genç Türkiye Cumhuriyetine aktarılmıştır. Yeni Cumhuriyetin hakim sınıfları da yine, eski toplumun hakim sınıfları olan yarı-feodal toprak sahipleri ve Batı ile bütünleşmiş ticaret burjuvazisi'dir.

Üretim toprağa dayanmakta, geleneksel toprağa bağlı hayat biçimi süregelmektedir. Osmanlı'daki «Lonca» sisteminin yerini, el zanaatları grupları almış, sanayi ise yok denecek düzeydedir. İşçi sınıfının ağırlığı da buna paralel olarak, görülmemekte, 76 bin dolayındaki işçilerin çoğunluğunun küçük işyerlerinde çalıştığı anlaşılmaktadır. Ve işçi sınıfı, siyasi bir ağırlık olmanın çok uzağında-
dır.

Kapitalist üretim biçiminin ülke-içi dinamiklerle değil, fakat Batı ile temas sonucu dış-dinamik ile ülkeye dışardan empoze edilmesinden dolayı burjuvazinin gelişmesi sağlıklı ve çarpık bir biçimde olmuştur.

Mudanya mütarekesi ile birlikte hakim sınıflar kendileri için yeni hedefler tayin etmeye çalışmaktadırlar. Hedeflerine de iktisadi ve siyasi teşkilatlanmaya geçerek ulaşmak istedikleri görülmektedir. Böylece, İzmir'de ve İstanbul'da **Türk** tüccarları, bir yandan ticari şirketler kurarlarken, bir yandan da birlikler meydana getirmeye başlarlar. Türk Milli İthalat ve İhracat Şirketi ile (1923), 1920'de kurulan Osmanlı-Amerikan Kalkınma Şirketi, hakim sınıfların iktisadi örgütlenmelerinin genç Türkiye Cumhuriyeti içinde başlangıcı sayılabilir.

Hâkim sınıfların, Milli Türk Ticaret Birliğini, kurmaları ile temel nitelikleri ve yönelişleri açık olarak ortaya çıkmaktadır:

«... liberal bir görüş ve serbest rekabet şartları içinde, ticaretin millileştirilmesine imkan olmadığı için, başlangıç döneminde devlet gücüne dayanan bir müdahalenin zorunlu olduğuna inanmaktayız...»

denilmekle, ülkede; kapitalist üretim biçimi daha henüz yeterince yerleşmeden kapitalizmin kurumlarını işlerliğe sokmak, yabancı sermaye ile işbirliği yapmak ve devlet desteğini istemektir. Böylece, hakim sınıfların iktisadi örgütü, Milli Türk Ticaret Birliği, kendi teşkilatlanmasına paralel olarak hakim sınıflar ittifakının iktisadi temellerini oluşturmak üzere, İktisat Kongresi hazırlığına girer. Bu arada Lozan'da kesilen görüşmelerin ikinci dönemi hazırlıklarına paralel olarak; siyasal yönetim, iktisadi politikaya temel hazırlamak adına Milli Ticaret Birliğinin açacağı kongreyi durdurmuş, İzmir'de İktisat Bakanlığının hazırlığı ile İktisat Kongresini düzenlemiştir.

Tam bir özdeşlik içinde karara bağlanan çiftçilerin 95, tüccarların 122, sanayicilerin 26 maddelik önerilerine karşılık işçi grubunun 34 maddelik önerisi de, nitelik olarak diğer gruplardan farklı olmamasına rağmen, yine de Kongre sırasında sürtüşmelere yol açmış ve bazı maddeler kabul edilmemiştir. Kongreye, gerçek işçi taleplerini sabote etmek için siyasal iktidarın tertibiyle, **tüccarların kurduğu** Amele Birliği dışında; Türk Mürettibin Cemiyeti ve Zonguldak Madencilerinin de temsilcilerinin delege olarak gelmesi, Amele Birliğinin getirdiği önerinin dışına taşınmasını sağlamış, işçiler yararına bazı kararların çıkmasında etken olmuştur.

— İşçi gündelik ve aylıklarının umum müesseselerde nakden ve muntazaman verilmesi,

— Haftada bir gün işçilere istirahat müddetinin verilmesi, gibi yerli zenginin çıkarlarına dokunmayan maddeler oy birliği ile kabul edilirken;

— Sabit işçilerin hafta tatilleri ile resmi günlerde ve işçi bayramı gündeliklerinin tam verilmesi,

— Bir sene iş başında bulunan işçilere senede bir ay izin verilmesi ve gündeliklerinin tam itası, gibi basit işçi istekleri reddedilmiş; kâbul edilen,

— Sekiz saatlik işgünü,

— Sendika kurma hakkı

ve diğer bazı kararların uygulanması uzun yıllar mümkün olamamıştır.

Pazar için üretimin temel alındığı İktisat Kongresine;

a) Delegelerin ait oldukları çıkar gruplarının ve temsil ettikleri sınıfların niteliklerinden,

b) Siyasal yönetimin; il ve ilçelerden eşrafı tayinle delege olarak göndermesinden,

dolayı, hakim sınıflar kongresi diyebiliriz. Ve bütün çalışma ve kararları hakim ekonomik sınıfların hedef ve tavırlarına dayandırılmış; varılan kararlarla Türkiye, kapitalist ekonomiyi seçen ülke olarak belgelenmiştir. Dolayısıyla, siyasi olarak da kapitalist dünya safında yer alınmıştır.

Kongre sonunda alınan kararlarla hakim sınıfların hedefi;

a) Kapitalist pazar için üretim ve kapitalist pazar mekanizmasının gelişmesi,

b) Banka sermayesini oluşturmak, sanayi sermayesi ile birliğini sağlayarak, finans-kapitali meydana getirmek,

c) Yabancı sermaye ile işbirliğine geçmek olmaktadır.

Temel olan bu amaca yönelinebilmesi için de, hakim sınıflar açısından;

— Devlet desteği,

— Çalışan kitlelerin aşırı sömürüsü,

— Uygun siyasi rejim,

koşulları gerekmektedir.

Bundan sonraki uygulamalar, bu koşulların yaratılması adına gerçekleştirilmekte ve böylece hedefe ulaşan yolda sermayeder yetiştirmeyi amaçlayan iktisadi uygulama, 1923-1939 döneminin tayın edici unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece;

— Kanunlar çıkarılarak,

— Devletin açtığı krediler ve devlet-özel teşebbüs ortaklığı ile,

— İmtiyazlar verilerek ve devlet yatırımlarını ihale şekilleri ile, hakim sınıflar devlet tarafından desteklenmektedir. Dönemin özelliğine sınıfsal açıdan yaklaşınca, mesele daha açık olarak görülebilmektedir.

Doğrudan alınan vergilerin -ki büyük topraklılardan devlet vergi almamaktadır- % 60'ını işçiler, memurlar ve müstahdemler ödemektedir. Dolaylı vergilerin büyük payı da yine yoksul köylülük ve işçiler tarafından ödenmektedir. Böylece dönemin özelliği, işçi sınıfı ve yoksul köylülüğün, hakim sınıflar adına aşırı sömürülüşü olarak belirlenmektedir.

1923 İktisat Kongresiyle temelleri atılan hakim sınıfların hedefi, bu şekilde gelişim göstermektedir. İktisadi teşkilatlanmalarını Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ziraat Odaları biçiminde sürdürürken, siyasi bir parti içinde de birleşilmeye başlamıştır.

«Bütün sınıfları birbirinden ayrılmaz olan, çünkü menfaatları da birbirine karşı olmayan halkımızın, müşterek ve umumi olan menfaatlerini ve saadetini temin için Halk Fırkası namı altında bir fırka teşkili tasavvur edilmiştir.»

denmek suretiyle, 1923'ün Milli Türk Ticaret Birliği içinde Amele Birliğini kuranların tavırları açıklığa kavuşmuştur. Bu da, işçi sınıfının teşkilatlanmasını önlemek, işçi sınıfı ideolojisini devamlı bası altında tutmak yönündedir. Önemle üzerinde durulan; işçi sınıfının iktisadi ve siyasi teşkilatlanmasının önlenmesi konusudur. Çıkarılan «Matbuat Kanunu», «Polis Vazife ve Selâhiyetleri Kanunu», «İşkân Kanunu», «Teşvik-i Sanayi Kanunu», «Takrir-i Sükun Kanunu», v.b., hep bu yöndedir.

Tüm bu anlayışlardır ki, 1923'ten beri çıkan grevler bastırılmış, işçi liderleri ve sosyalistler hapse atılmış, işçi sınıfının siyasi ve iktisadi örgütlenmeleri engellenmiştir. Ve çıkarılan **kazanç vergileriyle** de işçi sınıfı ağır ekonomik bunalımlara düşmektedir.

Ayrıca, 1923'ten beri çıkarılacağı söylenen İş Kanunu ise ancak 1936 yılında kanunlaşmıştır. Ne var ki, bu kanun da devrin yetkililerince işçi sınıfı bilincinin oluşumunu ve gelişimini engelleyici bir niteliğe sahip olduğu ve bu amaçla çıkarıldığı açıklığa kavuşturulmuştur.Recep Pekerin;

«... Kanun tam zamanında hayata doğmuş olacaktır... Yeni İş Kanunu sınıfçılık şuurunun doğmasına ve yaşamasına imkân verici hava bulutlarını ortadan kaldırıp silişip süpürecektir...»

biçimindeki sözleri, yukardaki yargıyı geliştiren anlamdadır. Ve grevler yasaklanmış, sendika kurma, toplu sözleşme hakları tanınmamış; bu kanunla, işgünü sözde 8 saat kabul edilmiş, fakat işverene günde 13 saat çalıştırma hakkı tanınmıştır. İşçi-işveren uyuş-

mazlıklarının çözümü için kurulan Hakem kurulu ise bürokratik bir kuruluş olmanın ötesine gidememiş, zaten işçilerin her türlü talepleri kanunla yasaklandığı için, uyuşmazlığın doğmasına olanak tanınmamıştır. Ayrıca, bir hafta sonra, faşist İtalya'dan aktarılan 141 ve 142. maddelerle de, işçi sınıfının her türlü demokratik haklarının kısıtlanması daha da pekiştirilirken, rejimin niteliği daha açık vurgulanmaktadır.

1936'nın 3008 sayılı İş Kanunuyla, asgari ücretler bir tarafa bırakılmış, herhangi bir söz edilmemiştir. Buna karşılık, küçük çocukların iş ayırımı olmaksızın çalıştırılmaları işverene hak olarak tanınmıştır. Ve üç işçinin birlikte işi bırakması grev olarak kabul edilmekte, işçiler suç işlemiş sayılmaktadırlar. Kaldı ki, 1936 yılında yürürlüğe giren bu İş Kanunuyla, işçi sınıfına kağıt üzerinde de olsa tanınan bazı kısımlı hakların çoğu, 1940 yılında çıkarılan Milli Korunma Kanunuyla kaldırılmıştır.

UYGULAMALARIN NİTELİĞİ

1923 İktisat Kongresiyle, kapitalist sisteme yönelik hakim sınıfların tercihiyle, 1946'lara kadar olan uygulamaların, **İLKEL BİRİKİMİ** oluşturma yönünde olduğu anlaşılmaktadır.

Kapitalizmin doğması için şartlarının gerekliliğini; «... emeği dış şartlarında ayıran tarihi hareket; işte **İLKEL** denilen **BİRİKİM'**in sonucu», şeklinde belirleyen Marx'ın; «ilkel birikimin önemli anı» niteliğinin Türkiye hakim sınıflarının henüz Cumhuriyet ilân edilmeden Devlet müdahalelerini istemeleriyle, bu oluşumun 1923 Türkiye'sinde söz konusu olduğu görülüyor. Diğer yandan Marx, büyük kapitalist işletmelerin yaratılmasında gerekli para kaynaklarının yollarını şöyle özetlemektedir;

- **Sömürge sistemi:** Amerika, Asya ve Afrika'daki geri halkları soyup sovana çevirerek köleleştirmek.
- **Zorla vergi toplamak:** Halktan alınan vergilerin bir kısmının tekeller ve diğer şekillerle kendine maletmek.
- **Himayecilik sistemi:** Devletin, kapitalist sanayinin gelişmesini kolaylaştırması.
- **Amansız bir sömürü.**

1923'lerde hedefi kesin olarak tayin edilen Türkiye kapitalizminin gelişimi, Marx'ın birinci maddede gösterdiği sömürge sistemi hariç, diğerlerinin varlığıyla oluşmuştur. Vergi toplama ve toplanan vergilerin hakim sınıflar adına işletilmesi, açık olarak görülmektedir.

Kazanç vergisinin % 60'ını ödeyen işçi sınıfı ve yoksul köylülüğe karşılık sanayiye ve ticarete sürekli olarak imtiyaz tanınmış, örneğin, ihracat vergisi kaldırıldığı gibi muamele vergisinden 1929'da 19045 bin TL. gelir gelirken, 1931'de bu gelir 9.083 TL'na düşmüştür.

Çıkarılan Teşvik-i Sanayi Kanunuyla birlikte, özel sermayenin gelişimi hızlanmış ve 1932-1939 arasında firma sayısında % 22,34 oranında bir düşüş olmasına rağmen, toplam özel sermayenin artış oranı % 86,37'dir. Böylece devlet müdahalelerinin, «ilkel birikim» adına nasıl yapıldığı açıklığa kavuşmaktadır. Ve bunun bir neticesi olarak sanayi üretiminin bölüşümünde 1939'da özel fabrikaların toplam üretim içindeki % 34,3'lük oranı, 1945'lerde % 43 oranına yükselirken, küçük meta üretimi % 40'dan % 32,8'e ve devlet fabrikalarının üretimi ise % 25,7'den % 24,1'e düşmüştür.

Hakim sınıflar sürekli olarak kanunlarla, imtiyazlarla desteklenmiştir. Ne var ki, en önemli destekleme, sömürü oranının yüksek tutulmasıyla sağlanmıştır. Marx bu konuyu şu şekilde belirlemektedir;

«Doğuş halindeki burjuvazi Devletin sürekli müdahalesinden vazgeçemez; ondan ücreti düzenlemek, iş saatlerini çoğaltmak üzere (ücreti) uygun bir seviyeye düşürmek ve işçinin kendisini de tayin edilmiş bir bağıllık derecesinde tutmak için yararlanır.»

Yapılan da buydu, genç Türkiye Cumhuriyetinde. Çocuk işçilerin sanayi içinde çalışanlara göre yoğun olması, kadın ve çocuk işçilerin ücretlerinin çok düşük olan yetişkinlerin ücretlerinden de çok az olması; 8 saatlik iş gününün sözde kabul edilmesine rağmen, günde 13 saat, işçilerin çalıştırılabilme olanağının işverenlere hak olarak verilmesi; sendikalaşma, grev hakkı ve siyasi örgütlenme haklarının işçi sınıfına tanınmaması, sömürünün olanca büyük oranlara ulaştığının kanıtlarıdır.

1929 yılında kömür işçilerinin ortalama gündelikleri 109 kuruş, 1927'de 128 kuruş, 1928'de 121 kuruştur. 1932 yılında toplam yıllık ödeme, ortalama olarak 234.3 TL. iken, 1933'te 207.3 TL'ye inmiş, 1934'te ise 234.7 TL'na çıkabilmiştir. Kurthan Fişek'in bu hesaplarına paralel olarak; Ş.S. Aydemir, 1935'te 196.7 TL, 1938'de 249.3 TL'lık ortama yıllık işçi ücretlerinin ödendiğini hesaplamıştır.

İşçi sınıfının aşırı ölçüde sömürülüşü; erkek, kadın ve çocuk işçilerin büyük merkezlerde günlük ücretlerine baktığımızda daha iyi anlarız. Çünkü, büyük merkezlerde işçilerin oranı (İstanbul'da

% 28,44, Zonguldak % 14,85, İzmir % 12,16) tüm işçilerin % 55,90'ı kadardır.

**BÜYÜK MERKEZLERDE, ORTALAMA İŞÇİ
GÜNDELİKLERİ (Kuruş olarak)**

<u>Şehirler</u>	<u>Erkek</u>	<u>Kadın</u>	<u>Çocuk</u>
İstanbul	80-250	40-110	10-90
İzmir	115-500	80-160	30-150
Ankara	110-450	-	30-120
Samsun tütün fabrikası	150-200	15-60	-

Birinci Dünya Savaşına göre işçi sınıfının para olarak kazancı 6-7 misli artmasına karşılık, 1912 senesine oranla 1928'lerde yiyecek fiyatları ortalama olarak 21 misli artmıştır. Ve gerçekte işçilerin geliri savaş öncesine göre 3-4 defa azalmıştır.

Tarım kesiminde durumun çok daha kötü olduğu bilinmektedir. Orta Anadolu köylüsünün ekme ihtiyacını 1935/36'larda karşılayamadığı, ekonomi bakanlığınca açıklanmaktaydı.

İş güvenliği, hiç bir şekilde sağlanmamış olup, işçiler arasında meslek hastalığı olanca hızıyla ve geniş ölçüde yayılmıştır. Öyle ki, 40 yaşındaki bir işçiye artık, yaşlı gözüyle bakılmaktaydı. İşsizliğin alabildiğine arttığı bu devrede 1939'dan itibaren Zonguldak ve çevresinde kömür ocaklarına inen işçilerin yaş tabanı Milli Korunma Kanunu ile düşürülmüş ve iş yükümlülüğü getirilerek bu yolla ocaklarda çalışanların % 80'i sağlanmıştır. Kadın ve çocuk işçilerde olduğu gibi, yetişkin işçilerin de işlerine devamsızlık gösterdikleri, ayrıca hastalıkların arttığı görülmektedir. Bunun nedeni ise, gıda yetersizliğinden dolayı beslenememe ve bunun doğal sonucu olan hastalıklar, özellikle sıtmadır.

İstatistiki verilerin yetersizliğine rağmen, kadın ve çocuk işçilerin yoğun bir şekilde çalıştırıldıkları anlaşılmaktadır. Örneğin, sanayide, kadın işçiler devletçilik döneminde işçi nüfusunun dörtte birini teşkil etmekteydi. Kimi fabrikalarda veya işyerlerinde bu oran % 50'yi dahi geçiyordu.

Kaba hatlarıyla belirtilen tüm bu olgular, «işçi sınıfını tayin edilmiş bir bağlılık derecesinde tutmak için» olup, siyasi rejim giderek daha da sertleşmeye başlamıştır. Dünya buhranı döneminde, devletin ekonomik hayata doğrudan katılması, gösterilen etkenlerden dolayı olmuştur. Çünkü, «kendini kapitaliste dönüştürmek isteyen her para ve meta sahibinin kontrol etmesi gerekli minimum değer toplamı, kapitalist üretimin özel ve teknik koşulları ile birlikte değişir ve belirli aşamada üretimin gelişiminin çeşitli aşama-

ları ile çeşitli üretim alanlarında değişiktir. Kapitalist üretimin en başında bile, bazı üretim kolları tek tek kişilerin ellerinde henüz toplanmamış bir minimum sermaye gerektirir.» Türkiye'deki hakim sınıfların elinde minimum sermaye yoktur ve belirli sanayiler kuramamaktadırlar. Bundan dolayı işçi sınıfının ve emekçi kitlelerinin sırtından «sermayedar yetiştirmek» ekonomi-politikasına yönelmiştir.

GELİŞİMİN DEVAMI

İkinci Dünya Savaşıyla birlikte ülkede, savaş ekonomisi uygulanmaya başlanmış, bu da işçi sınıfının daha büyük oranlarda sıkıntıya düşmesine sebep olmuştur. Paranın değeri düşmüş, işçi ve köylülerin geçim standartları yükselmemiştir.

Bu arada varlık vergisi, karaborsanın önlenmesi adına getirilmiş, ne var ki, bu verginin de işleyiş yönü burjuvazinin yararına olmuştur. Dolaylı ve dolaysız vergiler de, çalışanların omuzlarına yüklenmiş, Ayniyat vergisi Kanunuyla da jandarma zoruyla köylünün ürettiğinin % 10-12'si alınmıştır.

İç ve dış ticaret özel girişimcilerin elinde olup, büyük toprak sahipleri egemenliklerini sürdürmektedirler. Ve savaş ekonomisi daha da yüksek oranlarda vurgunlara ve özel sermayenin birikimine yol açmıştır.

Bu arada 1936 İş Kanunu, daha önce belirttiğimiz gibi 1940'ta değişikliklere uğratarak, iş-günü 11-12 saate yükseltilmiş, böylece mutlak artık değer oranları burjuvazi adına yükseltilmiştir.

Ayrıca yapılan değişikliklerle kadın ve çocukların madenlerde çalışması kabul edilmiştir. 1944'te çıkarılan 4048 sayılı kanunla da, işverene, işi bırakan işçiye jandarma zoru ile işbaşı yaptırılması hakkını veren hükümler getirilmiştir.

İkinci Dünya Savaşıyla, geniş yığınlar üzerinde olan baskı giderek artmış, bu arada hakim sınıf ve tabakalar arasında çelişkiler gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Nitekim 1923'le başlayan devlet desteği ile burjuvazi oluşturma ekonomi-politikası, 1946'lar da odak noktasına varmış ve bu tarihte Demokrat Parti kurulmuştur. Bu partinin temel amacı, özel teşebbüsü geliştirmek ve bunun için de devletin özel teşebbüsü desteklemesi, yabancı sermaye ile işbirliği ve toprak reformunun uygulanmasını önleyip, mülkiyetin garanti altına alınmasıdır.

Bu arada A.B.D. ile ilişkiler artırılmış ve 1947'de bu ülke ile anlaşma yapılmıştır. Yardım adı altında emperyalizmin Türkiye'yi pazar haline getirme amacı süratle gerçekleşmeye başlamıştır.

1948'de Tüccar Derneği yoluyla, İktisat Kongresi toplanmış ve devletin ekonomik hayatın her alanından elini çekmesi istenmiştir.

Bu arada, 1947'de, hakim sınıfların yeni tercihi yönünde, Sendikalar Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu durumda, Türkiye işçi sınıfının yeniden sendikalar çerçevesinde örgütlendiği görülmektedir. 1950'de hakim sınıf ve tabakaların iki siyasi partisinden biri olan DP'nin iktidara geçmesine kadar, toplam işçi nüfusu içinde kadın (% 17,41) ve çocuk (% 7,06) işçilerin oranı azımsanmayacak bir orandadır. Özel kesime olanca ayrıcalık tanındığı için işçi ve ücretler sorunu bir tarafa bırakılmıştır, bu uygulama da devlet eliyle kapitalist yaratma siyasetinin özü ile tam bir tutarlılık içindedir. Ve geniş yığınlar üzerinde olan baskı şiddetini korumuş, 1950'de ise DP iktidara gelmiştir.

DP'nin iktidara gelmesiyle birlikte A.B.D. emperyalizmi ile daha sıkı ilişkilere geçilmiş, yabancı sermaye en yüksek kâr alanlarına kaymıştır. Sermaye birikiminin sağlanması için tedbirler alınmıştır. Daha senesi dolmadan kendini finanse eden yatırımlar yapılmış, donatım ve krediler tarımda üretimin artmasına, büyük kapitalist çiftliklerin kurulmasına yol açmıştır.

DP döneminin yöneliş doğrultusu, 1951 yılında, İkinci Sanayi Kongresinin açılışında Ekonomi ve Ticaret Bakanı Muhlis Ete'nin söyleviden aktarılan bölümlerle, Bilsay Kuruç tarafından şöyle ifade edilmektedir:

- Devlet müdahaleciliğini asgari hadde indirmek.
- İktisadi sahada emniyet ve istikrar tesis etmek suretiyle hususi iktisat sahasının genişlemesi imkanını artırmak.
- Devlet elinde çalışan işletmeleri, amme hizmeti gören ve ana sanayiye taalluk edenler hariç muayyen bir plan dahilinde elverişli şartlarla, herkesin iştirak edebileceği şirketlere peyderpey devretmeğe çalışmak...

Yöneliş bu olan dönemin özelliği, sonuçta, Türkiye hakim sınıflarının (büyük toprak sahibi-tüccar-sanayici) güçlenişi ve ülkenin emperyalizmin yörüngesine girmesi olmuştur. Çıkarılan yasaların niteliği; örneğin Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu, Petrol Kanunu hep bu doğrultudaki uygulama örnekleridir.

Bu tür uygulamalar, dışa bağımlı Türkiye kapitalizmini geliştirmiş, emperyalizm ile işbirlikçi sınıfların ortaklığını pekiştirmiş, ne var ki, işçi kitlesi ve yoksul köyülük sayısal olarak artarken, yoksulluğu da artmıştır. Tarıma makinanın girmesi ve kapitalizmin kırsal bölgelere nüfuz etmesi, köyden kente olan akını hızlandırmış, büyük şehirlerin kenar mahallelerinde mantar gibi biten gecekondu yığınları türemiştir.

Kapitalizm dışı bağı olarak gelişirken, yeni iş sahaları da açılmış, bunun doğal sonucu olarak işçi sınıfının hem nicelik ve hem de nitelik yönünden gelişimini önlemek için, daha İkinci Sanayi Kongresinde temelleri çizilen Türkiye ekonomi-politikasıyla birlikte aynı yıl (1951) sınıf teşkilatlanmasını önleyen 141. ve 142 maddeler daha da ağırlaştırılmıştır. Ekonomik hayattaki hareketlilik, yabancı sermayeye bağı olarak kendini sendikal hayatta da göstermiş ve Amerikan tipi sendikacılık anlayışı Türkiye'ye taşınmıştır. Böylece, işçilerin teşkilatlanması da A.B.D. emperyalizminin ve işbirlikçilerinin güdümü altında yapılmaya başlanmıştır. Göze batan işçi liderleri A.B.D.'ye kurslara gönderilmiştir. Bu sıralarda kurulan Türk-İş te A.B.D.'ye bağımlı olarak geliştirilmiştir.

Çocuk ve kadın işçiler oranlarının büyük sayılara vardığı bu dönemde, işçi sınıfının sömürülmesi, giderek daha da yoğunlaşmıştır. Yapılan araştırmalarda, İstanbul'daki dokuma işyerlerinde kadınlara, erkek işçi ücretlerine göre % 70, çocuklara ise % 62 oranında düşük ücret verilmektedir. Mediha Aral'ın yaptığı bu araştırmanın sonuçları şöyle özetlenebilir:

«İş Kanununun kapsamına giren İstanbul işyerlerinde 14.797 kadın çalışmaktadır: örneklenen 255 kadının % 81,7'sinin eline 100 liradan az para geçmekte (1950 yılında), 150 liradan fazla geliri olanlar ise ancak % 2,3'lük bir azınlık meydana getirmektedir; çalışan kadınların % 24'ü hiç et yiyememekte, % 45,88'i aileleriyle birlikte tek bir odada oturmakta, ancak % 3,92'si para biriktirebilmekte, % 36,08'i hastalık durumlarında bakım olanaklarından yoksun bulunmakta ve % 77,25'i işsizlik durumunda yarıdımız kalmaktadır.»

Buna paralel olarak, 1954-1959 yılları arasında işçilerin gerçek ücretlerinde belirgin artışlar olmadığı gibi, bazı durumlarda düşüşlerin olduğu görülmektedir. Diğer yandan, iş güvenliği, çalışma koşulları alanında bir değişiklik olmamış, tarım işçilerinin durumlarında da herhangi bir iyeye doğru gidiş olmamıştır.

1950 ile birlikte hızlanan borçlanma mekanizması, 1957'lere doğru ekonomik hayatın dar boğazlara girmesine yol açmış ve çalışan geniş kitlelerin yoksulluğu artmıştır. Yoksulluğun artışı ve bunun getirdiği tedirginlik, muhalefetin çoğalmasına yol açmış, iktidar yönetememe durumuna girmiştir. Aynı zamanda, siyasal iktidardan, emperyalist ülkeler de memnun değillerdir. Doğan Avcıoğlu, bu konuda şunları aktarmıştır:

«... CIA'nın faaliyetleri konusunda A.B.D.'de yapılan yayınlarda, 27 Mayıs hareketi şöyle değerlendirilmektedir:

CIA, ihtilalden aylarca evvel Washington'a göndermeye başladığı raporlarda hükümet darbesinin kaçınılmaz olduğunu belirtmişti. Raporlardan biri, şöyle son buluyordu: «Menderes'in günleri sayılıdır.»

27 Mayıs sabahında ise, siyasal iktidarı darbe ile deviren yönetim, radyolardan şu mesajı iletmekte idi: «NATO, CENTO'ya inanıyoruz, bağlıyız.»

1960 sonrası, bir yandan Türkiye hakim sınıfları ile emperyalizmin işbirliği pekişirken, diğer yandan da bu olayın zıddı olan anti-emperyalist mücadele ve sınıf kavgası keskinleşmiş; 1960'larda henüz «kendiliğinden sınıf» durumunda olan işçi sınıfı; hakim sınıfların kendi dönüşümleri için gerekli gördüğü tercihi sonucu ve emperyalizmden icazetli de olsa, 1961 anayasasıyla getirilen kısmi liberal ortamda mücadele araçlarını eline geçirmeye başlamıştır. 1963 yılında, grev hakkı kanunlaşınca kadar olan dönemde, geniş kitle hareketleri görülmektedir.

Gerek bu dönemde, gerekse grev hakkının kanunlaşmasından sonra, işçi sınıfının demokratik hakları, hakim sınıfların siyasal iktidarlarınca baskı altında tutulmaya devam edilmiştir. Ashında 1961 anayasa rejiminin çelişkisi burada yatmaktadır. Bir yanda, kağıt üzerinde, hakim sınıfların kendi tercihleriyle tanıdıkları, kısmi demokratik haklar; öte yanda, başlangıçtan beri artarak devam eden faşist baskı dönemi. Bu dönemde, işçi sınıfı hareketi, gerek siyasal, gerekse ekonomik mücadele alanında belli ilerlemeler kaydettiyse, bu rejimin niteliğinde meydana gelen bir **demokratik**leşmeden deşil, işçi sınıfı hareketinin kendi nitel dönüşümündendir.

1963 yılında Sendikalar Kanunu ile, Toplu-İş sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu kabul edilince, işçi sınıfının ekonomik mücadelesi yeni boyutlar kazanmıştır. Bundan sonra devam eden işçi sınıfı hareketlerine, 1965'te gelen hakim sınıfların yeni siyasal iktidarı daha da sert tedbirler alarak karşı koymuştur. Bu arada, işçi sınıfı karşısına devlet güvenlik kuvvetleri sürekli olarak karşı çıkarılmış ve çatışmalar olmuştur. Türk-İş ise, işçi sınıfının demokratik mücadelesinde hakim sınıflar yanında yer almış, işçi sınıfının, sınıf bilincine ulaşmasını sürekli olarak engellemeye çalışmıştır. Türk-İş'in bu tutumu, DİSK'in doğuşuna olanak hazırlamış ve Türkiye'de sol bir sendikal anlayışın başladığı ve geliştiği görülmektedir. **İşçi sınıfı hareketi Türkiye'de giderek sosyalist hareketle bütünleşmeye başlamış**, kendiliğinden sınıf olmaktan çıkan Türkiye işçi sınıfı kendisi için sınıf olma sürecine girmiştir. Bundan sonrasında ise, siyasal iktidarın uygulamaları daha da sertleşmiş, işçi sınıfı hareketine olmadık engeller çıkarılarak, işçi sınıfının hareketi ezilmek amacı güdülmüştür.

T.İ.P.'ne yapılan baskılar, yaratılan olaylar hep bunu göstermektedir.

1970 Haziran ayında, İstanbul'da, yüzbinin üstünde sanayi işçisinin katıldığı demokratik hareketler, kanla bastırılmış; bundan sonra gelişen çizgide ise, Türkiye'de siyasal yönetimin kökleşmiş şekli olan faşizm yeni boyutlara ulaşmıştır. 1971 Martıyla birlikte, yeni boyutuyla işçi sınıfının ve ezilen halk kitlelerinin karşısına çıkan faşizm döneminde T.İ.P. kapatılmış, tüm sosyalist ve yurtseverler haislere atılmış, mahkum edilmiş, işçi sınıfının ve sosyalistler üzerinde terör havası estirilmiştir. 1971-1974 arasındaki devrede işçi sınıfı grev yapamaz olmuş, hakim sınıflar kendi yaptıkları yasaları yine kendileri, istedikleri gibi değiştirerek, kendi gelişimlerini hızla devam ettirmişlerdir. İşçi ücretlerindeki gerilemeler bunu göstermektedir. 14 Ekim seçimleriyle de CHP-MSP koalisyonu hükümet olmuş, işçilere yapılan baskılar kısmen kaldırılmıştır.

İŞ KANUNLARI VE ASGARI ÜCRETLER

Cumhuriyetten günümüze kadar Türkiye hakim sınıflarının tavırları, kaba hatlarıyla gösterildiği şekilde, işçi sınıfı ve emekçi kitlelerin baskı altında tutulması biçiminde olmuştur. Bunun amacı ise, Türkiye'de kapitalizmin geliştirilmesi, pekleştirilmesidir. 1974 Türkiyesi için de söz konusu olan bu tür uygulamalar, İş Kanunları ve Asgari Ücretlerin gelişim doğrultusu içinde daha da açıklığa kavuşmaktadır.

1923'lerden beri sürekli olarak çıkarılacağından bahsedilen birinci İş Kanunu, 1936'da bir rejim kanunu olarak çıkarılmıştır. 1920'lerden beri hazırlıkları yapılan bu kanun 1924'te Meclise getirilmiş, ne var ki, 1926'da hükümet tarafından geri alınmıştır. İkinci kez 1928'de tekrar bir tasarı hazırlanmış, bu da kanunlaşmamıştır. Üçüncü bir tasarı ise 1932'de hazırlanmış, fakat bu tasarı da Meclisten geçememiştir. Tasarıların Meclisten geçirilememesi, hakim sınıfların, işçi sınıfına sınıf bilincinin aktarılmasını önleme çabalarıdır. Bu, kendi gelişim doğrularıyla özdeş bir davranış biçimi olup, işçi sınıfının mücadelesini önlemek istemeleri doğaldır.

Devletçilik döneminin özelliklerini taşıyan, 1934 İş Kanunu tasarısı ise 1936 yılında çıkarılmış ve nihayet kanunlaşmıştır. Çıkarılan bu kanunun amacını ise, hiç bir yoruma gerek olmadan Recep Peker'in şu sözleri belirtmektedir:

«... Yeni İş Kanunu sınıfçılık şuurunun doğmasına ve yavaşmasına imkan verici hava bulutlarını ortadan silip süpürecektir.»

Grevlerin yasaklandığı bu kanunda, asgari ücretlerden hiçbir

şekilde bahsedilmemesi, diğer yasaklamalar ve bunların getirdiği uygulamalar, kanunun Recep Peker'in deyiimiyle bir **REJİM KANUNU** olduğunu çok açık bir şekilde göstermektedir.

Kanunun 32. maddesinde;

«İktisadi ve içtimai zaruretler dolayısıyla İktisat vekâletince teklif edilecek işlerde, gerek saat başına veya gündelik yahut haftalık veya aylık hesabı ile ve gerek parça başına, yahut yapılan iş miktarına göre ödenecek işçi ücretlerinin en aşağı hadleri bir nizamname ile tesbit edilir.»

denilmektedir. Kanunda, asgari ücretlerden bahsedilmemesine rağmen işçilere ücretlerin **en aşağı hadleri, iktisadi ve içtimai zaruretlere** dolayısıyla tesbit edilecektir. Hakim sınıfların kendi çıkardıkları İş Kanunu için, «pek muvafık, gayet isabetli» demeleri, işte böyle bir tesbit sonucudur. Sınıf esasına dayanan cemiyetlerin yasakladığı bu devrenin getirdiği işçi ücretlerinin ortalama 75 kuruş dolaylarında olmasıdır. Bu da, «Sermayenin ilkel birikimi» adına işçi sınıfının yoksulluğa terkedilmesidir.

Ne var ki, kanunda belirtilen bu tür ücret tesbiti dahi uzun yıllar uygulama olanağı bulamamıştır. Özellikle, İkinci Dünya Savaşı döneminde güdülen «savaş ekonomisi», işçi ücretlerinin çok büyük oranlarda düşüşüne yol açmış, buna karşılık mantar gibi biten «savaş zenginleri» türemiştir. Bu da, açıkça, işçi sınıfının sömürülme oranının ne dereceye vardığını ve hakim sınıfların tavır ve yönelişlerini göstermektedir.

Bu yönelişin niteliğini ise, sömürü oranına bakmakla anlayabiliriz. Artık-değerin gerçek ölçüsünü sömürü oranı belirlediğine göre buradan da, burjuvazinin ne derece kârlılık içinde olduğu görülecektir. 1936-1941 yılları arasında, Türkiye sanayisinde, işçilerin sömürülmesi, yıllara göre % 340 ile % 400 arasında değişmektedir. 1941 yılında ise büyük sanayi sayılabilecek işyerlerinde çalışan işçilerin ortalama günlük kazançları da 1,23 lirayı geçmemektedir. Yapılan bir hesaba göre, bu devrede bir avuç kapitalistin bir yıl içindeki kârı, yüzbin işçinin ücretinden 3-4 kat dolaylarından daha fazladır.

Hakim sınıfların politikası da, buna uygun olarak gelişmiş, dönemin devletçilik (etatizm) anlayışı 1950 ile birlikte sona ermiştir. Yeni dönemin özelliği liberal bir ekonomi anlayışı olup, bunu DP iktidarı programı şöyle açıklamaktadır:

«... İktisadi ve mâli görüşlerimizin esası, bir taraftan devlet müdahalelerini asgariye indirmek, diğer taraftan iktisadi sahada devlet sektörünü mümkün olduğu kadar daraltmak ve buna mukabil emniyet vermek suretiyle

hususî teşebbüs sahasının mümkün olduğu kadar genişletmek diye ifade olunabilir.»

1946'yla birlikte başlayan çok partili hayatla beraber işçilere sendika kurma hakkı tanınmış, 1950'de ise İş Kanununun bir kısım maddeleri değiştirilmiştir. Bunlar, 1950 hükümet programında açıklanan özel girişimlere ağırlık tanıyan kapitalist sistem için gereğidir.

1950 yılında değiştirildikten bir yıl sonrasında ise asgari ücretin nasıl tesbit edilmesi gerektiği hakkında Asgari Ücret Yönetmeliği çıkarılmıştır. Yönetmeliğin birinci maddesi şöyle dermektedir:

«En az (asgari) ücret, aynı mahiyetteki işlerde, işçilere normal bir çalışma günü karşılığı olarak ödenen ve işçinin **normal** gıda, giyim, yakacak ve aydınlatma gibi zaruri ihtiyaçlarını karşılayabilecek kıfayette olan bir ücrettir.»

Özünde hiçbir değişiklik yapılmadan hakim sınıfların yeni dönüşümlerine uygun olarak değiştirilen 1936 yılının iş kanunu, 1951 yılında asgari ücret yönetmeliğiyle işçilerin **NORMAL** yaşamaları için yeterli miktarda asgari ücretlerin tesbit edilmesini içermektedir. Ne var ki, 16 yıllık uygulama döneminde işçi sınıfı adına hiçbir değişiklik olmamıştır. Öyle ki, asgari ücretler kalifiye işçilere dahi uygulanmamıştır. Ayrıca asgari ücretler, piyasa ücretleri olarak değerlendirilmiş, kanuna geçirilmesine rağmen aynı işi gören kadın-erkek işçiler arasında büyük ücret farklılıklarına gidilmiştir.

Diğer yandan çocuk işçilerin çalıştırılması alabildiğine artmış, işçi sınıfının sömürü oranı yoğunlaşmıştır.

1967 yılına kadar olan devre içinde (yani 16 yıl) asgari ücretler 4 liraya kadar düşürülmüş, ortalama asgari ücret değişiminin gelişimi şöyle olmuştur:

1961	7,57
1962	8,53
1963	8,91
1964	9,34
1965	9,70
1966	10,72

İşte, işçilere **normal** yaşamayı getiren asgari ücret tesbitinin sonuçları bu olmaktadır.

1936'nın **rejim kanunu** olan iş kanunu, 1950'deki bir kısım maddelerinin değişikliğinden sonra 1967'de, yine, **özü** değişmeden 30 yıllık uygulamadan sonra bir kez daha değişikliğe uğramıştır. Sözde, yeni bir biçimde çıkarıldığı kabul edilmekle birlikte siyasi rejimle il-

gili herhangi bir değişiklik olmamış, ancak, teknik nitelik bir takım restorasyonlara uğratılmıştır. Bundan dolayıdır ki, bu kanun için:

«Dilâver Paşa talimatnamesinin modernleşmiş şekli»
veya

«İşveren haklarını düzenleyen kanun»
denilerek eleştirilmiştir.

İş Kanunu Mecliste görüşülürken çeşitli tartışmalar olmuş, dönemin özelliklerinden olan, T.İ.P.'nin Millet Meclisinde milletvekili bulundurmasından dolayı, tartışmaların niteliği değişik olmuştur. T.İ.P. milletvekili tasarıya sert bir şekilde eleştirilerde bulunurlarken, sermayenin siyasal örgütlerindeki sendikacı-milletvekilleri ise tasarımı savunmuşlardır. Örneğin, Ali Rıza Kuas, kanunun niteliğini «işveren haklarını düzenleyen kanun» olarak açıklarken, «İş Kanunu ile, işçi aleyhine işverene tanınan anarşik haklardan dolayı özel sermaye birikimi sağlanıp kalkınılamıyacağını» söylüyordu. Buna karşılık, AP sendikacı-milletvekili Enver Turgut, kanunu savunuyor, tasarının kanunlaşmasını istiyordu. Enver Turgut tasarımı savunurken;

«... Binaenaleyh, şimdi arkadaşım hep işçi haklarından bahseder. Kabul edelim ki, işçi temsilcisidir ve işçinin hakkını koruyor. Şimdi işveren olmazsa işçi olabilir mi?..»

şeklinde sermayenin savunuculuğunu açıkça yapıyordu. Sonuçta ise kanun, kabul edilmiş ve yürürlüğe girmiştir. Ne var ki, Anayasa Mahkemesi, 39 aylık bir uygulamadan sonra 931 sayılı bu kanunu iptal etmiş ve yerine 1475 sayılı yasa getirilmiştir. Bu yasa da yine, özünde bir değişiklik yapılmadan kabul edilmiş, 931 sayılı yasanın devamı olmuştur. Böyle olduğu, hükümet gerekçesinde de açıkça anlaşılmaktadır:

«Bu nedenle, Çalışma Bakanlığı yeni tasarımı hazırlar ve Yüce Meclise sunar, 931 sayılı İş Kanununun esas hükümlerinde büyük değişiklikle sapma göstermeden, aynı tasarımı, sadece bazı yasama tekniği yönünden ufak değişikliklerle, Yüce Meclise sunmuştur.»

Çalışma Bakanının hükümet gerekçesi olarak söylediği bu sözler dahi, daha 1936'nın getirdiği İş Kanunundan ve 931 sayılı Yasadan farklı olmadığını göstermektedir. 1475 sayılı bu Yasa, 931 sayılı İş Kanununa göre çok az tartışılmış ve kabul edilmiştir. Tartışmanın azlığı, 1971'de T.İ.P.'nin Mecliste bulunmayışından doğan parlamento içindeki sol muhalefetin yapılmamasıdır denebilir. Kanunun yönelimi, yine «işveren haklarını düzenlemek»ten öteye gitmemektedir.

931 sayılı İş Kanunu, yerini, 1971'le birlikte 1475 sayılı İş Kanununa bırakır ve kanunun 33. maddesi, asgari ücret tanımı şöyledir:

«Hizmet akdi ile çalışan ve bu Kanunun kapsamına giren her türlü işçi ile gemi adamı ve gazetecilerin ekonomik ve sosyal durumlarının düzenlenmesi için, Çalışma Bakanlığınca, Asgari Ücret Tesbit Komisyonu aracılığı ile **ücretlerin asgari hadleri** en geç iki senede bir tesbit edilir.»

Bu hükümlerle, her ne kadar asgari ücretlerinin tesbitindeki dağınıklığın giderildiği ve en geç iki yıllık süre içinde tesbit edilme zorunluluğunun getirilmesi, eskiye göre bir ileri aşama olsaydı da, aslında önemli olan tesbit edilecek ücretlerin miktarındaki anlayıştır.

Ücretlerin asgari ölçüde tesbitindeki gereklilik, 1972 başlarında yürürlüğe giren asgari ücretlerin tesbitindeki esasları gösteren yönetmelikte de belirlenmiştir. Bu yönetmeliğin birinci maddesindeki tanım, asgari ücretler ile ilgilidir ve şöyle der:

«Asgari ücret, işçilere normal bir çalışma günü karşılığı olarak ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi **zorunlu ihtiyaçlarını** günün fiyatları üzerinden **asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücrettir.**»

Tanımda, **zorunlu ihtiyaçların**, asgari düzeyde karşılanması gerektiği belirtilmekle, 1475 sayılı İş Kanunundaki anlayışın yönetmeliğin tesbitindeki anlayışla özdeşleştiği açıklığa kavuşmaktadır.

En az ücretlerin asgari hadde tutulması anlayışı, ne dillerden düşürülmeyen «sosyal adalet», «demokratik hukuk devleti», «çalışanlara haklar verilecektir» gibi sloganlarla; ne de T.C. Anayasası ile bağdaşmaktadır. Ne var ki, Anayasadaki bazı hükümleri kağıt üzerinde bırakarak, yine yürürlüğe koydukları yönetmelik ve kanunlarla çığneme durumundadırlar. Sayılamıyacak kadar çok olan bu girişimlerine bir örnek de, asgari ücretlerin tesbitindeki, ücretlerin asgari hadde olması gerekliliği anlayışıyla ortaya çıkmaktadır. Nitekim T.C. Anayasasının 45. maddesinin, getirilen asgari ücretlerdeki tesbit anlayışıyla uyusmamakta olduğu, bu maddeyi bir kere daha okumakla anlaşılacaktır:

«Devlet, çalışanların, yaptıkları işe uygun ve insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlamalarına elverişli, adaletli bir ücret elde etmeleri için gerekli tedbirleri alır.»

Devletin çalışanlara insanca yaşayacak ücret temin etmesi gerektiği, açıkça belirtilmektedir burada. Ama ne var ki, temel yasanın bu temel hükmü, sermaye birikimini hızlandırarak, Türkiye'de kapitalizmin özlediği ekonomik büyümeyi sağlama adına, işçi sınıfının ürettiği artık-değere daha fazla oranda konabilmenin uygulamalarından birisi olarak, getirdikleri asgari ücret tesbit sistemi ile çığnemektedir.

Özellikle, az-gelişmiş ülkelerin işçi ücretlerinin; maliyetleri artırıcı, hayat pahalılığının gerçek sebebi olmayacağını bilmek gerekir. Öyle ki, bu tür sloganlar ile, kamu oyu üzerinde şartlandırma sistemini güdenler, söylediklerinin doğru olmadığını muhakkak ki kendileri de bilmektedirler. Ama ne var ki, sistemin gereği girişimlerinin bu yönde ve biçimde olmasıdır. Ve ücretlerin asgari hadde tutulmasının gerçek amacı da bu yöndedir. Yâni, daha fazla artık-değere konmak. Yâni, daha fazla sömürmek. Yâni, bunları gerçekleştirmek için gerek duydukları rejimi sürdürmek.

Asgari ücretlerin tesbitinin iki yılda bir olacağı belirtilmiştir. İlk bakışta olumlu ve ileri bir aşama olduğu izlenimini veren bu durum, aslında, işçi ücretlerinin iki yıllık bir dondurulması sisteminden başka bir şey değildir. Günümüze kadar olan uygulamalar da geçmiş yılların hayat pahalılığını karşılayıcı bir anlayıştan hareket edilmiyerek, o günkü cari fiyatlar üzerinden asgari ücretleri tesbit yolunda olmuştur. Doğaldır ki, tesbit edilen en az ücretlerin miktarının da ne dereceye kadar işçinin yaşamlarını insanca sürdürübilme olanağına sahip olduğu tartışma götürür. Bundan sonrasında ise, iki yıllık bir zaman süresince bu ücretler aynı kalmaktadır. Ne var ki, sabit kalan en az ücretlere karşılık, hayat pahalılığı alabildiğine artan bir Türkiye'de, iki yıllık zaman süresindeki, işçilerin satın alma güçlerinin çok daha fazla düşeceği apaçık ortadadır. Türkiye'de, yıllık fiyat artışlarındaki oranın en az % 15 olduğu gözönüne alınır, ücretlerin satın alma güçlerindeki azalışı bu süre içinde tesbit etme olanağı kolaylaştırıcaktır. Öyleyse, tespit edilen ücretlerin ilerideki iki yılı da gözönünde bulundurarak hesaplanması zorunluluğu vardır. Ve daha demokratik olan da budur.

Asgari ücretlerin tesbitinde, zorunlu ihtiyaçlar kavramı geçmektedir. Nedir bu zorunlu ihtiyaçlar? İnsan ihtiyacının zaman içinde, sürekli olarak değiştiği apaçıktır. Kaldı ki, bu ihtiyaçların alanı, teknolojik gelişmenin getirdiği yeniliklerden dolayı günbegün genişlemekte ve çoğalmaktadır. İki yıllık bir sürede ihtiyaçların **zorunlu** olarak dondurulması, işçi sınıfına uygulanan bir zorlamadır. Beliren yeni ihtiyaçların, azalan satın alma gücü ile, nasıl karşılanacağı bizzat merak konusudur. Bu zorlamalar yine Türkiye'de kapitalizmin gelişmesi adına olmaktadır. Ama, **emek**'in değer kazanmadığı bir

toplumda, uygulanan sistemli zorlamaların ne üretime, ne de topluma yarar getirmeyeceği açıktır.

Günümüze kadar olan uygulamada görülen, asgari ücretlerin **bir işçi** üzerinden hesaplandığıdır. Bu da ne T.C. Anayasası ile ne de uluslararası ölçülerle bağdaşmamaktadır. Uluslararası ölçülerde, sosyalist ülkelerdeki uygulamaları bir tarafa bıraksak dahi, asgari ücret, **işçi ailesi** üzerinden tesbit edilme biçimindedir. Birleşmiş Milletlerin çalışma konusuyla ilgili örgütü, «İLO», asgari ücretin tanımını yaparken, işçi ailesini de, ücretin kapsamı içinde kabul etmektedir. Ve hesaplamalar, bu anlayışın ışığında yapılmaktadır. Kendi düzenlerinin devamını her ne pahasına olursa olsun isteyenler, dillerinden düşürmedikleri «batılınışaım» sloganıyla batının kapitalizmini istemekteler, yoksa batının liberal anlayışı değil.

Üstelik bir işçi üzerinden en az ücretlerin tesbit edilmesi, T.C. Anayasasının 35. maddesiyle de çelişki halindedir. Çünkü aileyi toplumun temel birimi olarak kabul eden bu madde şöyle der:

«Aile, Türk toplumunun temelidir. Devlet ve diğer kamu tüzel kişileri ailenin, ananın ve çocuğun korunması için gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.»

Özellikle Türkiye için, bir aileye bakmakla yükümlü olan o ailenin reisi, tesbit edilecek ücretin yalnız kendisi üzerinde hesaplanan miktarıyla, ortalama 5 nüfus olan aile biriminin üyelerine nası insanca bakma olanağı bulacaktır? Muhakkak olan bir şey, bu kişinin insanca değil, yarı aç yarı tok çoluk çocuğuyla sürüneceği gerçeğidir.

Öyleyse, tesbit edilecek asgari ücretler bir işçi ailesi üzerinden hesaplanması gerekir. T.C. Anayasası ve uluslararası ölçülerle uyum sağlamak ancak böyle bir anlayıştan hareket etmekle mümkün olur.

Yönetmelik, asgari ücretlerin hangi kademelerde saptanacağını **Asgari Ücret Tesbit Komisyonuna** bırakmıştır. Yapılacak olan, bu saptamaları, bölgesel, yöresel, belirli bir yerdeki bir veya daha fazla işkolları için» biçiminde seçilecek beş temsilci ile katılacakları belirlediği bütün işkollarında, yahut ta ulusal seviyede olabileceği ayrıca belirlenmiştir.

Asgari Ücret Tesbit Komisyonu çeşitli kuruluşların temsilcileriyle oluşmaktadır. Bu kuruluşlardan birisi de, işçi sendikalarıdır. Ve İş Kanununun 33. maddesiyle komisyona işçi sendikalarının «bünyesinde en çok işçiyi bulunduran en üst işçi teşekküllerinden değişik işkolları için» biçiminde seçilecek beş temsilci ile katılacakları belirtilmiştir. Türkiye için bu, Türk-İş'in seçeceği beş temsilci demektir. Yâni, ne bağımsız sendikalar ne de DİSK, bu komisyonda görev alamayıp, asgari ücretlerin tesbitinde söz ve karar sahibi olamayacaktır.

Getirilen bu hükmün anti-demokratik niteliğe sahip olduğu açıktır. Özellikle kamu kuruluşlarında örgütlenen ve siyasi iktidarlara özel ilişkiler içinde sarı sendikacılığın görüşü olan Partilerüstü Politika yutturmacasını savunan bir kuruluşun, işçi sınıfına ihaneti belgelenmişken işçilerin yaşamlarını insanca sürdürebilmesi gereken ücret tesbitinde işçilere ne dereceye kadar yararlı olacağı herkesçe bilinmektedir. Kaldı ki, DİSK'in ve bağımsız sendikaların komisyona alınmaması, devletin ve hükümetin sendikalar arası ilişkilerindeki tarafsızlık durumuyla da çelişmektedir. Çünkü, ücretlerin tesbiti sırasında Amerikan tipi sendikacılığın temsilcisi Türk-İş'in sürekli olarak kamu oyunda duyulacak sesi, sarı sendikacılığın pekiştirilmesi adına verilen bir primdir. Ve iflâs eden bu tür sendikacılığı, bu biçimde dahi olsa ayakta tutabilme çabası görünümündedir.

Ayrıca, işçi haklarının, resmen Türk-İş tarafından savunulmak durumuna düşürülmesi de burada söz konusu olmaktadır. Yapılması gereken, en azından DİSK'in de komisyonda temsili, söz ve karar sahibi kılınmasıdır. Olması gereken demokratik işleyişin bu olacağı şüphesizdir.

SONUÇ

1971 yılında 1475 sayılı İş Kanunu ile birlikte gelen yeni boyutlardaki faşist rejimde, işçi sınıfının tüm hakları elinden alınmış, yoğun bir baskı dönemine geçilmiştir. Devrenin özelliği, işçi sınıfı açısından, kağıt üzerinde verilen hakların kullanılamayışı değil, sermaye sınıfının gelişimi için, bu hakların ortadan kaldırılmasıdır. Grevler yasaklanmış, işçi sınıfının ekonomik mücadelesi dahi engellenmiştir. Bunun getirdiği ise, ücretlerin gerçek olarak 1971-73 döneminde % 10,4 arasında düşmesidir. Yani, işçi sınıfının bu dönemde % 10,4 oranında yoksullaşmasıdır. Bu da, kapitalizmin gelişmesi adına işçi sınıfının sömürülmesinin artmasıdır, yoksa «oyunun kuralları içinde oynanmaması» değildir. Oyun, kuralları içinde oynanmaktadır. Çünkü, Türkiye hakim sınıflarının gelişim doğrultusu budur, ve «oyun»da böyledir. Başka bir şey değil.

«Oyunun kuralları içinde oynandığı» kaba hatlarıyla gösterilen 1923-1974 döneminin gelişim doğrultusu içinde anlaşılmaktadır. Bu kural da, işçi sınıfının siyasal örgütlenmesinin önüne geçilmesi ve Türkiye'de kapitalizmin geliştirilip pekiştirilmesidir. Çıkarılan kanunlarla birlikte, Asgari Ücret Tesbit Yönetmeliği bu amaca yönelmiştir. O halde yapılması gereken Karl Marx'ın sözleriyle:

«Kapitalistlerin arzusu elbetteki mümkün olduğu kadar fazla almaktır. Bize düşen iş, onun arzusu üzerinde bilimsel inceleme yapmak, ileri geri lâf etmek değil, fakat onun **gücünü** (kudretini) bu gücün **sınırlarını** ve bu sınırların **niteliğini** incelemektir.»

türkiye kurtuluş savaşı üzerine

NECATİ ÖZTÜRK

Türkiye Kurtuluş Savaşından 50 yıl sonra, açılan tartışma, kanımızca, Türkiye İşçi Sınıfı hareketi açısından yararlı olmuştur. Tartışma, «Kurtuluş Savaşının Niteliği» üzerinedir. Şimdiye kadar bu konuyla ilgili somut olaylar, çeşitli çalışmalarla aktarıldı. Ancak, tarihe ışık tutacak ve Türkiye Toplumunun araştırılmasında bizi doğruya götürecektüm verilerin aktarıldığını da söyleyemeyiz. Bu noktadan hareketle, İdris Küçükömer'in, «İlerde Türkiye'nin tarihi yeniden yazılacaktır.» savına katılmamak mümkün değil.

Şimdiye kadar hep, Kurtuluş Savaşı'nın anti - emperyalist niteliği var kabul edilerek konuya yaklaşıldı. Bu, bize, Cumhuriyet nesline verilen eğitimin sonucunda oluşan, varsayımdı. Öyle bir varsayım ki, yanlışlığını düşünmek bile suç. Ancak İşçi Sınıfı İdeolojisinin öğrenilmesi ve giderek bu bilimin metodlarıyla olaylara yaklaşım, bize bu varsayımın yanlışlığını, apaçık göstermeye başladı.

Konu, sadece tarihi bir olayın analizi sorunu olsa, işçi sınıfı hareketi için bunca önemli olmayabilir. Ancak, durum böyle değil. Kanımızca, Türkiye toplumunun analizleri, hep, bu konunun yanlış üzerine inşa edildiğinden, işçi sınıfı hareketi adına, sürekli yanlışlar yapıldı.

Bu konunun irdelenmesi, konuya işçi sınıfı biliminin metodlarıyla yaklaşılması, kanımızca yararlı olacaktır. Bu noktadan hareket ederek, Türkiye toplumunun araştırılması adına, aşağıdaki incelemeyi aktarıyoruz.

Birinci Dünya Savaşı sonunda Türkiye harap olmuş bir ülkedir. Geriye savaştan bıkmış bir halk kalmıştır. Osmanlılardan aktarılan sosyo - ekonomik yapı özelliğini korumaktadır.

Ülkede güçlü bir işçi sınıfı yoktur. Köylülük hem daha önceki yönetimin hem de savaşın cefasını çekmiştir, yılmıştır. Savaşı istememektedir.

İstanbul, İzmir gibi liman şehirleri eşrafı genellikle işbirlikçileri, Batı ile ortak ticaret yapanları içermektedir. Bu bölgeler de, Batı etkisindeki Osmanlı aydınının hareketlerine sahne olmakta, «manda» fikri benimsenerek hangi büyük devletin mandası olunması gerektiği tartışılmaktadır. Manda ile ilgili şu görüşlere rastlanmaktadır : «Yirminci yüzyılda 500 milyon lira geliri olan harap bir ülke, bir dış destek olmaksızın ayakta duramaz. Bağımsızlaşmaya mâli durumumuz elverişli değildir. Parasız, ordusuz ne yapabiliriz? Onlar dretnot yapıyor, biz yelkenli bir gemi yapamıyoruz. Bu durumda bugün istiklalimizi kurtarsak bile yine günün birinde bizi bölüşürler. Eğer İzmir Yunanistan'da kalsa ve aramızda bir savaş açılrsa, düşmanımız Yunanistan'dan vapurla asker getireceği halde, acaba biz hangi şimendiferle Erzurum'dan nakliyatımızı yapabileceğiz? Bir de diyelim ki biz, iç ve dış tam bir istiklal isteriz. Fakat acaba kendi başımıza yapabilecekmeyiz? Yapamıyacaktıymız? Ondan önce acaba bizi kendi başımıza bırakacaklar mı, bırakmıyacaktılar mı, bunu düşünelim.»

Bu görüşleri ileri sürenler, ilericiler, aydınlardır. Teslimiyetçiliğin ötesinde, pasifizmin ötesinde, işbirlikçilik bütün açıklığıyla ortaya çıkmaktadır. Batı kültürü ile yetişmiş aydın, ideolojinin yönlendirisi ile, işbirliği yapacağı safı seçmek istemekte, Amerikan mandası altına girmek eğilimi taraftar kazanmaktadır.

İşgal altında kalan bölgelerde, hakim sınıflar işgalin başlangıcında işgalcilerden yana olmuştur. İşgalcilerin eşrafa karşı olan tavırı, eşrafın tutumunu belirlemektedir. İşgal tehlikesi içine giren şehirlerin eşrafı da işgalci kuvvetler arasında seçme yapmakta ve seçtikleri işgalci kuvvete heyet göndererek şehirlerini işgal etmelerini istemektedirler.

Isparta eşrafından, ilk Mecliste milletvekili olan Mehmet Nadir, Isparta'yı işgal etmeleri için İtalyanlara ricaya (!) giden heyetin başında bulunmuştur. Sonraları vatana ihanetle yargılanırken, sorulan sorulara şu cevabı vermiştir: «Ortalıkta Türk hükümeti namına güvenilir bir varlık yoktu, kendi başının derdiyle mesguldü. Yunan ordusu durman ilerliyor, girdikleri yerde yapmadıkları eza ve kötülük bırakmıyorlardı. Zulüm ve işkence, yağmakarlık alabildiğine devam ediyor. Namusumuz, şerefimiz, malımız, iki dudak arasında ayaklar altında. Bu kötülüğü ve adaletsizliği men ve şikayet edecek bir makam da yoktu... Her hususta ölçtük biçtik, selameti İtalyanların işgalinde bulduk.. İşte bu inançla gidip İtalyanların Isparta'yı işgal etmeleri ricasında bulundum!» Mehmet Nadir yargılanmış, suçunu iti-

raf etmiş ve suçu örtbas edilmiştir. Bu Türkiye Kurtuluş Savaşının dramıdır. Bağımsızlık düşüncesi aklından bile geçmeyen bir kişi milletvekili olarak Meclise gelebilmektedir. Bu olay dahi cumhuriyetin kuruluşunda hangi sınıfın ağırlığını duyurduğunu ve gücünü gösterebilmektedir. Maraş'ın, Fransızlar tarafından işgali, Maraş eşrafı tarafından ziyafetlerle karşılanmıştır. Akhisarın, Yunanlılar tarafından işgalinde her yer bayraklarla süslenmiş, bir bayram havası içinde Yunan askerleri kasabaya girmiştir. Aydın eşrafı, ulusal bağımsızlıkçılara: «Siz buraya gelmişsiniz, topal eşekle kervana karışmak istiyorsunuz. Elinizde neyiniz var, karşısına çıkacağınız kuvveti biliyormusunu? Topla tüfekle gelen; İzmir'i zaptedip Aydın'a, Manisa'ya, Ödemiş'e, Salihli'ye vesair istikametlere doğru ilerleyen, koca bir orduya karşı elinizde bir kım kırık tüfeğiniz bile yok. Biz bu durumda birşey yapamayız. Ortada bir hükümet var. O birşey yaparsa yapar, yapmazsa bizden bir yardım beklemeyin. Biz birşey yapamayız, istediklerinizi de veremeyiz. Nereden geldiyseniz oraya dönün, bizim de başımızı belaya sokmayın» demektedirler. Aydın eşrafı da, Yunanlılara şehirlerini işgal etmeleri için heyet göndermiştir. Trakya ve Karadeniz kıyılarında din adamlarının ve eşrafın tavrı daha farklıdır. Emperyalist devletlerin, Trakyanın Yunanlılara verilmesini öngörmeleri üzerine Trakya'da «Trakya ve Paşaeli Müdafaa Heyet-i Osmaniyesi» derneği kurulmuştur. Dernek, Trakya'nın Yunanlılara verilmesini istememekte, ya Osmanlı olarak, yada Fransız ve İngiliz himayesinde kalmasını istemektedir.

Karadeniz kıyılarında bir Rum devleti kurulma ihtimali ortaya çıkması üzerine «Trabzon Müdafaa-i Hukuk-i Milliye Cemiyeti» kurulmuştur.

Doğu'da, Ermeni devleti sınırlarının Doğu Anadolu'yu içermesi çabası görülünce, Doğu eşrafı «Vilayet-i Şarkıye Müdafa-i Hukuk-i Milliye Cemiyetini» kurmuştur.

Bütün bu kuruluşlar, Yunan ve Ermeni Devleti tehlikesine karşı mahalli eşrafın çıkarlarının tehlikeye girmesi üzerine ortaya çıkmaktadır. İngiliz, Fransız ve İtalyanlar ise eşrafın çıkarlarına dokunmadıkları sürece, eşraf onlara karşı harekete geçmemektedir.

Reddi İlhak cemiyetleri kurulduğu dönemde, bu cemiyetlerin kongresine katılan ve ilerde karşımıza Türkiye Cumhuriyetinin üçüncü cumhurbaşkanı olarak çıkacak olan Celal Bayar da işgale direnmenin karşısındadır. Celal Bayar şunları söylemektedir : «Arkadaşlar, heyecanınıza hak veriyor, ben de iştirak ediyorum, fakat ordusu dağılmış, elinden silahı alınmış, merkez-i hükümeti işgal edilmiş bir millet, galip devletlerin destekleyecekleri Yunan ordusuna karşı ne ile ve nasıl mukavemet edebilir? Sonra elde bir mütarekename vardır. Bunun hükümlerini yerine getirmekle mükellef bir hükümet var. O da bizim bu hareketimize müsaade etmez. Çünkü

mütareke ahkâmına göre galip devletler istedikleri takdirde, lüzum görecekları yerlere kuvvet çıkarmak yetkisine haizdirler. Bu durum karşısında ve bugünkü şartlar dahilinde bizim karşı koyma tasavvurumuz, cinnetten başka birşey olamaz.» (*) Bu sözlerle, direnmeyi istememekte, başlamış olan bağımsızlık hareketini kabul etmemektedir.

KURTULUŞ SAVAŞININ SINIFSAK TABANI

Hakim sınıfların ve sözcülerinin yukarda gösterdiğimiz tavırlarına ve bütün olumsuz şartlara rağmen, bağımsızlık hareketinin başarıya ulaşması için gerekli şartlar belli bir süreç içinde olgunlaşmaktadır, bu şartları şöyle sıralayabiliriz :

a) Yunanlıların Batıda yakıp yıkmaları, eşrafın çıkarına dokunmaları, Batı'daki direnme hareketini; Ermenilerle sürdürülen mücadele, Doğu'daki hareketi yaratmıştır. Eşrafın çıkarı tehlikeye girdiği anda, bağımsızlıktan yana olmuştur. Doğu'daki Ermeni bey ve ağaların topraklarına Türk ve Kürt ağalar el koymuşlar, Ermeni bey ve ağaların tekrar gelip bu malları ellerinden alacakları korkusuyla Kurtuluş hareketine kanalize olmuşlardır. Güney illerinde, Fransızların, Ermenileri desteklemesi üzerine, eşraf hareketine geçmiş ve halkı da peşine takarak Antep ve Maraş'ı Fransız işgalinden kurtarmıştır. Bu bölgedeki halk hareketi, bölgedeki hakim unsurların mal ve mülklerini kurtarıırken, kendi adına hareket etmemiştir. Böylece, Anadolu'yu işgal eden işgalcilerin, azınlıklar ile beraber, mülk sahibi hakim sınıfların topraklarına ve mülklerine el atmaları sonucu, bölgesel lider durumunda olan ve hem de halk üzerinde en etkili güç olan haki sınıflar bağımsızlık hareketine katılarak, kurtuluş hareketinin ülke içi başarı dinamiğinin tabanını oluşturmuştur.

b) Kurtuluş hareketinin yönetici kesimini ise, sivil - asker bürokrat tabakaların asker kesim oluşturmuştur. Sivil kesimin, İstanbul, İzmir gibi büyük idari merkezlerdeki bölümü işbirlikçi bir çizgi izlerken; mahalli sivil bürokrasinin desteğini alan asker bürokrat tabakalar ise, özellikle İttihak ve Terakki hareketinden beri, Devlet yönetme geleneğinden dolayı, Devlet ile özdeşleşmiş durumdadır. Bu durumda, bağımsız bir Devlet otoritesinin devamı ve Devlet kanalı ile yaratılan artık - değerden alınan payın artması özellikle bu kesim adına önemli olmaktadır. Bu durumda hem fonksiyonun büyük bir kısmını yitirmekte ve hem de varlığının kaynağını kaybetmektedir. Bir benzetme yaparsak, asker bürokrasi; «bütün kazancını ve fonksiyonunu bir işyerinin yönetiminden elde eden

(*) SEVGEN Nazmi, «Celâl Bayar diyor ki (1920-1950)», İstanbul. 1951.

bir yöneticinin, bu işyerinin iflasından duyduğu korkuya benzer» bir korku içindedir.

Kurtuluş hareketinin bu iki temel dayanağını saptadıktan sonra, hareketin sınıfsal niteliğini daha da somutlaştırmak için, Erzurum Kongresinin, Alaşehir Kongresinin ve İlk Büyük Millet Meclisinin sınıfsal bileşimini görmemizde yarar vardır : Erzurum Kongresine 54 delege katılmıştır. Bunların içinde 17 büyük topraklı ve tüccar, 6 din adamı (hoca, müftü, şeyh), vardır. Ege'deki direnmenin teşkilatlanması için toplanan, Alaşehir Kongresine 12 eşraf, 4 Esnaf, 11 Hoca, 2 Memur, 1 Efe katılmıştır. İlk Büyük Millet Meclisi ise; 61 Hoca, 83 büyük topraklı ve tüccar, 8 şeyh, 5 Ağa, 5 aşiret reisini içermektedir.

Bu verilere dayanarak, Kurtuluş Savaşının, işgalden zarar gören Osmanlı hakim sınıflarının ve Devlet'le özdeşleşmiş asker bürokrat tabakaların bir kesim sivil bürokrat tabakanın da desteğini alarak teşkilatlanmasıdır diyebiliriz.

Anadolu hareketinin sınıfsal niteliği bu noktada ortaya çıkmaktadır. Köylülük; büyük kitle ile, hakim sınıf ve tabakaların yönetiminde ve etkisi ile harekete katılmıştır. Hareketin öncüsü olan, askeri bürokrat tabakaların özellikle genç subayları ve İttihat Terakki üyeleri; temelde ekonomik çıkarları Devlet otoritesinin sürmesine bağlı olduğu halde, Batı burjuvazisinden aktardıkları milliyetçi düşünceleri, kendilerine göre yorumluyarak, burjuva ideolojisi'nin de işine yarıyan «pantürkizm» gibi, harekete ideolojik temel arayışı içindedirler. Bu ideoloji arayışı, Cumhuriyete olduğu gibi aktarılacak ve «Güneş Dil Teorisi» gibi bilim-dışı icatlara kadar varacaktır.

Sınıfsal özelliği bu olan hareket, meydana getirilen Meclis ve Hükümet, Türkiye Cumhuriyetini kurma durumundadır. Kurulacak olan yeni Devletin yönelişi tabii ki, siyasi iktidarı ellerinde tutan hakim sınıf ve tabakaların çıkarları ve özlemleri yönünde gelişecektir.

«Kuva-i Seyyare»yi kuran Çerkes Ethem de Ankara yönetimiyle aralarında sürtüşme çıkıncaya kadar hareketin içinde kalmıştır. Çerkes Ethem hareketinin sahip olduğu düşünceler ise, hakim sınıfların aleyhine gelişebilecek özellikleri taşıyordu. Ve dayandığı taban, Ankara'dan yürütülen hareketin tabanından farklı nitelikteydi. «Kuva-i Seyyare» bir yandan işgalci kuvvetlerle çarpışırken, diğer yandan bölgelerindeki hakim sınıf ve tabakaların da karşısında yer almıştır.

KURTULUŞ SAVAŞI VE SOVYETLER BİRLİĞİ

1917 Ekim Devrimi, emperyalist aşamaya gelmiş olan kapitalizmi, düşmanı ile somut olarak karşı karşıya getirmiştir. Dünya burjuvazisi, tekeller, şaşkınlık içindedir. Kapitalist ülkeler işçi sınıflarının siyasi hareketlerinin tehdidi altındadırlar. 1917 Devrimi o güne kadar burjuvazinin gerçek dışı kabul ettiği bir olayın, işçi sınıfı devriminin hayatın içinde olduğunu göstermiştir.

Sovyet devrimi, Türkiye açısından da özel bir önem taşımaktadır. Gizli paylaşımlarda imzası bulunan, Anadolu'dan toprak isteyen emperyalist Çarlık Rusyası yıkılmış, yerine emperyeryalizme karşı, ulusal bağımsızlıktan yana bir Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği kurulmuştur. Böylece:

1) Türkiye, kuzey ve kuzeydoğu sınırında savaşmaktan kurtulmuştur. Doğuda ise, tehlike olarak yalnızca Ermeniler kalmıştır. Ayrıca Ermeni bolşevikler de Türkiye'ye karşı savaşmanın aleyhindedirler.

2) Bolşevik devrimi sonucu Çarlık Rusyası yıkılınca, imzalanan anlaşmalar bozulmuş, emperyalist saflar arasında paylaşma kavgaları çıkmış ve Anadolu'nun paylaşım uygulaması gecikmiştir.

3) Sovyetler Birliği, Türkiye'nin bağımsızlık savaşına parasilah cephane ile yardım etmiştir.

4) Dünya politikası içinde Türkiye'nin tanınması ve savaşın bitmesi, adına etken olmuşlar, Türkiye'den yana bir tavır sürdürmüşlerdir.

Ekim devriminin yaydığı, düşünceler arasında, «ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı» ilkesi, Türkiye'de büyük etki yapmış ve işgalci kuvvetleri tedirginlik içine sokmuştur. Bu ara, en büyük rahatsızlığı İngilizler duymaktadır. Anadoludaki hareket ile Sovyetlerdeki devrim arasındaki ilişkiyi ve bağı araştırmakta, Mustafa Kemal hareketinin, Bolşevik hareketine yöneleceğinden korkmaktadırlar. İzzet Paşa, kendisi ile görüşen İngilizlerin, sorularına verdiği cevabı şöyle anlatmaktadır: «Bir gün bir kaç İngiliz subayı ziyaretime gelerek uzun uzadıya sohbet ile siyasi fikirlerimi ve Anadolu ile gizli münasebetim bulunduğunu sandıkları için, Anadolu ricalinin Bolşeviklere ne derece bağlı olup olmadıklarını benden öğrenmek istediler. Büyük çoğunluğu yüksek rütbeli askerlerden ve memleketin eşrafı ile arazi sahiplerinden ve aydınlardan mürekkep bu heyetin komünizm nazariyelerine eğilim gösterecekleri umulmaz.»

İzzet Paşa'nın cevabı temelde doğru idi. Kaldı ki, Sovyetler

Türkiye'ye yardım ederken, Türkiye'deki hareketin özelliğini, tabanın, mülkiyete dayanan sınıf ve tabakalardan meydana geldiğini, Türkiye'de sosyalist bir rejim kurulamayacağını bilmekte idiler. Zinoviev'in, Ali Fuat Paşa'ya, «siz istesiniz de bolşevik olamazsınız» sözü bu açıdan çok anlamlıdır. Lenin, «Türkiye bir köylü, bir küçük burjuva ülkesidir. Sanayi çok azdır, olanı da Avrupa kapitalistinin elindedir. İşçisi çok azdır. Bunu dikkate almak gerekmektedir.» derken, Türkiye'de, proletarya devriminin objektif şartlarının olmadığını açıklamaktadır. 1920 Bakü Kongresinde, Kongre Başkanı Zinoviev şunları söylemektedir: «Biz, henüz bizim gibi düşünmeyen kitlelere de sabırla yardım ediyoruz. Mesela Sovyet Hükümetinin Türkiye'ye, Mustafa Kemal'e yardımcı olduğunu biliyorsunuz. Biz, Mustafa Kemal'in başında bulunduğu hareketin komünist hareket olmadığını bir an bile unutmuyoruz. Ankara'daki hükümetin, birinci toplantısının stenograf kopyası gözümün önündedir. Mustafa Kemal; sultanın, halifenin şahsı kutsaldır, ona dokunulamaz, diyor. Mustafa Kemal'in başında bulunduğu hareket halifenin şahsını düşmandan kurtarmak istiyor... Bu komünist ilkesi midir? Hayır, asla... toplumun hislerini kabul ediyoruz. Bunu değiştirmek bizim elimizden gelmez. Bu iş için çok çalışmak ister. Doğu'nun ve başka memleketlerin, dini inançlarına temkinle yaklaşıyoruz. Mustafa Kemal hükümetinin Türkiye'de izlediği politika Komünist Enternasyonal'in, yani bizim politikamız değildir. Buna rağmen biz, İngiliz hükümetine karşı yürütülen mücadeleye yardım etmeğe hazırız.»

Zinoviev'in sözünü ettiği, halifenin, sultanın kutsal kişiliğini kurtarmak sözleri bir gerçektir. İlk Ankara Meclisinden, halifenin işgalci kuvvetlerin bir esiri olduğu kabul edilmiş, Kurtuluş Savaşı için asker toplanırken, dinin etkisinde olan büyük kitleye «Halifeyi kurtarmak» gibi sloganlar kullanılmıştır.

1922 yıllarında Yunanistan Komünist Partisi sekreteri olan Yani Kordatos, bir Sovyet devrimcisinin sözlerini şöyle aktarmaktadır: «Mustafa Kemal hareketi bir kurtuluş hareketidir. Ve şu ana kadar elimizden geldiğince destekleyişimizin tek nedeni de bu özelliğidir. Ama hareket başarıldıktan ve kesin sonuca ulaşıldıktan sonra, Türkiye'deki eski gerici kuvvetlerin, beylerin ve paşaların iktidarı yeniden ele geçirmeyeceklerine dair hiç bir garantiye sahip değiliz. Şu anda Mustafa Kemal milletin saygısını ve sevgisini kazanmış durumda; ama, bir kaç müstesna, onu destekleyen generaller ve politikacılar gericidir. Daha şimdiden elimizde Fransız kapitalistleri ve emperyalistleri ile ilişkileri bulunduğu dair işaretler değil, kesin deliller var, yarın öbür gün, eğer bunlar harbi kazanır ve Yunanlıları Anadolu'dan ve Trakya'dan kovarlarsa, başında Mustafa Kemal bulunsun bulunmasın, Türkiye Batıya yönelecektir.»

Bu sözler, Sovyetlerin Türkiye'ye yardım etme sebeplerini açık-

ça ortaya koyarken, savaştan başarı ile çıkmış bir Türkiye'nin ne-reye yöneleceği hakkındaki düşüncelerini ve savaşı yönetenlerin tav-rını da belirlemektedir.

Sovyetler Birliğinin Türkiye'yi destekleme amacı ve hareket et-tiği görüş açısı açıklık kazanmaktadır. Sovyetlerin yardımını sağla-yan nitelik, Türkiye'deki hareketin bağımsızlığı amaçlar oluşudur. Fakat hareket içinde çelişkisini taşımakta, bir uzlaşma içinde geliş-mektedir. Bu uzlaşma sonucu, başarılı kurtuluş savaşı, Türkiye ha-kim sınıfları yararına, işbirlikçiliği amaçlayan bir düzenin kurulma-sı ile sonuçlanacaktır.

KURTULUŞ SAVAŞININ NİTELİĞİ ÜZERİNE

Kurtuluş savaşının sınıfsal yapısını ve başarıya ulaşmasında et-ken olan nedenleri verdikten sonra, savaşın genel olarak niteliğini ve sonuçlarını da kısaca görmemizde yarar vardır.

Kurtuluş savaşını noktlayan Lozan Barış Anlaşmasının imza-lanması ile yeni bir devlet varolurken, Osmanlı toprakları paylaşıl-mış; Irak İngiltere; Suriye, Fransız mandası altında kalmıştır. İtal-ya 12 adayı almış, emperyalist Batı paylaştıkları ülkelerde kendile-rine bağımlı yönetimler kurmuş ve 16 yeni devlet ortaya çıkmıştır.

İngiltere savaşma pahasına Musul'daki çıkarlarından vazgeçme-miş, Boğazlar konusunda Sovyetler Birliği Türkiye'nin çıkarlarını sa-vunurken, Türk Delegeleri İngiltere hükümetinin tezine yanaşmışlar ve Boğazlar Komisyonunun kurulmasını kabul etmişlerdir.

Emperyalist ülkeler Türkiye'ye karşı önemli çıkarlarından vaz-geçmiş değillerdir. Kayıp olarak yalnız Osmanlıların Avrupalılara vermiş oldukları imtiyazların ortadan kaldırılmasını görebiliriz. Par-çalanan İmparatorluk sonunda Anadolu'da yaşayacak olan devlet-ten imtiyaz elde edememeleri kendileri adına pek büyük bir kayıp ol-masa gerektir. Zengin petrol kaynakları olan Musul'dan vazgeçme-yen İngiltere, imtiyazlarında vazgeçtiğine göre, bunun hesabını iyi yapmış olmalıdır. Bütünüyle Birinci Dünya Savaşının galip devletle-rinin elde ettikleri yanında elde edemedikleri önemsiz kalmaktadır. Toprak açısından Anadolu'dan zaten bir şey beklememekte, yalnız-ca kendilerine bağımlı küçük devletçikler istemekte idiler. Bu istek ve aralarındaki çıkar sürtüşmelerinden dolayı, Ermeni, Türkiye ve Yunan halklarını birbirine kırdırmışlardır. Anadolu'da süren müca-delede, bu halkların milliyetçilik düşünceleri de etken olmuştur. Fa-kat unutmamak gerekir ki Ermenistan'da Bolşeviklerin siyasi ikti-darı ele geçirmeleri ile emperyalistlerin milliyetçilik hareketlerini is-tismar etmeleri önemli bir darbe yemiştir.

Kurtuluş savaşına, anlaşmalar ve konferanslar açısından hareketle yaklaşırsak, Lozan Anlaşması ile 30 Ocak 1919 Paris kararlarının uygunluğu ortaya çıkmaktadır. Paris kararlarında, Doğu Anadolu'da bir Ermenistan ve Kürdistan'dan söz edilmekte idi. Anadolu'nun doğusunda zaten bir Ermenistan vardır. Ermenistan'ın içteki değişimi, Kürt halkının Mustafa Kemal'le birlikteki hareketi Paris Konferansı kararlarını yalnızca bu konuda budamıştır.

Dikkatimizi çeken diğer bir uygunluk, Paris kararları ile Erzurum ve Sivas kongrelerinde ele alınan kararların ve İstanbul Meclisi tarafından kabul edilen Misakı Milli'nin aynılığıdır.

Diğer yandan, Anadolu hareketinde, Türkiye ordusunun karşısına İngiliz, Fransız, İtalyan orduları çıkarılmamıştır. Oysa bu güçler aynı dönem içinde Sovyet devrimcilerinin karşısında yer almışlar, devrimin bastırılması için daha büyük çabalar sarfetmişlerdir.

Anadolu'da, Türkiye ordusunun verdiği mücadeleyi, hele Ermenistan'da Bolşeviklerin iktidara gelmesinden sonra, Yunan ordusu ile yapılan savaşları sadece izlemişler ve gelişime göre çıkarlarının gerektirdiği yönde tavırlarını düzenlemişlerdir. Türkiye Ermenistan arasındaki savaş, Ermenistan'da Bolşeviklerin iktidarı ele geçirmesinden sonra sona erdiğinde, Türkiye karşısında yalnızca Yunan ordusu kalmış ve Yunan ordusu da savaşa sokulduktan sonra emperyalistler tarafından desteksiz bırakılmıştı. Yunan yazarlarından Konstantin Cukolas, Yunanistan açısından konuya eğilerek şöyle demektedir: «... İzmir'in hinterlandında durum çok nazikti. Çünkü bu bölgede Yunan idaresi kendisine düşman olan bir Türk halkı ile uğrasmak zorundaydı... çıkarlarının yönü değişmiş olan itilaf devletleri artık kendilerini desteklemiyorlardı.»

Emperyalist ülkeler için önemli olan ne Yunan ne de Türk zaferidir. Onlar için Anadolu'da kurulacak devletin niteliği, iktisadi politikasının yönü ve dünyada tutacağı saf önemlidir.

1. İnönü Savaşını takip eden günlerde, Sevr Anlaşmasının hükümlerini yeniden görüşmek üzere, yeni Türk Devletinin de katılımıyla Londra'da bir konferans toplanması bu açıdan çok önemlidir. Sonuç alınmadığı gerekçesiyle, bu konferansın bir önem taşımadığı hep söylenilmiştir. Bu yargı kesinlikle yanlıştır. Aksine Londra görüşmeleri iki bakımdan büyük önem taşır: Bir kere ilk defa Anadolu hükümeti Batılılarca bu konferans vesilesiyle tanınmış; ayrıca da Batılılarla işbirliği koşulları bir biçimde ilk bu görüşmelerde ele alınmıştır. Anadolu hükümeti, Batıyla anlaşabileceğini belirtmiş ve Bekir Sami Bey, Batılılar Türk topraklarından çekildikleri takdirde, Sovyetler Birliği ile savaşa dahi girebileceklerini söylemiştir.

Ayrıca Londra Konferansından hemen önce Anadolu'daki tüm sol hareketler ve örgütler temizlenmiştir. Çerkez Ethem kuvvetleri dağıtıldıktan sonra, Yeşil Ordu Cemiyeti ve Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası kapatılmış, Baku'dan Anadolu'ya gelen Mustafa Suphi ve arkadaşları, Doğu cephesi komutanı Kazım Karabekir'in Ankara Hükümeti ile ortaklaşa uyguladığı bir plan sonucu, Sürmene açıklarında alçakça öldürülmüştür.

Bütün bu gelişimin gösterdiği gibi, emperyalistlerin, 'Türkiye'den istedikleri, Sovyetlere, sosyalist bir rejime yaklaşılmasındır. Önemli olan, Türkiye'nin güneyinde kalan çıkar bölgelerinin garanti altına alınması, bu bölgelerle Sovyetler Birliği arasında bir tampon devletin bulunmasıdır. Emperyalizmin asıl önem verdiği, dünya burjuva diktatörlüğünü tehdit eden, marksizm-leninizmin yayılmasının önlenmesidir. Kurulacak devletin ise sosyalizme kaymayacağı savaşı sürükleyenlerin ve dayandığı tabanın niteliği ile açıklık kazanmıştır.

LOZAN ANLAŞMASI VE İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

Lozan Barış görüşmeleri 21 Kasım 1922'de başlamış, 4 Şubat 1923'te kesintiye uğramıştır. İkinci safha görüşmeler 23 Nisan 1923'te başlamış, ve 24 Temmuz 1923'te Barış Anlaşmasının imzalanması ile son bulmuştur.

Lozan Barış görüşmelerinin kesintiye uğramasının temel nedeni, Türkiye'nin gelecekte dünya planında alacağı yerin belirsiz olması olmuştur. Barış görüşmelerinin ikinci safhası başlayınca kadar geçen zaman içinde Türkiye yöneticileri seçtikleri iktisadi sistemi, bölünmekte olan dünyada tutacakları safı belirleyen İzmir İktisat Kongresini toplamışlardır. Bu kongre ile izleyecekleri iktisadi politikanın yönüne ve hedefine açıklık kazandırmışlardır. Böylece Batı'nın bu konudaki kuşkusunu giderici garantiyi vermişlerdir.

Lozan'da görüşmeler kesilip delegeler Türkiye'ye döndükten sonra, müttefik devletler ile temaslar kesilmemiş, ikinci dönem hazırlıkları için Türkiye'de çalışılmaya başlanmıştır. Bir yandan iktisadi politikaya temel hazırlamak adına Milli Türk Ticaret Birliğinin açacağı kongre durdurularak, İktisat Bakanlığının hazırlığı ile İzmir'de İktisat Kongresinin açılmasına çalışılırken; diğer yandan, Türkiye hükümeti, ülkedeki yabancı sermayenin hakim olduğu bütün işletmelerin imtiyaz anlaşmalarını yenilemiştir. Ahmet Hamdi Başar, «İstanbul hükümetinin kabul etmediği zam»ları Ankara hükümeti tarafından yeni imtiyazlarla yabancı şirketlere tanındığını yazmaktadır.

Bu taviz furyası içinde, İktisat Bakanlığı, 5 Şubat 1923'te 1 numaralı genelgesini yayınlayarak, «Memleketimizin iktisaden gelişmesi ve yükselmesi için izlenecek yol hakkında İktisat Bakanlığınca ciddi ve temelli bir programın düzenlenmesi gerekmektedir. Bakanlık programının düzenlenmesinden önce, memleketin bütün iktisat unsurlarını bir araya getirerek İktisat Kongresi adı altında bir Kongre toplanmasını uygun görmüştür. Kongreye; Türkiye çiftçi, tüccar, sanayici, ve ameleleri ile birlikte bütün şirket, banka, borsa ve diğer iktisadi müesseseler davetlidir...» demektedir.

Bakanlık ilk genelgesi ile, Kongrenin amacının, Türkiye hükümetinin iktisadi politikasının temellerinin atılması olduğu ve bu temelin Türkiye hakim sınıfları tarafından atılacağı ortaya çıkmaktadır.

İktisat Bakanlığının 9 Şubatta basına verdiği bir demeçte ise, Kongrenin, birinci dönemi kesilmiş olan Lozan görüşmeleri ile ilgili olduğudur. Kongre sonunda Avrupa ülkelerinin halklarına hitaben bir bildiri yayınlanması ve Avrupa kamu oyunun, Türkiye lehinde etkilendirilmeğe çalışılması gereği üzerinde durulmaktadır.

İktisadi sistem olarak Batı safının seçildiği ve yabancı sermayeden yana oldukları da tekrar edilmekte: «Ülkemize gelmek isteyen yabancı sermayeye karşı Türkiye'nin kını yoktur. Bu yabancı sermayedarlara her türlü yardımı göstermeye hazırız... Chester Projesini kabul etmekle ve aynı grupla alet ve zirai araçlar anlaşması yapmakla, Türkiye hükümeti yabancı sermayeye karşı izlediği politikayı göstermiştir» (*) denmektedir.

(*) Mudanya Mütarekesi ile birlikte, İzmir'de ve İstanbul'da Türk tüccarlarının harekete geçtiğini, bir yandan ticari şirketler kurulurken, diğer yandan birlikler meydana getirildiğini görmekteyiz. 1923 Eylülünde, 54 milletvekili, 37 tüccar, bir kısım yüksek sivil memur ve yüksek rütbeli subayla birlikte Türkiye Milli İthalat ve İhracat Şirketini kurdular. 1920 yılında ise, Ankara Hükümetinin inisiyatifi altında Osmanlı-Amerikan Kalkınma Şirketi kurulmuştu. Bu iki şirket de yabancı sermaye ile ortak çalışmayı hedef almıştır. Osmanlı Amerikan Kalkınma Şirketi'ne Ankara Hükümeti, Chester İmtiyazı adı ile sonsuz haklar tanımıştır. 9 Nisan 1923'te TBMM'de verilen bu imtiyazı onaylamıştır.

İmtiyaza göre şirket, Diyarbakır, Ergani, Sivas, Musul, Kerkük hattını inşa edecektir. Demiryolunun geçeceği toprak şirkete bedava verilecek, hattın iki tarafında 20 km'lik alanda madenlerin işletme hakkı şirketin olacaktır. Demiryolu hat-

Böylece, Lozan görüşmeleri konusunda Avrupa'da bir kamu oyu yaratılmak istenirken önemi daha büyük olan iktisadi saf tutma konusunda kapitalist ülkelere garanti verilmektedir.

17 Şubat 1923'te Türkiye'nin iktisadi politikasının temellerini atan İzmir İktisat Kongresi, 1135 delegenin katılımı ile açılmıştır. Kongreye özellikle İstanbul ve İzmir'deki iktisadi kuruluşların ve hazırlıklarından söz ettiğimiz teşkilatların seçtikleri temsilciler dışında devlet yönetiminin kontrolü altında il ve ilçelerden seçilen delegeler katılmıştır. Bu delegelerin 11'den fazlası da dönemin Millet Meclisinde milletvekili bulunmaktadır.

Kongreye,

1) Delegelerin ait oldukları çıkar gruplarının ve temsil ettikleri kuruluşların niteliklerinden,

2) Yönetimin; il ve ilçelerden eşrafı tayin ile, delege olarak göndermesinden,

dolayı, **Hakim Sınıflar Kongresi**, diyebiliyoruz.

1923 Martı başlarında sona eren Kongre sonucunda ise, Türkiye Hükümetinin izleyeceği iktisadi politikanın nitelikleri tesbit edilerek ilan edilmiştir. Böylece kongre kararları şu görünümle ortaya çıkmaktadır:

1) Osmanlı'da hakim sınıfların dönüşümünü engelleyen kurumların kaldırılması (Aşar'ın kaldırılması, iktisadi hayatı engelleyen Osmanlı kanunlarının değiştirilmesi),

2) Kapitalist üretim biçiminin iktisadi kurumlarının teşkili (Banka, sigorta, şirketler, teşebbüsler, kredi mekanizması),

tı tek hat olduğu halde, verilen toprak çift hat var sayılarak hesaplanacaktır. Demiryolunun geçtiği yerlerde özel mülk arazi Devlet tarafından istimlak edilerek, şirkete verilecek ve şirket bu toprağın bedelini sonradan Devlete ödeyecektir. İmtiyaz alanındaki taş ve kum ocaklarında da işletme hakkı şirkete bırakılmaktadır. Anlaşmaya göre, Amerikan şirketine verilen imtiyazın süresi 99 yıldır. Türkiye Milli İthalat İhracat Şirketi ise Lozan'da Cooperation for the Economic Development of Turkey» isimli İngiliz Şirketi ile 15 Haziran 1923'te anlaşma imzalamaktadır.

3) Özel mülkiyetin garanti altına alınması (Devlet arazisini elinde tutan büyük topraklıya özel mülk olarak bırakılması, yani Osmanlı toprak dağılımına dokunmadan toprakların özel mülk olarak tanınması),

4) Sermaye birikiminin sağlanması için, çiftçi, tüccar ve sanayinin desteklenmesi,

5) Sanayi sermayesi ile banka sermayesinin birliğini sağlayarak Finanskapitalin oluşturulması.

Varılan kararlar ile Türkiye kapitalist ekonomiyi seçen ülke olarak belgelenmektedir. Kapitalist ekonomiyi seçmek, aynı zamanda siyasi olarak kapitalist dünya safında yer almak demektir. Batı iktisadi sistemi içine girince de yabancı sermaye konusunda alınacak tavrın açıkça belirlenmesi gerekmiştir. Her ne kadar Türkiye hükümetinin ve hakim sınıflarının tavrı ve uygulamaları daha önceden belli olmuş ise de, Lozan görüşmeleri ve Kongrenin konularını bütünlümesi açısından «yabancı sermaye» konusu açılarak karara bağlanmıştır. Böylece yabancı sermaye konusu da belgelenecek hem Lozan'da karşılarındaki kapitalist ülkelere garanti verilmiş, hem de hakim sınıfların temel eğilimleri belli olmuştur.

Milli Türk Ticaret Birliğinin Kongreye getirdiği yabancı sermaye raporu aynen kabul edilerek Hükümete iletilmiştir. Rapor, yabancı sermayenin Türkiye'ye girme koşullarını ve alanlarını belirledikten sonra, beşinci ve altıncı maddelerinde hem hakim sınıfların millilik anlayışını, hem de hangi yabancı sermayeyi istedikleri belirtmektedir.

Beşinci madde, bir şirketin Türk kabul edilmesi için şu şartları ileri sürmektedir :

«1) Ülke kanunlarına göre kurulmuş olması,

2) Lisansını kullanmaya ve memleket evladını çalıştırmaya mecbur olması,

3) Türklere ait hisse senedi oranında, idare meclislerinde Türk üyenin bulunması.

4) Ödenmiş sermayesinden 6. madde gereğince Türk tebaasına pay ayrılmış olması.»

Türkiye hakim sınıflarının millilik anlayışları ve kıstasları bunlardır. Yabancı sermaye ile Türk yerli zenginin işbirliği yapması temel eğilim olarak karara geçmektedir. Bu kıstaslara uyan her şir-

ket, sermayesinin yabancı olmasına, kâr transferine, yönetimine rağmen «milli» olarak var sayılacaktır.

Altıncı madde ise; girmesi istenen yabancı sermayenin, girmesini öngördükleri alanları ve niceliğini, meydana getirecekleri ortaklıkta kendilerine ayrılmasını istedikleri payı açıklamaktadır:

« 1) Ulaşım, özel sanayi, bankacılık gibi işlerde ödenmiş sermayenin % 75'i,

2) Orman işleri, sermayesi 1.000.000 lirayı geçen özel sanayi şirketlerinde ve bütün ödenmiş sermayenin % 51'i,

3) Maden, demir yolları ve diğer şirketlerde, bütün ödenmiş sermayesi 5.000.000 lirayı geçen teşebbüslerde, ödenmiş sermayenin % 41'i,

4) Bütün sermayesi 1.000.000 lirayı geçen şirketlerde, bütün ödenmiş sermayenin % 31'nin Türk sermayesine ayrılması gerekmektedir.»

Belgede, açıkça yerli sermayedarın yabancı küçük sermayeyi istemediği, büyük sermayeye, yani yabancı tekellerle işbirliğine geçmek istediği görülmektedir. Gerçekte, daha 1923'lerde bu kararları alan yerli zengin, yabancı sermayeden ayrı yatırım düşünmemektedir.

Bütün bunlar bu kadar açıkken, «Türkiye hakim sınıf ve tabakaları, savaş sırasında milliciydi, anti-emperyalistti. Savaştan sonra işbirlikçi oldu» gibi, tezlerin savunulması saçmadır.

Gördüğümüz gelişim doğrultusunda, Türkiye Kurtuluş Savaşı'nın temel niteliklerini şöyle özetleyebiliriz:

Türkiye Kurtuluş Savaşı;

1) Yeni bir Devlet kurma adına,

2) Silahlı işgale karşı verilmiş, salt ve dar anlamda bir kurtuluş savaşıdır.

Dayandığı sınıfsal taban, gelişim doğrultusu ve savaş sonrası seçtiği iktisadi ve siyasi saf göz önünde bulundurulursa Türkiye Kurtuluş Savaşı anti-emperyalist bir nitelik taşımamaktadır.

Herhangi bir ülke, bağımsızlık savaşının gelişimi içinde ve sonunda:

1) Kapitalizmi, iktisadi sistemi olarak seçerse,

2) Yabancı sermaye tercihiyle tekellerle işbirliğine girerse,

anti-emperyalist öz ve bilinç taşıdığı nasıl söylenebilir? Buna rağmen böyle bir savaşın, anti-emperyalist öz ve bilince sahip olduğu ileri sürülürse, bunun cevabı çok önceden Lenin tarafından zaten verilmiştir: «Emperyalizmin ekonomik temeli tekeldir. Bu tekel, kapitalisttir, yani kapitalizmden doğmuştur, ve kapitalizmin genel şartları içinde yaşar.»

İşte bu yüzden, anti-kapitalist öz ve bilinci olmayan bir bağımsızlık savaşı, anti-emperyalist öz ve bilinçten de yoksundur.

— 0 —

TÜSTAV

TÜSTAV

ÇEVİRİLER

brezilya gerçeği (*)

Son yıllarda gerek Batı burjuva basınında, gerekse Türkiye'de sık sık bir «Brezilya ekonomik mucize»sinden söz edilmektedir. Emperyalizmin geri kalmış ülkelere empoze etmeye çalıştığı Brezilya örneği, Türkiye toplumunu da çok yakından ilgilendirmektedir. Bu yakınlığın nedeni, iki ülke arasındaki (Brezilya ve Türkiye) coğrafik veya tarihsel bir benzerlik değildir. Asıl benzerlik, iki ülkenin, sosyal, ekonomik ve siyasal yönelişlerinde ve durumlarındadır.

İşçi sınıfının ve yoksul halk kitlelerinin yıllardır süren ve gittikçe yoğunlaşan sömürüsü; emperyalizmin uyduluğunda bölgesel «jandarmalık» görevini yükümlenme; doğal kaynakların ve ulusal değerlerin, iş-birlikçi yerli burjuvaziler tarafından emperyalizme peşkeş çekilmesi; en basit ve temel burjuva demokratik hak ve özgürlüklerinin bile tanınmaması, ırkçı baskı ve uygulamalar; kısacası, faşizmin parlamenter ya da parlamenter olmayan biçimlerde kesintisiz devam etmesi...

İşte bütün bu saydıklarımız, her iki ülkenin ortak ya da benzer özelliklerini oluşturmaktadır.

Az yada çok benzer koşullar biraraya geldiğinde, az yada çok benzer durumlar ortaya çıkar. Bu görüşten hareketle, Brezilya üzerine yapılmış bir araştırmadan çevirdiğimiz ve özetlediğimiz bu yazıyı dergimizde yayınlamayı uygun görmekteyiz.

Brezilya'nın gerçek yüzü nedir? Nordeste'nin ağıltan bir deri bir kemik kalmış insanları mı, yoksa turistler için çiğ renklere boyanmış dansözler mi, Copacabana'nın brozlaşmış dişileri ve şatafatlı geçiminin kaynağı belli olmayan küstah jet sosyete mensupları mı?

Güney Amerika'nın günlük trajedisinin merkezinde olan Brezilya en acılı ülkedir. Brezilya'nın hesaplanmıyacak kadar zengin, uyuyan, yağma edilen ve emperyalizme peşkeş çekilen doğal kaynakları vardır. Hepsi de sahtekârlıkla bu ülkeyi mutlu, refah içinde, gelişmekte olan bir ülke gibi göstermeye çalışan, çürümüş askerler, politika cambazları ve hırsları doymak bilmez iş adamları tarafından kemirilen zincire vurulmuş bir devdir Brezilya. Brezilya, emperyalizmin Güney Amerika ülkelerini korkutmak için kullandığı

(*) Bu yazı, «Secrétariat Exécutif de l'Organisation de Solidarité des Peuples d'Afrique, d'Asie et d'Amérique Latine» tarafından 1973 yılında Paris'te yayımlanan «Rapport sur Brésil» adlı kollektif eserden çevrilmiştir.

dev bir bekçi köpeğidir. Brezilya, Ölüm Alayının, Sertao'nun uzun açlık kervanlarının, işkence odalarının ve elektrik işkencelerinin, ön sıralarında Tiradentes, Marighela, Camara Ferreira ve Lamarca'nın bulunduğu uzun ve bitip tükenmek bilmeyen bir şehitler dizisinin ülkesidir. Fakat Brezilya aynı zamanda Brezilyalı devrimcilerin kendi kanlarıyla mümbitleştirdikleri, bir umut ve ışık ülkesidir de. Bundan sonraki sayfalarda bugünkü Brezilya'nın durumunun bir özetini bulacaksınız; bu sayfalar Brezilya gerçeğini, emperyalizmin ve Brezilya'yı yöneten faşist zorbaların dünyaya göstermek istedikleri biçimden çok farklı göstermektedir.

MİLİTARİZM VE BASKI

Bir kıtasal lider ve bir dünya gücü olmak doğrultusundaki büyük Brezilya hayalleri Brezilya'nın az - gelişmiş ve bağımlı ekonomisinin olanaklarını, rejimin resmi propagandası ne kadar övünürse övünsün yıllık büyüme hacmi ne olursa olsun, açıkça aşmaktadır; ve Latin Amerika'da son derece nefret edilen bir iç ve dış politika ile vücut bulmaktadır. Diktatörlüğün hristiyan ve demokratik batı uygarlığı safını kayıtsız şartsız seçişi, yani başka türlü söylenirse, yankee emperyalizmine gözü kapalı angaje oluşu, emperyalizmin çöküş ve antiemperyalist bilinç ve hareketin yükseliş devrinde olmuştur. Özellikle kahraman Vietnam halkının zaferi ile ortaya çıkan güçler dengesindeki bu değişiklik çok hızlı olmuş ve emperyalizmin bütünüyle aleyhine gerçekleşmiştir, bunun sonuçları da, bütünüyle gerici ve emperyalizm yarıdakısı tavrı dolayısı ile, Lâtin Amerika'daki devrim ve halk hareketlerinin gelişmesi ile tecrit olan Brezilya askeri diktatörlüğünün prestij ve iddialarını sarsmıştır.

Brezilya Silahlı güçleri, Güney Amerika kıtası üzerinde gerici emperyalist şiddetin güvenilir ajanlığının pis ve aşağılık rolünü oynamaya hazırlanmaktadır. Brezilya silahlı güçleri kendi ülkelerinin sorunlarından başka diğer ülkelerin de halk düşmanı rejimlerinden dolayı doğabilecek sorunları yeterli güce sahip olduğu an bu rolü oynayacaktır.

Bu koşullar içinde, Güney Amerika kıtası üzerindeki Brezilya «hegemonyası» ancak ve ancak yankee ekonomik gücü tarafından desteklenen güçlü bir askeri iktidar ile olanaklıdır. Viet-Nam'da yenilen ve birçok cephede çarpışmak zorunda kaldığı için zayıflayan A.B.D., dünya «jandarmalığı» sorumluluğunu bazı ülkelere dağıtmak zorunda kalmıştır. Bu yüzden, Brezilya militarizmi silahlanmak zorunda olup, sadece ülke içi baskı için hazırlanmakla kalmayıp, aynı zamanda, Güney Amerika kıtasında ve Güney Atlantik'te emperyalist sistemin «genel güvenliğini» sağlamak için de hazır olmak zorundadır.

1964 yılında bir hükümet darbesi ile askerler devlet aygıtının yönetimini doğrudan doğruya ve ulusal hayatın bütün sektörlerini de pratikte ele geçirdiler. Ordu, çok büyük ve tam yetkili bir siyasi polis durumuna getirildi, Ordunun kumandası ve kontrolü altında ülkenin bütün baskı ve haberleşme aygıtı merkezileştirildi, ve polisi yönetimi altına geçirdikten sonra, ordu Brezilya halkına karşı acımasız ve vahşi bir baskı yönetimini uygulamaya başladı. Rejimin

bütün karşıtlarına askeri yargımın uygulanması, işkenceler ve suikastlar, hayvanca suçlar ülkenin polis tarihinde ve polis saflarında geleneksel şiddetin bugüne kadar hiç varılmamış düzeylerine ulaştı. Kendi özel baskı ve istisna yasalarını yürütmek için -ultra, gerici rejim için her yasa ne kadar keyfi olursa olsun bir kısıtlama olduğundan- askeri rejim illegal karma güçler yarattı : Bandeirantes Operasyonu (OBAN), ve İç Savunma Operasyonları Merkezi (CODI); bu kuruluşlar ordunun yüksek kademedeki ve devrimci harekete karşı uzmanlaşmış subayları tarafından yönetilmektedir. Bu kuruluşlar, siyasi mahkumların ve devrimcilerin öldürülmesini ve vahşice işkence görmelerini yasal duruma getirdiler.

Bu terörcü pratik, Brezilyalı polis danışmanları ve askeri danışmanları tarafından Bolivya ve Uruguay'daki kukla rejimlere de ihraç edildi. Bugün de Brezilya silahlı güçlerinin geçmişte Paraguay ve Dominik halklarına yaptıkları gibi «batı uygarlığını» tehdit eden her türlü devrimci harekete karşı saldırılarını yenilemek için maddi ve psikolojik koşulları hazırladıkları açıkça görülmektedir.

Brezilya yeni genel kurmay başkanı general Breno Borges Fortes, Jornal do Brasil'de 11 Mayıs 1972'de yayımlanan göreve başlangıç söylevinde şöyle konuşmuştu: «Bugünkü Brezilya konjoktürü ve uluslararası konjoktür, iç güvenlik sorunları çok daha önemli olmakla beraber, dış güvenlik sorunlarını da hiç bir zaman ihmal edemeyeceğimizi kanıtlamıştır». 2 Mayıs 1971'de Uruguay dergisi Marcha tarafından yayımlanan Yüksek Harp Okulunun (ESG) «Ulusal Güvenlik Planının Genel Doğrultusu» adlı dokümana göre: «Her hangi bir Latin Amerika ülkesinde komünizmin başarıya ulaşması, A.B.D.'nin ve Brezilya'nın güvenliği için az yada çok bir tehlikedir». Dış güvenliği ihmal etmemek, Brezilya silahlı güçlerin müdahaleci geleneğine daha iyi hazırlanmak, «komünizmin her başarısını» ezmek, başka türlü söylenirse, bütün anti-empyyalist hareketleri ezmek demektir çünkü, generaller, her şeyi komünizm - batı uygarlığı açısından tanımlamaktadırlar.

Brezilya silahlı güçleri, doktrinleri ile, silahlanma yarışları ile, daha önceki hareketleri ile, bugün, Güney Amerika kıtasının barışı ve komşu ülkelerin egemenliği için çok büyük bir tehlikedir.

DIŞ MÜDAHALELER

Brezilya silahlı güçlerinin tarihi, komşu halklara sadırılarla, ve halkların kendi kaderlerini tayin hakkını hiçe sayan davranışlarla doludur. Geçen yüzyılın ortalarına doğru, Brezilya silahlı güçleri Paraguay'a müdahale ettiler. Bu başarısızlıklar ve utanç verici suçlarla dolu, vahşi bir jenosid harbi oldu; Paraguay halkının yarısı, erkek nüfusun çok büyük bir kısmı yok edildi. Brezilya resmi tarihinin bol keseden uydurduğu yalanlara rağmen, bu savaşta gerçekte Brezilyalı askerlerin övünebilecekleri ne bir kahramanlık ne de askeri bir zafer söz konusu olmuş, fakat sadece yüzyıl sonra Brezilya halkını katil bir faşist diktatörlüğün baskısı altına alacak ve diğer uluslara karşı saldırılar zincirine yeni halkalar ekleyecek olan Brezilya ordusunun yaban ve jenosidçi karakterini gösteren suçlar ve katliamlar görülmüştür.

1965 yılında, halkın protestolarına rağmen, general Penasco Alvim kumandasında 1335 Brezilyalı asker, Amerikalılararası Barış Gücüne katılmak üzere Dominik Cumhuriyetine gönderildi. Brezilya ordusu, bu emperyalist askeri gücün şeklen kumanda «şerefini» yükümlenirken, gerçek kumandan A.B.D.'li bir general idi. Emperyalizme hizmet etmek ve yasal halk ayaklanmasını ezmek için çeşitli ülkelerce gönderilen güçlerin sadece % 10'unu Brezilyalı askerler oluşturmakla beraber, Dominik halkı üzerinde uyguladıkları vahset ve şiddetle, niteliklerini göstermeyi başardılar.

1971 yılında, Brezilya silahlı güçleri, doğrudan istila hareketine girişmeden Boliviya ve Uruguay olaylarında önemli bir rol oynadı. Boliviya darbecilerine modern silahlar gönderip, artçı destekleyicisi oldu; ve eğer darbeciler bu ülkede zorlukla karşılaşacak olsalar idi, askeri müdahaleye her an hazır olarak bekledi. Uruguay'daki eylemleri ise, sınırda kışkırtma manevraları, «otuz saat planına» göre istila tehditleri gibi daha çok psikolojik oldu. Amaçları, komşu ülkedeki devrimci halk hareketine korku salmak ve frenlemek idi.

1964 askeri darbesinden beri, Brezilya silahlı güçlerinin baskıcı, müdahaleci ve anti-demokratik karakteri inanılmaz ölçüde büyüdü. Doktrinleri, halkların kaderlerini tayin hakkını bütünüyle yok sayarak, yerine «hristiyan ve batı uygarlığının» mutlak savunulması ilkesini kabul ederek, kendi dillerinde emperyalist sistemin yerini tutan «demokrasiyi» zayıflatan her eylemi baskı altına almaktır.

Güney Amerika ve Afrika'nın gerici yönetimlerine, asker ve polis danışmanlar gönderilmesi, ve en son olarak ta, Afrika'daki Portekiz sömürgecilerine Brezilya Hava kuvvetlerinin yaptıkları yardımlar Brezilya diktatörlüğünün insanlık dışı davranışlarının birer halkasıdır sadece.

SİLAHLANMA YARIŞI

Silahlı güçler genel kurmay başkanlığı ve diğer planlama kuruluşları, 1975 yılına kadar kara, deniz ve hava kuvvetlerinin yeniden donatımı için bir program hazırlamışlardır. Bu programın temeli, «dışardan sadece en gerekli savaş malzemelerini almak, ve ordunun araç ve gereçlerinin sağlanmasını yavaş yavaş ulusal sanayiye yüklemektir.» Genel Kurmay, bir çatışma sırasında hiç bir ülkenin savaş gereçlerini dıştan sağlayarak başarı kazanamayacağını kabul etmektedir. Ülkede silah yapımını destekleyen generaller, savaş sanayisinin sadece askeri gereksinimleri karşılamakla kalmadığını bunun yanı sıra istihdam sorununa da çözüm getirdiğini ve yeni bir teknoloji yarattığını söylemekte, savaş gereçleri imal eden askeri ve sivil sanayiye her türlü yardımcı sağlamaktadırlar.

Brezilya yüksek askeri çevrelerinin savaş sanayii üzerindeki planları, Brezilya'yı bu alanda kendi kendine yeterli kılmak olarak özetlenebilir. Askeri ve sivil şantiyeler ve fabrikalar, amfibi tanklar, havan ve roketler, hafif nakliye ve avcı-bombardıman uçakları, küçük teknelerden zırhlılara kadar savaş gemileri yapmaktadır.

Kuzey - Amerika'nın büyük şirketlerinden olan ve Viet-Nam savaşı için napalm, zehirli gaz ve patlayıcı madde imal eden Dow Chemical'in Brezilya'da kimya fabrikaları bulunmaktadır. Silahlı güçler ile beraber çalışan kuruluşların kurdukları bir konsorsiyum olan Sürekli Sanayi Seferberliği'nin başkanı Vittorio Ferraz, bir kaç yıla kadar Brezilya'nın Viet-Nam'daki istila kuvvetleri için silahlar, cep hane, ve savaş araçları imal eder duruma geleceğini, böylece de, komünizm ile mücadele ederken aynı zamanda 180.000 yeni iş yaratacağını söylemiştir.

Savaş araç ve gereçleri sanayisinin geliştirilmesi, ve sivil sanayinin bir çatışmaya karşı hazırlanması sürecinin, sadece iç güvenliğinin korunmasını amaçlamadığı açıktır. Deniz gücünün geliştirilmesini, güçlü bir hava savunma gücünün kurulmasını, çok büyük sayıda hafif ve ağır zırhlı araç satın alınmasını ve imal edilmesini görmekteyiz. Silahlı Güçlerin toplam saldırı yeteneği önemli ölçüde artırılmıştır. Ordunun yeniden donatımı programı, bütün eskimiş malzemenin değiştirilmesini, ve Güney - Amerika'nın diğer ordularına kıyasla çok daha modern biçimde donatılmış bir ordunun yaratılmasını sağlayacaktır. Bütün bu uğraşların tek nedeninin, dağ gerillası ve balta girmemiş orman gerillası olmadığı açıktır. Söz konusu olan büyük ölçüde saldırı operasyonları, güç gösterileri ve psikolojik operasyonlar, diğer bir deyişle, silahsız ve savunmasız halkların yığılması ve terör altına alınmasıdır.

YENİ FORMÜL

Latin Amerika'da Brezilya'nın, A.B.D.'nin politikasının bekçisi olarak seçilişini, iki ayrı kişinin farklı zamanlarda söyledikleri iki cümle özetlemektedir: «A.B.D. için iyi olan Brezilya için de iyidir», ve «Kıta'nın geri kalanı Brezilya önünde eğilecektir, veya, Brezilya nereye doğru eğilirse, oraya doğru eğilecektir.»

İlk cümle, ideolojik sınırlar teorisine sadık olan ve Saint - Domingue'ye yankee denizcilerin Dominik halk ayaklanmasını ezmeleri için askeri birlikler göndererek «yardım eden» Castelo Branco ve Kumpanyası tarafından 1965'de desteklenen zamanın Dış İşleri Bakanı Juracy Magalhaes tarafından söylenmiştir.

İkinci cümle ise, şimdiki A.B.D. Devlet Başkanı Richard Nixon tarafından «atasözü haline gelmiş inceliğiyle» söylenmiş, ve Kuzey-Amerika'nın, Latin Amerika yönetimlerine karşı güttüğü politikanın amaçlarını açıkça ve kesinlikle belirtmiştir:

- a) Latin Amerika'da Brezilya'nın hakimiyetini sağlamlaştırmak, ve bu hakimiyeti Arjantin'in karşısına alternatif olarak çıkarmak.
- b) Diğer kıtalara, ve özellikle eskimiş sömürgeciliğin ağır bir mâli yük olduğu bölgelere ekonomik ve siyasal sızma aracı olarak Brezilya'dan yararlanmak.

Başka türlü söylenirse, A.B.D., Brezilya rejimini bugün sadece bir alt - emperyalizm yapmak için desteklememekte, fakat aynı zamanda, Afrika gibi diğer kıtalara bizzat kendi ekonomik ve mâli sızısını sağlamak için desteklemektedir.

Ödenen uygun bir gelir karşılığı, askerler ile, bu gelir karşılığı, ekonomik sızmalarına uygun bir iklim, sermayelerini transfer için mutlak bir garanti, (silah gücü ile) bir barış ve düzen ortamı, bol ve ucuz bir el emeği, gerçek sendikal kuruluşların yokluğu ve tükenmez doğal kaynaklar bulan çok - uluslu şirketler arasında çok sıkı bir bağ vardır. En kısa vadede, Arjantinli dostlarından önce Latin Amerika'nın jandarması olmak isteyen Brezilya diplomasisi, askeri diktatörlüğe daha sempatik bir çehre kazandırmaya çalışmaktadır.

Uluslararası konsorsiyumlar, yönetim tarafından ileri sürülen «ulusun ve Devletin güvenliğinin savunulması» bahanesi ile silah imalatı için sanayi merkezlerinden yararlandıkları Brezilya'ya yerleşmeye devam etmektedirler.

Westinghouse Electric Co., şirketinin 1976 yılından itibaren nükleer madde imal edecek bir fabrika kurma anlaşması yapması ve Federal Almanya'nın nükleer enerji ve füzeler alanında Brezilya ile birlikte bir araştırma anlaşması imzalaması dikkati çekmektedir.

Fakat Brezilya sadece kıta düzeyinde hareket etmemektedir. A.B.D.'nin, Batı Afrika doğrultusundaki politikası, «Üçüncü Dünya ülkesi üyeleri kılıfına girmiş» ve sızmayı kolaylaştıran etnik, dil ve kültürel yakınlıklardan yararlanan Rio de Janeiro askerlerinde güvenilir müteffikler bulmaktadır.

Son yıllarda Rio de Janeiro - Johannesburg arasındaki ziyaretler ve ilişkiler Brezilya ve Güney - Afrika arasındaki ilişkilerin sağlamlaştırıldığını doğrulamaktadır.

Brezilya'nın bugün Güney - Afrika ile haftalık bir hava bağlantısı vardır; iki ülkenin ekonomik başkentleri olan Johannesburg'da ve Rio de Janeiro'da Brezilya - Güney Afrika ticaret odaları daha şimdiden faaliyetlerini yürütmektedir.

Brezilya Bankası Başkanı Nestor Jost Güney Afrika'yı ziyarete giderken, bir Güney - Afrika ticari misyonunun Brezilya'da konaklaması aynı zamana denk gelmiştir. Karşılık olarak, Brezilya Sanayileri Konfederasyonu, Johannesburg'a Lourenço Marques'e ve Luanda'ya, bir misyon gönderecek, ve buralardan tarım malzemesini sergileyecektir.

Bütün bu gidiş ve gelişlerin iyice tanımlanmış ve Dış İşleri Bakanı Gibson tarafından kamu oyunu duyurulmuş bir amacı vardır :

«Brezilya mâmul ürünleri için Batı Afrika en geniş potansiyel pazardır.»

Fakat bugün, Brezilya'nın hedefi Batı Afrika'dan başka, Gine körfezi ülkelerini de kapsamaktadır. 1972 yılında bakan Gibson Barbosa'nın Senegal, Fildişi Kıyısı, Togo, Dahomey, Kamerun, Zair ve Nijerya'ya yaptığı geziyi işte bu yeni pazarlar araştırma doğrultusunda anlamak gerekir.

Sözde - Brezilya çıkarları, Afrika'nın sadece Batı kesiminde sınırlanmakla kalmamaktadır. Umut Burnunun ötesinde, «made in Brazil» mâmul ürünlerini yutma yeteneği çok büyük olan Doğu Afrika vardır.

SABUN KÖPÜĞÜ ERİYOR

Bununla beraber Brezilya'nın bu denli övülen askeri gücü, savunmasız halklara karşı uyguladığı şiddet, vahşet geleneği ve generallerin'in «yarı-kürenin jandarması» olmak hayali ölçüsünde değildir. Tıpkı Brezilya ekonomik mucizesi gibi, bu askeri güç te propandaya çok sey boreludur. Brezilya militarizminin en büyük keşfi, bugün stratejisinde birinci planda rol oynayan ve başka savunucusu Yüksek Harp Okulunun kumandanı general Joao Bina Machado olan, psikolojik savaştır.

Gazetelerin bugün uzun uzadıya ve sık sık askeri çalışmalara ayırdıkları haberlerinden birinde, O Estado de Sao Paulo gazetesi, 24 Subat 1972'de «bu alanda uzman bir Kuzey - Amerika ajansının» en yeni anketlerine dayalı Latin ajansının bir muhabiri tarafından vazılan «Brezilya'nın Latin Amerika'da askeri güç statüsü vardır» başlıklı yazıda, Brezilya'nın askeri gücünün sayısal üstünlüğü belirtilmekte, fakat, bu anketin sonuçlarının belirtilmesinden kaçınılmaktadır :

... Latin Amerika silahlı güçleri genel olarak modern bir saldırı savasını sürdürmeye veteneksiz olup, son yıllarda yapılan askeri harcamalara rağmen, bir ic ayaklanmayı bile kesin bir başarı ile bastırabilmek için yetersiz donatımdadırlar; hiç bir Latin Amerika ülkesi, kıtalar - asırı potansiyel bir düşmanla askeri bir çatışmada galip gelecek gücte değildir, ve bütün bu ülkelerin askeri güçleri iç - düzenin güvenliği ve anti - gerila savaş hariç yetersizdir.

Brezilya askeri güçlerinin toplamı, Latin Amerika ülkelerinin çoğunluğuna göre mutlak olarak üstün, fakat, vaktasık olarak 200. bin insan ile, 95 milyonluk bir nüfusu ve 8.500.000 kilometre kare büyüklüğünde yüzölçümü olan bir ülke için çok azdır. Bu bin kişi için iki askerden biraz fazla olup, son derece zayıf bir orandır. Çatışmalar sırasında ise, çok geniş bir alana dağılma zorunda kalacak olan ordu, bu yüzden büyük kayıplara uğrayacaktır.

Silahlı güçlerin en büyük zayıflığı, ideolojik alandadır. Cürümlü fedailerden oluşan, ve tamamıyla halk düşmanı bir «davayı» savunan silahlı güçlerin tek bayrağı, kullanımla kullanımla yıpranmış hiçbir değeri olmayan antikomünizm sloganlarıdır. Brezilya halkının kassapları, ve emperyalizmin savunucuları olan Silahlı güçlerin ideolojik olarak zaten güçlü olmaları olanaksızdır.

Askeri hiyerarsideki ilişkiler saygıdan yoksun olup, aşağılama ve farklı muamele temeli üzerine kuruludur. disiplin kuralları insanlık dışıdır. Sınıf savaşı, ordunun bünyesinde birçok ayaklanmalar ve baskaldırmalar ile kendini göstermiştir. Yüzvölün basında Chibata ayaklanması, Kara Amiral denilen Joao Candido tarafından yönetilen denizcilerin, karsılastıkları insanlık dışı davranışlara karşı baskaldırmalarıdır. 1964'ten önceki halk hareketi, derneklerde örgütlenmiş Hava Güçlerinin assubaylarının ve denizcilerin hareketi ile kendini göstermiştir.

İdeolojik zayıflıklarından başka, Brezilya silahlı güçleri, anti - gerilla ve modern savaşa gerçekten iyi hazırlanmış çok az güce sahiptir. Savaş deneyleri yoktur, ve çoğu yeterli bir savaş eğitimi gör-

memektedir. Önemli olan, Brezilya'da ve Güney Amerika'da sorunlar gerçekten kendini gösterince, kendilerinin gerçekten de «batı uygarlığının asil savunucuları oldukları rolüne» inanmış ufak faşist subaylar çekirdeğinin silahlı güçlere ve ülkeye baskı ve saldırı dinamiklerini empoze etmeye devam edip edemeyecektir.

Brezilya Silahlı güçleri, üzerlerine düşen rolü şerefsizce oynayacaklardır: bir baskı ve sopa rejiminin «iç güvenliğini» ayakta tutmak için Brezilya halkını baskı altında tutmak ve katletmek. Brezilya militarizmi için, «dış güvenlik» alanında, iddia ettikleri gibi, ve az da olsa şimdiye kadar yaptıkları gibi savaşma tehditleri tehlikeli bir macera olacaktır. Viet-Nam'da yenilen emperyalist güçlerden çok aşağı nitelikte ve nicelikte olan Brezilya silahlı güçlerinin büyüklük hayalleri, büyüklüğü ne olursa olsun, savaşmaya kararlı herhangi bir halk tarafından paramparça olacaktır.

EKONOMİK BÜYÜME

Brezilya'nın durumunu, ve askerler ile yerli burjuvazinin ülkede nasıl bir askeri faşist diktatörlük kurduklarını, ve son beş yılda ekonomik büyümeyi nasıl örgütlediklerini öğrenmemiz acil bir görevdir.

Brezilya'nın ekonomik büyümesi, herşeyden önce, askeri faşist diktatörlük, baskı ve gerici terör ile olanak kazanmıştır. Halkın direncine ve silahlı mücadeleye rağmen, faşist diktatörlük, ekonomiyi geliştirmeyi başardı, çünkü, Brezilya gibi, zengin doğal kaynakları, yeterli sayılabilecek bir alt yapı kuruluşu, bir sanayi temeli ve ucuz ve bol emeği olan bir ülkede böyle bir baskı rejiminin ekonomik büyümeye varamaması zaten olanaksızdır.

Hemen belirtmek gerekir ki, burada sosyo - ekonomik gelişmeden değil, sadece ekonomik büyümeden söz ediyoruz. Hatta, ekonomik büyüme teriminin bile, Brezilya'nın durumunu tanımlamak için uygun olmadığını ilerde göreceğiz.

Askeri faşist diktatörlük, baskı ve gerici terör bir yandan, zengin doğal kaynaklar, yeterli bir alt yapı, bir sanayi temel, ucuz ve bol el emeği diğer yandan. Benzer koşulları bir araya getirebilen herhangi bir ülke de, aynı sonuçlara varabilir.

Brezilya'nın bütün ekonomik politikasının temeli, emekçilerin tüketimini minimuma indiren ücretlerin dondurulması kuralıdır. Brezilya üretiminin yapısı hesaba katıldığında, ücretlerin dondurulması sermaye yoğunlaşmasını, yatırım ve kârların artışı olanaklı kılmıştır. Faşist diktatörlük, ücretlerin dondurulmasına, bir de, sosyal giderlerin dondurulmasını eklemiştir : eğitim, halk sağlığı ve hizmetleri harcamalarının ve yatırımlarının en aza indirilmesi. Bu indirimin yanı sıra, vergilerin, kamu borçlarının arttırılması ile Devlet yatırımları ve kamu girişimlerini yükümlenmiş, ve böylece sanayide talebi canlandırmıştır.

Ücretlerin dondurulması, halk tüketim mallarının azaltılması, diğer hafif sanayi ürünleri yanı sıra, ihraç edilebilir bir besin, giysi ve ayakkabı fazlası sağlamıştır.

Diktatörlüğün vergi politikası dolaylı ve dolaysız vergiler ile, işçi ücretlerinin sadece belli bir yüzdesine değil, fakat bütün ücretle-

re el koymayı sağlamış, böylece de devletin elinde, ülke içi brüt ürünün beşte birine denk değerinde bir bütçe toplanmıştır. Devletin, enerji, ulaştırma, iletişim, demir - çelik, petrol ve petro - kimya, hizmetler, ham maddeler gibi alt yapı yatırımlarının kaynakları buradan gelmekte, olup devlet bu yatırımlarını yaptıktan sonra, bunları tekellere ve genel olarak sanayiye, maliyet fiyatlarına satmakta veya vermektedir.

El koyma ve zorunlu tasarruf fasit dairesini tamamlamak için faşist diktatörlük iki mekanizma yarattı : işçi ücretlerine doğrudan el koyan ve Ulusal İnşaat Bankasının, yada diğer bir deyişle sivil inşaat sanayinin gelişme kaynağı olan Hizmet Zamanı Garantisi Fonu; ve sadece orta ve küçük sanayilere sermaye sağlayan bir fon olan Sosyal Entegrasyon Planı (PIS). Vergi temeline dayanan PIS, kamu kaynaklarını, özel işletmelere dağıtma aletidir. Her iki mekanizmada da, faşist diktatörlük, bunların dolaylı gelir dağıtım planları olduğunu iddia etmiştir.

Faşist diktatörlük bu tedbirler ile, kârları ve yatırım kapasitelerini arttırmış, ve böylece sermayelerin kullanılabilirliğini yaratmıştır. Zamanla, bu tedbirler, ve bu siyaset dayanıklı tüketim malları için bir iç pazar yaratarak geliri suni olarak yoğunlaştırmış, bu da sanayinin gelişmesini ve yatırımların rantabülitesini, özellikle bütün dayanıklı tüketim mallarının temeli ve dinamik motoru olan otomobil sektöründe arttırmıştır. Otomobil sanayinin yıllık büyüme hızı % 20 ilâ % 25 arasında değişmektedir.

Bu gelir yoğunlaşması, hizmet, ticaret ve finans sektörlerinde ve de yığılma ve baskı aygıtları ile, Devletin orta ve yüksek kademelerinde de gerçekleşmiştir.

Bu orta sektörlerde gelir artışını ve yoğunlaşmasını takip eden, hükümet politikası talebin gelişmesi için önemli bir faktör olan tüketim için kredi formülleri uygulamış ve orta sektörleri bir önceki seneye göre 1970'de % 50 daha fazla borçandırmıştır. Bunun fiyatı çok yüksek olup, çok büyük bir mali hizmetler sektörünü beslemektedir.

Bütün bu tedbirlere rağmen, diktatörlük, ülkenin, sınai üretimi yutabilmeye yetenekli bir pazara sahip olamayacağını bilmektedir. Bu yüzden, paranın otomatikman devalüasyonu gibi parasal tedbirler ile, ve vergi bağımsızlığı temeli üzerinde vergi tedbirleri ile Brezilya ürünlerine, uluslararası pazarda rekabet edebilir bir düzey verme çabışmaktadır.

Vergi bağımsızlığı ve paranın devalüasyonu yüzünden uğranılan kayıplar, ithal edilen ürünlerin fiyatlarını da kendi fiyatlarına ekliyen ürünlerin fiyatlarının yükseltilmesi ile, ve ihracatçılara verilen vergi kredileri ile sosyal bölüşümle giderilmiştir (Ünlü kayıpların sosyalizasyonu). Bu yüzden Brezilya ürünleri uluslararası fiyatların altındadır ve böylece pazar kazanma olanakları vardır; bu durum da, ihracatçının kazancını, iç pazardaki satışlara göre % 20 ilâ % 30 arasında daha yüksek olmasını garantilemektedir.

Rejimin tarım siyaseti de, ücretlerin dondurulması, sanayinin ve ihracatın büyümesi gözönüne alınarak uygulanmaktadır. Pratikte

mübadelerinin kontrolü, taban fiyatlarının saptanması ve ihracat için üretimin artırılması ile sermayelerin ve gelirlerin bu sektörde yatırım yapmaları yerine transferlerini gerçekleştirmektedir. Tarım sanayiinde daha iyi bir rasyonalizasyon ve daha iyi bir prodüktivite, tarım sektöründe yabancı yatırımlar, Amazon'da odun kesimi, rejimin ihracat siyasetinin bir kesimini oluşturmaktadır.

Bütün bu tedbirlere Kuzey - Amerika, Alman, Japon yatırımları ve yardımları ve uluslararası pazarda kahve, şeker, soya gibi ürünler için lehte ticari şartlar eklendiğinde rejimin ekonomik büyümesi gerçekleşmiş olmaktadır.

Gördüğümüz gibi, Brezilya ekonomik büyümesi, baskı ve siyasal terör, sosyal sefalet, ve dışa bağımlılık pahasına gerçekleşmiştir.

Hiç bir Latin Amerika ülkesinin şu yada bu şartlardan biri eksik olduğu taktirde böyle bir siyaset uygulayamayacağı açıktır. Örneğin, burjuvazi içindeki ayrılıklar ve özellikle halkın mücadelesi ve direnci Brezilya'dan taklit edilen stratejiyi Arjantin'de bir operet seyri durumuna sokmuştur.

Brezilya ekonomik büyümesi bir gerçektir, fakat konjoktürel olup, uzun vadede tıkanmaya mahkumdur.

REJİMİN EKONOMİ POLİTİĞİNİN SONUÇLARI

Gerici terör, faşist diktatörlük, halkın tüketiminin en aşağı düzeylere indirilmesi, yatırımların merkez güney bölgelerinde, şehirlerde yoğunlaşması ile ülkenin farklı bölgeleri arasındaki, köyler ve şehirler arasındaki farklılıkların büyümesi, yatırımların dayanıklı tüketim malları sanayisinde yoğunlaştırma siyaseti, eğitimde, halk sağlığı ve halk hizmetlerindeki yatırımların felci, ülkeyi, faşist diktatörlüğün planlarını yürütemeyeceği bir siyasal ve sosyal çöküntüye götürecektir.

Askeri faşist diktatörlüğün teknokratlarının hayalleri, sınai büyüme ile özetlenebilir. Ekonomik büyüme, sınıdır, ve dayanıklı tüketim malları sanayisine dayanmaktadır. Bu üretimi yutması gereken iç pazar suni olup, gelirlerin vergisel ve ücretsiz yoğunlaşması üzerine, üretici olmayan hizmetlerin ve mali sistemin büyümesi üzerine kuruludur.

Tarım sektöründe, mal ve hizmet fiyatları çok yüksek olup burjuvazinin elinde yüksek düzeyde yoğunlaşmış gelirlerin bir bölümünü oluşturur, bu da, dayanıklı tüketim malları iç pazarını genişleten bir yüksek gelirler tabakası yaratır. Mali sektör, talebin yaygınlaşmasına ve sadece tüketime verdiği borçlar ile değil, fakat aynı zamanda yöneticilerinin yüksek ücretleri ve yüksek rantabiliteleri ile katkıda bulunmaktadır.

Sınai büyümenin devam etmesi için, diktatörlük, yılda % 25 büyüyen bir pazara gereksinimi olan dayanıklı tüketim mallarının yaygınlaşmasına dayanmak zorundadır, bu durum da gelirlerin yoğunlaşması sürecinin devam etmesini zorunlu kılmaktadır. Bununla beraber ücretlerin önemli miktarda dondurulduğu hesaba katılırsa, yeneden bir zorunlu dağıtımın sadece çok zayıf ekonomik sonuçları olmakla kalacaktır, fakat bu siyasal olarak da gerçekleşemeyecektir.

Diğer çözümler yolu, tüketicinin borçlandırılması ve tüketici kredi sisteminin genişletilmesidir. Bunun sonuçları, ve giderek olanaksızlığı açıktır. Orta sektörlerin borçlanma kapasitesi tavan düzeyi bulmuş olup, mali sistem, tüketim için, ekonomiye enflasyon ve spekülasyon etkileri ile baskı yapmaktadır.

Dayanıklı tüketim mallarına ve gelirlerin yoğunlaşmasına dayanan sınıai büyüme, 1968-1970'de ülkenin demografik büyüme oranından daha aşağı oranda olan dayanıksız tüketim mallarının büyümesini felce uğratmıştır.

Yatırım malları üretiminin toplam sınıai üretime katkısı aynı dönemde % 11 oranında azalmıştır.

Bu durum karşısında, diktatörlük bütün mamul ürününü, dış pazara yöneltmeye çalışmaktadır. «Çözüm yolu, ihracat yapmaktır.»

Sınıai üretimin büyümesi, işletmelere yüksek kârlar sağlayan kullanılılmıyan kapasitelere dayanmaktadır. Fakat kullanılılmıyan kapasite küçülmeye başlamıştır. Sınıai büyümeyi devam ettirmek için, bazıları az rantabl ve uzun vadede kâr sağlayabilecek büyük yatırımlar gerekmektedir. Ulusal tasarruf zayıf ve duragan olduğundan, Brezilya faşist diktatörlüğü, dışardan, özellikle de A.B.D.'den yatırımlar ve krediler aramak zorunda kalmıştır.

İhracat ve ithalat, borçlar, krediler ve yatırımlar, başka bir deyişle ticari denge ve ödemeler dengesi, sermaye hareketleri ile aynı zamanda, ekonomik büyüme çevriminin (cycle) olanaklarını tayin edecektir. Ticari dengenin küçük fazlalıkları, 1970 yılında 845 milyon dolar tutarındaki hizmetler maliyeti ile (ulaştırma, turizm ve diğerleri, teknik bakım) ortadan kalmıştır. Ticari denge 1971 yılında açık vermiştir. Eğer buna 1970 yılındaki 622 milyon dolarlık dış borçların amortismanlarını ve yine aynı yılın 137 milyon dolarlık ünlü «diğerlerini» eklersek, ülkenin yıllık 1.700 milyon dolarlık bir gelire gereksinimi olacaktır ve bu ödemeler dengesinde hiç açık vermeden olmak zorundadır. Bu yıllık açık, sermayelerin girişi olmaksızın varolacaktır, bu da ticari dengenin fazlalıklarından değil, fakat gittikçe büyüyen bir dış borçlanma sayesinde ödemeler dengesinden gelen sözüm-ona Brezilya rezervlerinin zayıflığını ispatlamaktadır. Rezervlerdeki her yeni dolar için dış borç 1.8 dolar büyümektedir. O halde dış borçlar ve krediler hem rezerv hizmetini görmekte, ve hem de temelde hizmetlerin ve dış borcun ödenmesine kullanılmaktadır.

PAZAR KRİZİNİN KÖKENLERİ VE İHRACAT PERSPEKTİFLERİ

Brezilya ekonomik büyümesinin suni bir pazara, daha şimdiden yokolan kullanılılmıyan bir kapasiteye, uluslararası pazara, emperyalistlerin borçlarına, kredilerine ve yatırımlarına bu bağımlılığı, Brezilya burjuvazisinin emperyalizme bağımlılığının ve emperyalizmle bütünleşmesinin, ve Brezilya sanayi ve tarımının emperyalist üretim ve ticari pazara karşı bağımlılığının sonucudur.

Emperyalist çıkarlara boyun eğen ve sınıfsal çıkarlarını savunan Brezilya burjuvazisi, Kuzey - Amerika tekellerine ortak olarak ülkenin çıkarları ile bağdaşmayan bir dayanıklı tüketim malları sanayisi

yaratmıştır. Sınai üretim, çok yüksek fiyatlı dayanıklı tüketim malları sektörlerine yönelik olduğundan, bütün hizmetler alt yapısı ve ülkenin bütün ham madde kaynakları bu üretime adapte edilmiştir.

Ulusal tarım sektörü, dış pazara bağımlılığı, mülkiyet ilişkileri ve üretim biçiminden dolayı daha şimdiden sürekli kız durumunda olup, kapitalist iktisat çerçevesinde hiçbir gelişme olanağına sahip değildir. Belli bir zaman önce-tarım reformu ile-ülkede tarım makineleri, gübre, tarım ilaçları v.s. sanayisi yaratmak, bir tarım teknolojisi, sulama planları, kırsal alanların elektrifikasyonunu ve mekanizasyonunu, tarımsal ürünlerin depolanma, taşınma ve dağıtma sistemlerini kurmak olanaklı idi. Bugün ise, kapitalist iktisat çerçevesinde Brezilya tarımının gelişme koşulları artık yoktur. Otomobil, elektromekanik, kimya, v.s. sanayilerinin emperyalizmin çıkarlarına göre gelişmesi ile, tarım sektörünün gelişmesi, bugün teknokrasinin ve askerlerin ülkeye ve hatta burjuvaziye kırsal alanlardaki sosyal ve ekonomik krizi azaltmak için empoze ettikleri gibi ancak zorunlu tasarruf ve yatırım ile olanaklı olabilir. Tarım sektörünün sanayiye göre zayıf rantabilitesinden dolayı, normal koşullar içinde hiçbir kapitalist tarıma yatırım yapmaya cesaret edemeyecektir.

Diğer yandan, tarımsal kârların ve gelirlerin bir bölümüne, enflasyona karşı mücadele ve ücretlerin dondurulması stratejisinden dolayı Devlet tarafından mübadele, vergi ve taban fiyatları siyaseti ile el konulduğunu unutmamamız gerekir. Bu nedenden dolayı tarım burjuvazisi, askerlerin tarım politikasına karşı çıkmaktadır.

Sanayinin gelişme eğiliminden dolayı, Brezilya tarım sektörünün gelişme stratejisinin olanaksızlığı, Brezilya kapitalizminin krizinin düğümüdür.

Sınai üretimde bir iç pazarın yokluğu, tarım sektöründe büyümenin olmayışının, kırsal alanlardaki işsizliğin ve besin maddelerinin yüksek fiyatlarının bir sonucudur. Tarım sektörü sürekli krize girdiğinden beri, dayanıklı tüketim malları sanayii artık iç pazara geliştiremez, duruma gelmiştir. İncelediğimiz siyaset bütünüyle, kısa vadede sınai gelişmeyi sağlamaya yönelmiştir. Bir kez şu faktörler tükendiğinde: konjonktür, kullanılmıyan kapasite, gelirlerin yoğunlaşması, iç kredi, borçlar ve dış pazarlar. Burjuvazinin önünde iki yol kalır: ücretlerin dondurulmasının arttırılması ve daha büyük ücret yoğunlaştırılması veya ihracatın arttırılması.

Diktatörlük, birinci yolu seçecek durumda olmadığından, ikinci yolu, yâni ihracatın arttırılması yolunu seçmiştir.

Brezilya'nın ihracatının artışı, uluslararası kapitalist ticaretin büyük oranda arttığı, 1969 - 1970 yılına denk gelmiş, fakat bugün uluslararası ticaret duraganlaşmıştır. Söz konusu olan sadece Kuzey - Amerika'nın para krizi ile ilgili tedbirleri değil, fakat aynı zamanda bunların uluslararası ticarete ve maliyeye yansımalarıdır da. Brezilya mamul ürünlerine gelince, uluslararası ticaret hacminin küçülmesi, kısıtlamalar ve özellikle de uluslararası rekabetin sertliği bunların bu ticarete katkılarını sınırlandıracaktır. Ülke, mamul ürünlerin fiyatlarını % 50 ilâ % 70 oranında vergi bağışıklıkları ve teş-

vik uygulamaları gibi uyarıcılar ile azalttığı hâlde bir teknoloji yaratamadığı ve geliştiremediği müddetçe rekabet temel sınırlama olarak kalacaktır.

Bir kez daha, diktatörlük için madenler, et, odun, v.s. gibi ham ve yarı mâmul ürünler ihraç etme alternatifi vardır. Bununla beraber iç gelişmenin devam etmesi ve krizin atlatılması çok şüphelidir.

KRIZE ÇÖZÜM

Güçler dengesi askerlerin ve burjuvazinin lehine olduğundan, siyasal ve sosyal mücadele, özellikle de silahlı mücadele uzun süreli bir savaş olmak zorundadır.

Çünkü, sosyo-politik kriz sürekli olmakla beraber, ekonomik kriz kısa vadede değil, fakat uzun vadede kesinlikle ve şiddetle patlak verecektir. Sosyo-politik krizin sosyal ve silahlı mücadele ile beraber, sürekli olarak keskinleşmesine de şahit olunabilir. Bununla beraber çok değişken durumlar olabilir : emekçilerin sosyal ve siyasal durumları ile, orta sınıfın baskı uygulamasına karşı vereceği cevap, askerlerin günlük korkusu olan kendiliğinden ve kontrol edilemez sosyal patlamalara varabilir.

1970 ve 1971 yılları kırsal alanlarda sosyal mücadele ve kolektif patlamalar yılları olmuştur. Şehirlere, ulaşım araçlarına ve kırsal alanlara yapılan saldırılar, kendiliğinden ve şiddetli hareketler birbirini takip etmiştir. Ekonomik alanda, burjuvazinin geniş bir manevra sahası vardır. Bu geniş manevra alanının nedeni sadece emperyalizmin kayıtsız şartsız desteği değil, fakat aynı zamanda doğal kaynakların ve el emeğinin zenginliği ve ülkenin sanayi temelidir. Burjuvazi kısmi krizlerin üstesinden gelebilme yeteneğine sahiptir. Bu durumda, herşey silahlı devrimci örgütlerini ve emekçi kitlelerin güçler dengesini değiştirip değiştiremeyeceğine bağlıdır.

Devrimciler siyasal ve silahlı mücadelenin, faşist diktatörlüğün sürekli çelişkilerine ve konjonktürel krizlerine çözüm yolları ve kuruluş çareleri bulmasını engellemede tayin edici bir rol oynadığını bilmektedirler.

Faşist diktatörlük yeni bir ekonomik çevrimi harekete geçirmeyi başaramamıştır. Ekonomik büyüme yeni teşvik kaynaklarına gereksinim duyacaktır. Brezilya daha henüz ilk ekonomik çevrimin sonuçları ile etkilenmektedir. Ülke ekonomisi burjuvaziye ve askerlere daha henüz sürprizler hazırlamaktadır. Uluslararası bir ticaret krizi durumunda ekonomik büyüme ne olur? «Brezilya ekonomik mucizesinin» uluslararası pazara ve emperyalizme mâli bağımlılığı çok fazladır. İç krizlerin patlak vermesi durumunda, uluslararası pazar ve emperyalizm Brezilya ekonomisinin taleplerine ve gereksinimlerine cevap veremiyebilir; uluslararası pazarda ve hatta A.B.D.'de krizlerin patlak vermesi durumunda (ki bu bir ütopya değildir), Brezilya ekonomisi kendi çelişkileri ve problemleri karşısında tek başına kalacaktır.

Enflasyon ulusal ekonomi üzerine baskı yapmaktadır. Mali araçlar ve sermaye piyasası araçları gerçek bir üretici temeli olmaksızın sadece spekülasyon ve resmi tedbirler üzerine kurulmuştur.

Bunlar tamamen suni olup, burjuvazinin ve yüksek orta sınıfın güveninin psikolojik durumuna sıkı sıkıya bağlıdır. Bundan da başka tehlikeli enflasyonist etkileri vardır. Enflasyonun büyüme ve kontrol edilemez bir spiralin yaratılma tehlikesi, faşist diktatörlüğü «hayat pahalılığın artışına karşı mücadele» sloganını ortaya atmak zorunda bırakmıştır. Faşist diktatörlüğün bütün propagandası boşa gitmiş ve enflasyonun gerçek kaynağı apaçık ortaya çıkmıştır: iç pazarın elastikiyetinin olmaması, ürünlerin fiyatını daha pahalı kılan biçimde makinalarını kapasitelerinin altında üretim yaptırmakla kalmayıp aynı zamanda kendilerine en uygun gelen fiyatları saptayan tekellerin siyaseti. Tekeller, enflasyonist alımlar için yönetime ve banka kredisine baskı yapmaktadırlar. Paranın sürekli devalüasyonu da fiyatların yükselişi üzerine baskı yapmaktadır.

Bu iki problem, uluslararası pazar ve enflasyon, bugün diktatörlüğün uğraşlarının merkezini oluşturmaktadır.

Guanabara Devletinde öngörülmiş ve gerçek enflasyon oranları (Yüzde)

Temmuz	Öngörülen	Gerçek
1966	25	45,0
1967	10	30,1
1968	15	21,5
1969	15	
1970	15	21,3
1971	12	20,0

Kaynak : Getulio Vargas Vakfı

Guanabara Devletinde gerçek minimum ücretin evrimi (*) (1964 : 100)

		Yıllık Değişim
1965	96,9	— 5.1
1966	90.0	— 7.2
1967	87.0	— 3.3
1968	85.9	— 1.3
1969	83.6	— 2.7
1970	81.9	— 1.2

(*) Aylık ücretler ortalaması - Kaynak : IBE'nin Anuario Estadístico'su ve G. Vargas Vakfı

**SAO Paulo'da bazı temel ihtiyaç maddelerini satın almak için
Gerekli çalışma zamanı (dakika olarak)**

1 kilogram	1965	1969
Ekmek	78	147
Pirinç	75	107
Fasulye	95	199
Şehriye	169	184
Patates	76	94
Et	264	354
Tuz	74	37
Şeker	76	62
Süt (Litre)	34	46

Kaynak : Sosyo - Ekonomik İstatistik Araştırması. Sendikalararası Departmanı (DIEESE). Veja dergisinde yayınlanmıştır, No : 87

**Çalışan Nüfusun Eğitim Durumu
(yüzde olarak)**

Eğitim Derecesi	1960	1970
Tamamlanmamış ilköğretim	41,7	64,2
Tamamlanmış ilk eğitim	50,6	21,2
Orta eğitim	6,3	12,2
Yüksek eğitim	1,2	2,3
Toplam	100,0	100,0

Halk sağlığı için yapılan federal harcamalar

Yıl	Gerçek Değer Oranı	Harcama İçindeki Yeri
1967	100,0	3,03
1968	94,7	2,53
1969	79,5	1,60
1970	70,0	1,11

Kaynak: Maliye Bakanlığı, Maliye Genel Müfettişliği

**1964 - 1970 Devresi Boyunca Üretim Yıllık
Ortalama Değişimi (Yüzde)**

Mallar	Toplam	Per capita	Şehirde per capita
Besin maddeleri	1.8	— 0.8	— 3.8
Tekstil	0.1	— 2.5	— 5.4
Giysi	1.8	— 0.6	— 4.9
Otomobil	14.3	11.7	8.8

San Paulo'da çocuk ölümü (1000 canlı doğan çocukta bir yaşından önce ölen çocuk sayısı)

Yıl	Ölüm Oranı
1960	62.9
1961	60.2
1962	64.4
1963	69.9
1964	67.7
1965	69.4
1966	73.8
1967	79.4
1968	76.6
1969	83.8

Nüfus katmanlarına (strata) göre Brezilya'da gelir dağılımı

Nüfus katmanları strata ve dengeliği	strata (%)	Gelir Yüzdesi		Per capita gelir (dolar)	
		1960	1970	1960	1970
I	40	11.2	9.0	84	90
II	40	34.3	27.8	257	278
III	15	27.0	27.0	540	720
IV	5	27.4	36.3	1645	2940
Ortalama				300	400

Not : Açık aralıkları incelemek için kabul edilen yöntem tepedeki yoğunlaşmayı ve global eşitsizliği küçük göstermektedir. Bunun avantajı, iki yıl için aynı olmasından dolayı strata gelir çekirdeklerinin göreceli varyasyonları konusunda bize daha güvenilir bir mukayese sağlamasındandır. Aynı doğrultuda bir yanlış değerlendirme de bütün sınıflar için, tek bir çalışan kişiye bağlı kişi sayısının aynı olarak kabul edilmesidir.

Bu rakkamın en yoksul kesimlerde çok yüksek olduğu herkesçe bilinmektedir. Fakat bu tabloda, nüfusun % 80'nin (I ve II) toplam gelirdeki paylarının 1960 yılında % 45, 1970 yılında ise % 80 azaldığını gözlemlemekteyiz. Bunun karşılığında ise, nüfusun % 5'i olan en zengin kesimlerin toplam gelirdeki payları 1960'da % 27,4, ve 1970'de ise % 36,3 olmuş, ve nüfusun % 80'nin payı tutarında toplam gelirden pay almışlardır. Brezilya kapitalist ekonomik modelinin ve mucizesinin kişisel gelir dağılımı incelendiğinde, bunun, çoğunluğun emeğinin ürünlerinin bir azınlığın elinde toplanmasına dayandığı görülmektedir. «Mucize»nin başarısı, nüfusun % 80'nin (emekçiler, 72 milyon kişi) durumunu dahada kötüleştirerek, nüfusun % 15'inin (13,5 milyon kişi) durumunu göreceli olarak sabit tutmak, ve nüfusun % 5'inin (burjuvazi ve yüksek orta sınıf, 4,5 milyon kişi) durumunu en yüksek düzeye çıkartmaya dayanmaktadır.

Kaynak: 1960 ve 1970 sayımlarının ilk verileri.

Brezilya'nın rezervleri ve dış borçları (milyon dolar olarak)

Periyod	Borç	Rezerv
1963-64	3 161	—
1967	3 372	199
1968	3 917	251
1969	4 403	657
1970	5 295	1137
1971 (30 Nisanda)	6 000	1378

NB: 1967 yılı sonundan 1971 Nisan ayına kadar rezervlerin hemen hemen 1 200 milyon dolar borçların ise 2 600 milyon dolar arttığını görüyoruz; bu durumda, rezervlerin her bir dolar artışının. dış borçlarda 1,8 dolarlık bir artışa tekabül ettiği anlaşılmaktadır.

Kaynaklar : Brezilya Merkez Bankası ve Visao Dergisi, ekim 1971

1968'de her sektörde on en büyük işletmede katılış payları

Sektör	Yabancı Sermaye	Devlet	Özel
Alt yapı	17.2	73.1	9.7
Ara malları	34.6	52.0	13.4
Yatırım malları	72.6	—	27.4
Dayanıklı tüketim malları	78.3	—	21.7
Dayaniksık tüket. malları	53.4	6.4	40.2
Ticaret	7.0	—	93.0
Hizmetler	8.2	—	91.8

Kaynak: ADICIT'in anketi, Rio de Janeiro, Jornal do Brasil'de yayınlanmıştır, 21 Nisan 1970.

— 0 —

TÜSTAV

çok uluslu şirketler ve uluslararasılaşma sorunu

Türkiye toplumu bir yandan AET'ye bağlanma sürecinde ilerler iken, diğer yandan RCD'nin çerçevesi içinde Türkiye, İran ve Pakistan'ın bölgesel bir ortak pazar içinde bütünleşmeleri gözlenmektedir. Bu bütünleşmeden hareketle, emperyalist dünya sistemi çerçevesi içinde, emperyalizmin yönlendirdiği doğrultuda ve emperyalizmin denetimi altında bütün Orta Doğu'yu kapsayacak daha büyük boyutta bir ortak pazarın kuruluş hazırlıklarına geçilebilecektir. Türkiye'nin bu alandaki rolü, emperyalist ülke tekelleri ve çok-uluslu şirketleri ile Orta Doğu pazarı arasındaki bağlantı zincirinin tamamlayıcı bir halkası olmaktadır. Bu süreç içinde, çok-uluslu şirketler ve uluslararasılaşma sorunu bütün ülkeler için olduğu gibi, Türkiye açısından da aydınlatılmak ve doğru kavranılmak zorundadır. Pratikten edinilen bilgilerin teoriiyi yarattığı ne kadar yadsınamaz bir gerçek ise, doğru teorinin de, pratik için yol göstericiliği o kadar yadsınamaz.

Bu görüş doğrultusunda, çok-uluslu şirketler ve uluslararasılaşma sorunu üstünde, Fransız iktisatçı Christian PALLOIX'nın aynı adı taşıyan kitabından bazı bölümlerin özetlerini aktarmayı uygun görmekteyiz.

ULUSLARARASILASHMA SORUNU

Günümüzde her ulusal ekonominin gittikçe daha çok uluslararası ekonomiye bağımlı olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu bağımlılık durumundan da, bu süreci tanımlamaya yarayan belirsiz bir terim doğar: «uluslararasılaşma». Bu tanımdaki belirsizliğin nedeni, «uluslararasılaşma» ile «çok-uluslu şirket» arasındaki doğrudan ilişkinin bir özdeşleşme ilişkisi olarak kavranılması ve bu ilişkinin giderek şu zorunlu sonuca varmasıdır: herhangi bir ulusal ekonominin ne kadar fazla çok-uluslu şirketi varsa, bu ulusal ekonomi, uluslararası ekonomide o denli egemen durumdadır. Bu zorunluluktan da, ulusal ekonomilerin göreceli bağımsızlıklarını koruyabilmeleri için, şirketlerini çok-uluslu boyutlara doğru itelemeleri gibi çelişkili bir durum doğar.

Uluslararasılaşma sorununun ortaya çıkardığı, bir ulusal ekonominin dış ilişkilerinin yeni niteliksel durumu, uluslararası çevrimin (cycle) —ürünlerin, sermayenin oluşumunun ve birikiminin, bilimsel ve teknik araştırmanın, paranın ve diğer elemanların— ulusal an'ı (moment) gibi sorunların aydınlatılması ancak şirket gibi görünümdeki biçimi bir yana bırakarak, kesinlikle işlemsel kategori olan «brans» veya «sanayi»'ye yönelmemizi gerektirir. (I)

Uluslararasılaşma sorunu şirket düzeyinde değil, fakat içine ya da içlerine şirketlerin girdiği branş ya da branşların uluslararasılaşması düzeyinde kavranılabilir; branş ya da branşların sosyal sermayelerinin çevriminin uluslararasılaşmasında çok-uluslu şirketin sermayesi «bireysel» (egemen ya da egemen değil) bir fraksiyondan başka bir şey değildir. Karl Marx'ın Kapital'inin bütünüyle branş veya sanayi kavramı üzerinde temellendiği bilinirken bazı çağdaş marksist tezlerin soruna «şirket» açısından yaklaşımları dikkat çekicidir.

ULUSLARARASILAŞMA VE ŞİRKET

Örgütsel biçimi, mâli mimarisi, yönetimi, yatırım stratejisi, pazar politikası, v.s. açısından çok-uluslu şirketin incelenmesi, çağdaş kapitalizmin gelişen uluslararasılaşma sorununun çok uluslu şirketi yarattığını unutmak demek olup, derin bir yanlışlığa ve yanlış görüşe neden olur. Şirket düzeyindeki analizlerde, şirketin uluslararasılaşma derecesi -plürinasyonel, mültinasyonel, enternasyonel (II)-üzerindeki terminolojik tartışmalar, şirketin biçimi üzerinde durarak uluslararasılaşma sorununu ihmal etmekte, bu sorunun yapısını ve içeriğini dinamik bir akış içinde kavramadığı için amacına varamaktadır.

Uluslararasılaşma analizinin temel hatası, mikro-ekonomik yaklaşımın ağır basması yüzünden kısır bir şirket kavramı üzerinde yoğunlaşmasından doğmaktadır. Oysa ki, dev bir üretim ünitesinin uluslararası karakteristikleri, yoğunlukla, bu ünitenin içinde bulunduğu branşın ya da branşların uluslararasılaşmasını gösterir. Bundan da başka uluslararasılaşma, en görünürleri, yapı, yatırım, üretim, pazarlar, v.s. gibi çeşitli faktörlerden dolayı şirket çerçevesi içinde düşünülmekte, bu nedenden de, uluslararasılaşma sorunun ortaya çıktığı yerlere göre terminoloji dalgalanmaları görülmektedir. Karşılaştırmalı statüje dönüşmüş statik karakteri gereği, uluslararasılaşma hareketinin aşamalarını farklılaştıran bu analiz, uluslararasılaşma hareketini bizzat dinamik bir evre olarak kavramayı engeller; statik karakteri gereği, bu yaklaşımla yapılan analizde, uluslararasılaşmanın sadece biçimsel elemanları göze gözüktürken şu önemli sorun ortaya çıkmaz: şirket, ulusal yapıyı, neden uluslararası bir yapı ile çatlatır? Son olarak ta, bu analiz bir ekonominin (veya bir ekonomik bütünün) dış ilişkilerinin uluslararası ekonomi ile olan ilişkili yaklaşımını aydınlatamaz; çünkü, bu analiz ile, uluslararasılaşmanın sadece biçimleri (temelleri değil) kavranılır.

Bu yaklaşımın sonucu olarak, ekonomilerin uluslararasılaşma biçimini temsil eden çok uluslu şirketin doğuşu ve geleceği R. Vernon'un analizlerinde olduğu gibi egzogen (dışsal) faktörlere bağlanır:

— Pazarın rolü: «Son derece açıktır ki, bir çok işletme ilhac yolu ile yetinememe korkusu ile bir pazara girmek ya da bir pazarı korumak amacı ile «çok-uluslu» olmuşlardır.

— Ham maddeler arayışı: «Pazarların aranması ve korunması, çok-uluslu şirketlerin doğuşunda bir motor güç olmakla beraber, ham madde kaynaklarının aranması ve korunması da diğer bir motor güç olmuştur.

— Şirketin çıkış noktasına (ham maddelere) ve dökülüş noktasına (pazara) doğru hareketlerini bütünleştiren hareket olarak bu iki faktörün birleşimi. (III)

Bu analiz sonucu, çok-uluslu şirketin doğuşu ve geleceği, son tahlilde «pazar» üzerinde durulmadığı takdirde anlaşılmaz olmakta, pazar üzerinde durulsa bile, bu da hiçbir şekilde tatmin edici bir faktör olamamaktadır: «Şu yada bu şirketin geleceğe ait bütün projeksiyonları şu yada bu şirketlerin gelecekte pazarlarının çerçevesini nasıl tayin edeceklerini bilmelerine bağlıdır. (IV) Böylece, şirket pazarı tayin edecek, pazar da şirketi tayin edecektir.

ULUSLARARASILAŞMANIN AYIRTEDİCİ KARAKTERİNİN İLK ELEMANLARI

Uluslararasılaşmanın yapısı ve konusu üzerine olan bir soru, uluslararasılaşmanın içerdiği biçimler üzerinde kalmamalı, fakat ayırteci bir karakteri ortaya çıkarmak zorunda olmalıdır. Günümüzde bu alanda en etkili araştırma olan-kapitalist iktisat çerçevesi içinde - Harvard Business School'un Raymond Vernon ekibi ile beraber yaptığı çalışmada; uluslararasılaşmanın ayırteci karakteri olarak, «ürün» —yeni ürünün uluslararası çevrimi— düzeyi ile beraber, bu çevrimin şirket planında olduğu gibi, branş planında da içerdiği biçimler ele alınmaktadır; burada, uluslararasılaşmayı, şirketten, branşa doğru kaydırma zorunluluğu hafifçe hissedilmektedir. Bununla beraber, uluslararasılaşmanın bu ayırteci karakteri, bizce uluslararasılaşma sorununun bütünü üzerinde bilgi vermekten uzaktır; çünkü uluslararasılaşma sorunu, önemli olduğu gerçek, fakat daha karmaşık bir sorunun sadece bir an'ı (moment) olan ürünlerin veya emtianın dolaşım planında ele alınmaktadır.

Uluslararasılaşmanın ayırteci karakterinin araştırılmasının bir diğer ekseni de, üretim sorunu alanında yer almaktadır: Bu görüşe göre, **üretim sorunun uluslararasılaşması, uluslararası sermaye hareketi ile bağıntılı olarak** çağdaş kapitalizmin uluslararasılaşma «biçimlerinin» açıklayıcı bir faktörü olmaktadır. (V)

Diğer bir görüşe göre de, çok-uluslu şirket, ya sermayenin uluslararası ölçüde birikimi süreci olarak, yada ulusal sermayelerin bir-biri içine nüfuz etmesi olarak kabul edilmekte, sadece **sermayenin uluslararasılaşması** boyutuna indirgenmektedir.

Görüldüğü gibi, uluslararasılaşma sürecinin problematiği şu iki faktör bir arada ele alınarak yürütülmek zorundadır:

— Uluslararasılaşmanın gerçek karakterlerinin branş (veya sanayi) düzeyinde analizi,

— Branşa (veya sanayiye) giren sermayenin uluslararasılaşmasının analizi.

ULUSLARARASILAŞMA SÜRECİ VE «BRANŞ» VEYA «SANAYİ» EKONOMİK KATEGORİSİ

Daha önce de belirttiğimiz gibi, şirket analizi, teorik alanda içerdiği (pazar, üretim faktörlerinin bileşimi) gibi faktörlerle ulus-

lararasılaşma sürecini aydınlatamaz. Sadece sanayi veya branş ekonomik kategorisi, ürün-meta ilişkileri, üretim süreci ve dolaşım sürecine olduğu gibi, branşa veya sanayiye giren sosyal sermayenin yeniden üretimi olan **sosyal sermayenin çevrimi kavramına** bir anlam verebilir. Örneğin sanayi sisteminde, kâr oranlarının eşitlenmesi eğiliminden hareket eden kâr oranı, göreceli olarak herkesçe kabul edilen bir düzenleyici rolü oynar; fakat kâr oranı şirket düzeyinde belirsiz olup, sadece branş veya sanayi planında belirgindir; (VI) branş içinde bulunan tek tek şirketlerin kâr oranları, gerçek karar aleti olan sanayi kâr oranının çevresindeki varyasyonlardan başka bir şey değildir. Bu nedenden dolayı, kâr oranlarının eşitlenme eğilimi, sanayinin giriş ve çıkışındaki engellerin «geçirimliliği» geçer; bu geçirimlilik çağdaş kapitalizmin işlerliğinde dinamik bir rol oynar.

Branş (veya sanayi) düzeyindeki analiz ile şu noktalar belirlenir :

1— Sadece sanayi düzeyinde belirginleşen bu kâr oranı olgusundan dolayı, sosyal sermayenin yeniden üretimi (sermayenin oluşumu ve birikimi) sektörel alanda gerçekleşir.

2— Sanayinin engellerinin geçirimliliği ile kâr oranlarının eşitlenme eğilimi, objektif bir prosedürü belirler. Bu prosedür ile, sanayi sisteminin bünyesinde sosyal sermayenin yeniden üretimi çevrimleri birbirine bağlanır: **mâli sermayenin rolü.**

Son tahlilde ise, branş veya sanayi ekonomik kategorisi, sermayenin «hareketinin» global çevrim fazlarının incelenmesi; ve bu çevrim içine giren sermaye «fraksiyonlarının» ve hatta «hâkim fraksiyonların» yerinin saptanması açısından tek işlemsel alandır.

Araştırmamızın merkezi bir hipotezi, branş veya sanayi ekonomik kategorisinin uluslararasılaşmasıdır. Bu da bir sanayi içinde, ürün-meta ilişkilerinin, üretim sürecinin ve dolaşım sürecinin bundan böyle ulusal alanda değil, **fakat ürün-meta dolaşım sorununun bu süreç içinde hâkim bir rol oynadığı uluslararası alanda** gerçekleştiğini gösterir. Bunun sonucu olarak branşa giren sosyal sermaye fraksiyonunun da aynı şekilde **bir yeniden üretim uluslararası alanı bulunur.**

Bu olgudan hareketle, uluslararasılaşmanın iki farklı düzeyini ayırtmaktayız:

— **Birinci Düzey:** Ulusal sanayi sisteminin bütün branşları (veya en hâkimleri) veya sanayileri uluslararasılaşmadan, bir (veya birçok) branşın uluslararasılaşması; diğer branşlara giren veya sanayilere giren sosyal sermayeni bütün fraksiyonları uluslararasılaşmadan, uluslararasılaşmış branşa giren sosyal sermaye fraksiyonunun yeniden üretimi alanında uluslararasılaşması bu düzeydedir.

— **İkinci Düzey:** Sosyal sermayenin yeniden üretiminin global çevrimi düzeyinde, kâr oranının eşitlenme eğiliminin objektif prosedürünün uluslararasılaşması (sosyal sermayenin global çevriminin bünyesindeki branşlar içinde bulunan farklı sosyal sermayelerin çaprazlaşmasının gerçekleştiği merkezi «an»ın uluslararasılaşması) Bu

ikinci düzey çok hipotetiktir: çağdaş kapitalizmin işlevselliği 2 nci düzeyden çok 1 nci düzeyde belirgindir.

Gözlemler :

1— Uluslararasılaşma sürecinin bu iki farklı düzeyde birbirini ardından gelen ve ilerleyen aşamaları vardır. Bu aşamaları şu yada bu süreci oluşturan elemanlardan hareket ederek saptamak gerekir (örneğin, ürün-meta'nın uluslararasılaşması, dolaşım sürecinin uluslararasılaşması, üretim sürecinin uluslararasılaşması)

2— Bu iki düzey (ve aşamaları) arasında dikkate alınması gereken bir gidiş-geliş ilişkisi vardır.

3— Uluslararasılaşma sürecinde, ulusların göreceli bağımsızlıklarını, **kontrol etme** ve **hakimiyet** kurma durumlarını birinci düzeyin uluslararasılaşmasına bağlamak gerekir; kontrol etme ve hakimiyet durumu, bir yada birçok stratejik branşın uluslararasılaşması ile kazanılır.

Bu iki düzeyi daha temelli olarak belirleyebilmemiz ve bu iki sorunu doğru olarak saptayabilecek işlemsel kategorileri elde etmemiz için :

— Bu kategoriyi belirleyen elemanların uluslararasılaşma süreci olarak branşın (veya sanayinin) uluslararasılaşmasını (ürün-meta'nın uluslararasılaşması, üretim sürecinin uluslararasılaşması, dolaşım sürecinin uluslararasılaşması) ve ilişkilerini incelemek gerekir;

— Branşa giren sosyal sermayenin «fraksiyonlarının» uluslararasılaşmasını, sosyal sermayenin global çevrimini incelemek gerekir.

BRANŞA (VEYA SANAYİYE) GİREN SOSYAL SERMAYE «FRAKSİYONLARININ» ULUSLARARASILAŞMASI

Sosyal sermayenin hareketi, iki yönül bir yeniden üretim sorudur:

— Sosyal sermaye çevrimlerinin yeniden üretimi sorunu: Sermaye-para çevrimi, sermaye-meta çevrimi.

— Sosyal sermaye çevrimlerinin, sosyal sermayenin belli alanlarda aldığı biçimlerin yeniden üretimi sorunu (üretim süreci, dolaşım süreci, üretim sürecinin ve dolaşım sürecinin birbirine eklenimi) : banka sermayesi, ticaret sermayesi, sanayi sermayesi, mâli sermaye.

1— Tarihsel gelişim içinde, sosyal sermayenin ulusal düzeydeki global çevriminden çok, branşa (ulusal) giren sosyal sermayenin çevrimini görmekteyiz; bu durumdan da, bu iki çevrimin, bölgesel yeniden üretim alanlarında «odaklaşması» (focalisation) olgusu doğmaktadır.

Sosyal sermayenin yeniden üretimi alanlarında, su yada bu sürecin (üretim, dolaşım) hakimiyetine göre sosyal sermayeni yeniden üretiminin hâkim «fraksiyonları» ortaya çıkar: bölgesel çerçe ve içine derinliğine girmiş banka sermayesi, sanayi sermayesi, ticaret sermayesi.

Önceleri global düzeyde sosyal sermaye çevrimlerinin ulusal bir çaprazlaşma prosedürü olduğu, bu rolün de, «mâli sermaye» (VII) ve banka sermayesi tarafından oynandığı gayet açık bir olgu idi.

Bununun beraber, sosyal sermaye çevrimi, bu karakteri ile, hâkim olan bölgesel bir «an» ile, herşeyden önce branş veya sanayi düzeyinde» oluşuyordu.

2— Giderek, branşın içine girdiği uluslararasılaşma süreci ile, branşa giren sosyal sermaye çevrimi biçimleri de değişikliği uğramaya başlamıştır.

Bir yandan, sadece branşa giren sosyal sermaye çevrimi uluslararasılaşmakla kalmamakta (çevrim uluslararası bir alanda «oluşturmakta») fakat bu oluşum içinde, bazı çevrimler diğerlerine göre daha ileri itilmekte (para-sermaye çevrimi), bu durumdan da, bazı fraksiyonların hâkimiyeti, ya sanayi sermayesine doğru, yada diğer sermaye biçimlerine doğru (mâli sermaye) değişmektedir.

Diğer yandan ise, branşın uluslararasılaşması, sermayenin özel bir fraksiyonunu (mâli sermaye) sermayenin yeniden üretiminin **hakim fraksiyonu** olarak ileriye doğru itmektedir. Böylece sosyal sermayenin yeniden üretiminin hâkim an'ını, **bölgesel bir odaklaşmadan**, merkezi bir odaklaşmaya doğru yer değiştirtmektedir.

Bu görüş açısından bakıldığında, mâli sermayenin karakteristiklerinden biri, pratikte sanayi sisteminin bütün branşlarına girmesi olmaktadır.

Bu süreç içinde, mâli sermayenin fonksiyonu, bir eşitleme fonksiyonundan çok (sosyal sermaye çevrimlerinin çaprazlanması) daha önceden oynadığı bir rol olan, ürünlerin dolaşım devresini genişleterek ileriye doğru itmektir; böylece de üretim sürecinin ve dolaşım sürecinin birbirine eklenmesini sağlamak fonksiyonunu yerine getirmektedir.

Bir çok iktisatçı, işte bu anlamda, mâli sermayeyi, banka sermayesinin ve sanayi sermayesinin «kaynaşması», «birleşmesi» olarak niteler.

Bundan da başka, branşa giren sosyal sermayenin uluslararasılaşmasının branşın uluslararasılaşması **ile bağıntılı** olarak yapılan analizi (ürün, üretim süreci, dolaşım süreci) uluslararası yatırımı, sermayenin uluslararasılaşmasının bir biçimi olarak kavrayabilmemizi sağlar.

Mâli sermaye, ikili bir harekete göre belirlenir.

— Dolaşım sorununun hakimiyetini gösteren, üretim sürecinin ve dolaşım sürecinin branş veya sanayinin bünyesinde **birbirine eklenmesi** sorunu.

— Sanayi sisteminin içinde branşların **birbirine eklenmesi** sorunu: sanayi sisteminin çeşitli branşları içine giren sosyal sermaye çevrimlerinin merkezi odaklaşması.

Araştırmamızın merkezi amacı, branşın veya sanayinin uluslararasılaşması geliştiği ölçüde, mâli sermaye ve branş (veya sanayi) ekonomik kategorisi arasındaki ilişkilerin analizini, üretim ve

dolaşımın birbirine eklenmesi sorunu düzeyinde ele almaktır. O halde, mâli sermaye analizinin problematiğini brans düzeyinde ele almamız gerekiyor.

R. Hilferding'in kitabı, yazarın açıklayış biçimine göre, temel fonksiyonu, üretim fiyatlarının oluşumundan geçerek kâr oranlarını eşitleme eğilimi olan mâli sermayenin doğuşu üzerinde bize hiçbir şey öğretmemektedir. Hilferding'e göre, mâli sermaye son derece yüksek soyut bir biçim almakta, ve koptuğu (VIII) ticaret sermayesi ve sanayi sermayesi karşısında bağımsız bir hareketlilik kazanmaktadır.

Hilferding'in açıklamasının sınırlarının darlığı, mâli sermayenin fonksiyonun sadece üretim sorunu açısından değerlendirmesine bağlıdır; bu görüşe göre, mâli sermaye, üretim sorununu kontrol etmektedir: «mâli sermaye, gerçekten de üretim üzerinde sosyal kontrolün kurulmasıdır (IX)»

Oysa, mâli sermayenin fonksiyonu, kesinlikle, üretim sorununun ve dolaşım sorununun ilişkisinde, birbirine eklenmesindedir; mâli sermaye, burada, bu sonuncunun, yâni, dolaşım sorununun hakimiyetini ortava çıkarır (X). Bu nedenden dolayı da, bu ilişki, örneğin Lenin'de olduğu gibi, banka sermayesinin (dolaşım) ve sanayi sermayesinin (üretim) «kaynaşması», veva, sermayenin «birleşmesi» (Hilferding) gibi terimlerle belirtilmektedir. Gerçekten de, brans düzeyinde, mâli sermaye kaynaklandığı ve tekrardan yapılandırıldığı emtia dolaşımı sorununu sıkıca kendine eklemeler; bu hakimiyetin etkisi altında kalan üretim sorunu ile, emtia dolaşımını genişletir, farklılaştırır. Böylece, mâli sermayenin üretim sorunu düzeyinde açıkça uyguladığı sanayi yeniden yapılandırmaları, çoğunlukla emtia dolaşımı şebekelerinin yeniden yapılanmasının; mâli sermayenin hakimiyetinin üretim operasyonlarına damgasını basarak bu şebekeleri farklılaştırmasının ve genişletmesinin sonucudur. Üretim ünitelerinin yeni bir dolaşım şebekesi içine girişi ise, bizzat bu üretim ünitelerinin değişikliğe uğramasıyla sonuçlanır.

ULUSLARARASILAŞMA VE DEVLET

Uluslararasılaşma analizleri, çoğunlukla Devletin ekonomik müdahalelerini hâkim şirket (örneğin tekelleri gruplaşma) düzeyine indirgemek eğilimindedir. Gerçekte ise, Devletin ekonomik müdahalelerinin brans düzeyinde olduğunu en açık biçimde saptamak olanaklıdır.

Devlet ve bransın uluslararasılaşması arasındaki ilişkiler kompleks bir yapıdadır; Devletin bu alandaki pratiği, kendisine uluslararası ortamda-sosyal sermayenin uluslararasılaşma çevriminin **ulusal odaklaşması** ile-bağımsızlığını garantilemek amacıyla çok-uluslu bir büyük şirketini sağlamlaştırmak için bransın uluslararasılaşmasını geliştirmek hedefi olmaktadır. Bu türlü bir sağlamlaştırma olanaksız ise Devletin bu alandaki davranışı, çeşitli denemelere ve araştırmalara girismek olmaktadır; daha uzun vadede, tekrardan geliştirmek eğilimini terketmeden, bransın kısa vadede bırakılması.

Sosyal sermayenin (ve bu sermayenin «fraksiyonlarının») uluslararasılaşmasının Devletin kontrolünden ne olursa olsun kaçabilme-

si olanaklı olduğu halde, Devletin etken müdahalelerinin ancak brans ekonomik kategorisi üzerinde olduğu görülmektedir.

Branşın uluslararasılaşmasının (ürün-meta'nın uluslararasılaşması, üretim sürecinin uluslararasılaşması, dolaşım sürecinin uluslararasılaşması) ulusal alanda çok derin bir etkisi vardır; bransın bu derin etkisinden, sadece çok-uluslu şirketlerin odaklaşmamış üretim üniteleri (bu üniteler de belli bir biçimde de olsa, bransın global tayin ediciliğinden kaçamazlar) ve dolaşım sorununun bir kısmı (bu da bransın karakteristikleri tarafından tayin edilmiştir) kaçabilirler.

Belli bir uluslararasılaşma eşiğine varılmadıkça, Devlet, uluslararasılaşmış bransın şirketleri üzerinde belli bir kontrole, en azından bu bransın yeniden üretim sorunu ulusal alanda odaklaşmış ise, sahiptir.

Buna karşılık, bransın uluslararası sermaye çevrimi, Devlete göre, göreceli bir bağımsızlık kazanır; bu çevrimin hakim sermaye fraksiyonları Devlet fonksiyonlarını ulusal bir odaklaşmadan gitgide daha uluslararası bir odaklaşmaya (örneğin Avrupa boyutunda) kaydırır.

Fransa VI. Ekonomik ve Sosyal Gelişme Planını formülasyonu düzeyinde, Devlet ve uluslararasılaşma sorunu arasında düğümlenen çelişkili ilişkileri saptamak olanaklıdır. Devlet, uluslararası ortamda, kendi sürekliliğinin üzerine temellendiği genel karakteri olan «**bağımsızlığının**» korunmasına, vede aynı zamanda, uluslararası «**açılışın**» zorunluluğuna eş değerde önem vermektedir; bu durum, VI. Planın tercihlerinde açıkça görülmektedir.

«Fransa'yı geleceğine egemen kılmak, ülkemize **bağımsızlığını** koruma araçlarını vermek ve Avrupa'da, ve Dünya'da rolünü güçlendirmek demektir (...)

«Siyasal ve kültürel bağımsızlığımızın korunması, Fransa'nın kendi içine kapanması demek değildir. Özellikle Avrupa Ekonomik Topluluğu bünyesi içinde, **açılışı** seçerken, ülkemizin bir barış, ilerleme ve refah bölgesinde sağlam olarak yerleşmesini seçtik» (XI).

Oysa, bu siyasal bağımsızlık, bütünüyle, planın doğrudan belirlediği branslar ve şirketler düzeyindeki bir ekonomik bağımsızlığa dayanmaktadır.

Devlet siyaseti, ayrı karakterlerde ikilemlerle bir siyaset olmaktadır: şirketler siyaseti ve branslar siyaseti.

Şirket siyaseti, son tahlilde, bransın bağımsızlığını korumak amacıyla, herseyden önce bir yada birçok uluslararası boyutta şirketi güçlendirmek siyaseti olmaktadır.

«VI. Plan süresince, bu modernizasyon, büyük sanayi gruplarının sağlamlaştırılması ve gelişme temellerinin genişletilmesi, sağlıklı ve iyi yönetilen küçük ve orta işletmelerin hızlandırılmış büyümesi, verimli olmayan veya kötü yönetilen işletmelerin hızlandırılmış yondeğiştirimi ile belirecektir. Gerçekten de, V. Plan sürecinde köklü bir biçimde ele alınan üretim aygıtının yeniden yapılandırılması daha henüz sona ermemiştir. Sonuç olarak, V. Planın başlangıcından

beri varolan şirket kaynaklarına aktif kısmı sermaye yatırımlarına, özellikle vergi yönünden isteklendirmelere (teşvikler) VI. Plan süresinde de devam edilecektir. (XII).

Branşlar siyasetinden çıkarılan temel veri şu olmaktadır: Uluslararasılaşma sürecini hızlandırma isteği ile beraber, içeriği yönünden iyice belirlenmemiş bir kavram olan bağımsızlığı koruma isteğinin birarada olmasının yarattığı çelişkili durum.

VI. Planın metninin çeşitli bölümlerinde bu uluslararasılaşma -bağımsızlığı koruma çelişkisi gayet açık görülmektedir.

Bu çelişkinin niteliği şu uygulamayı gerektirmektedir: branşların bağımsızlığını, yani uluslararası ortamda, Devletin sürekliliğini korumak için, uluslararasılaşmayı olabildiğince çok desteklemek. Bu uygulamadan dolayı, Devlet siyaseti, uluslararasılaşma sürecini, en genel çizgileriyle iki tip ölçü ile hızlandırmayı deneyecektir:

— Emegün yönünü değiştirme siyaseti: «Sanayi yapılarının modernizasyonu, zorunlu olarak birçok değişikliğe yol açacaktır; bu değişikliklerden bir tanesi de, önemli sayıda insanın işini değiştirmek zorunda bırakması olacaktır: gelişme siyasetinin temel fonksiyonlarından biri de, bu yön değiştirmeyi öngörmek ve yön değiştirmesini, çalışanların ve işletmelerin çıkarlarına en uygun biçimde örgütlemektir» (XIII).

— Şirketlerin ve branşların kullanımı yararına, uluslararası bir dolaşım şebekesinin yaratılması siyaseti: «Ticaret şebekelerinin ve subelerinin yabancı ülkelerde yerleşmesi, ticaret şirketlerinin gelişmelerinin isteklendirilmesi, ayrıcalıklı finansman prosedürlerinin yetkinleştirilmesi ve muhtemelen yaygınlaştırılması ve yatırımların garantisi ile kolaylaştırılacaktır (...) Diğer yandan Fransız banka sisteminin yabancı ülkelere yerleşmesi, sanayi ve ticaret yatırımlarına eşlik etmesi ve yerel tasarrufların bu işletmeler lehine toplanmasına daha etkin olarak katılması için cesaretlendirilecektir.» (XIV).

VI. Planın bütünüyle, uluslararasılaşma süreci ile karşı karşıya kaldığı ve bu olguyu desteklediği açıktır, fakat buna karşılık, uluslararasılaşma sürecinin Fransız sanayi sistemi üzerindeki etkilerinin analizi, Plan metninde de, açıkça ifade edildiği gibi zorluk göstermektedir:

«Seçtiğimiz açılış doğrultusunda, uluslararası çevre, Fransa'nın ekonomik ve sosyal gelişmesi üzerinde gittikçe artan rastlantılarla ağırlığını hissettirmekte olup, bu durum açılış siyasetinin sonucunun karşıt tarafı olmaktadır.»

ULUSLARARASILAŞMA SORUNU VE SÖMÜRÜ

Proletarya kendi çalışma şartları içinde, peşpeşe gelen sanayinin yeniden yapılandırılma operasyonları boyunca, uluslararası sermayenin kesiti altına girmenin neyi içerdiğini çok açık hissetmektedir; proletarya bu gelişimden ne çıkacağını açıkça bilmektedir: işsizlik, niteliksizleşme, çalışma ritimlerinin hızlanması, kitle halinde işten çıkarılmalar...; yani artan bir sömürü. Olayların ortaya konmasından öteye, uluslararasılaşma sorununun, uluslararası sermaye tarafından aranan amaç olan sömürünün yoğunlaşması ile nasıl kat-

merlendiğini aydınlatacak olan ara halkaları saptamak gerekir; çalışma sorununun koşulu olan üretim güçlerinin hareketinin bu durumda tek tayin edici karakteri sermayenin yoğunlaşması (concentration) olmaktadır. Fakat tayin edici de olsa, bir tek üretim sorundan hareketle, üretim güçlerinin kendiliğinden hareketi olamaz. Örneğin: Neyrpic gibi bir grup için, Alsthom, sonra da CGE-Alsthom grubunun bünyesi içinde kaynaşma operasyonlarından önce, sömürü oranını ve en son dayanak olarak ta kâr oranını arttırmak için çalışma sorununda önemli değişiklikler yapılması gerekmiştir.

Şirketin bölgesel sermayesi, üretim güçlerinin hareketine etki yapacak biçimde ve böylece çalışma sorununda değişiklik yapacak ölçüde dolaşım şebekelerini, ürünün meta hâline dönüşme yeteğini önemli biçimde genişletmediğinden, üretim sorunu, emtia dolaşımı sorunu ile dar bir biçimde sınırlanmıştır. Bu olgudan dolayı, uluslararası, ulusal ve bölgesel bir dolaşımın yanyana oluşu karşısında, şirket, ürünlerde göreceli bir çeşitlilik yapmaya yöneldi: elektrik enerjisi üretimi malzemesi yanı sıra, bölgesel kağıtçılık için makinalar imâlatına yöneldi. Ayrıca elektrik enerjisi üretimi malzemesi de pazarlara göre çok çeşitlendirilmiştir. Kendine özgü sınırları içinde artık-değer çıkarımına gelince, bölgesel sermaye, nöbeti, ulusal ve özellikle de uluslararası sermayeye terketmek zorunda kaldı. Bu şirket ve grupların yeniden yapılandırma (restructuration) sürecinin önemi nedir?

Bu iki grup, tıpkı şirketin kendilerine getirdiği, kendine özgü şebekeleri gibi, bu şirkete, emtia dolaşımı şebekesinin genişlemesini, bu dolaşımın yoğunlaşmasını sağlamışlardır. Bu sadece ürünlerin standardizasyonuna ve normalizasyonuna bağlı olan kesintisiz süreçlerin ortaya çıkışının koşulu değildir; fakat aynı zamanda ürünlerin bölgesel çevrime ve alt üretim ünitelerine terkedilmesinin de koşuludur. Sermayenin merkezleşmesi (centralisation) ve yoğunlaşması biçiminde ikili bir hareket olan şirketin sanayi yapısının yeniden biçimlendirilmesi operasyonu ile gerçekleştirilen emtia dolaşımının genişlemesi ile beraber, çalışma sorununun bağlaşıklık (corrélatif) değişikliği —yeni teknolojik yöntemler, kesintisiz süreçler, otomatizasyon— de ortaya çıkmıştır; böylece de üretim güçleri harekete geçirilmiştir: gitgide bölünmüş çalışma, çalışma ritimlerinin hızlandırılması, çalışanların niteliksizleşmesi, çalışanların sayısının azaltılması.

— SONUÇ —

Daha önce belirttiğimiz gibi örgütsel biçimi, mâli mimarisi yönetimi, yatırım stratejisi, pazar politikası v.s. açısından çok-uluslu şirketin incelenmesi; aslında çok-uluslu şirket olgusunun branşın uluslararasılaşması sorunu (gerçek sermaye hareketi) ve sosyal sermayenin uluslararasılaşması sorunu (soyut sermaye hareketi) olarak, iki yönlü kavranılması gereken kapitalist üretim biçiminin ürünü olduğunu, görmemek olup; bu biçimsel görünüm içinde, kapitalist üretim biçiminin evrimine uygun düşen üretim ve mübadele ilişkilerini temsil etmekten başka bir şey olmadığını unutmak anlamına gelir, bu nedenden derinliğine yanıtıcı ve yanlıştır. Sadece görünüm, —biçim— yâni tek konu olarak çok-uluslu şirket dikkate alındığın-

da, sözde marksist analizleri, temelde burjuva ve liberal analizlerden ayrırteden hiçbir özellik kalmaz.

Gerçekte ise, her kavram içinde işlerliğini yürüttüğü çerçeve ile bir anlam kazanır, ve her ekonomik kavramın temel işlerlik çerçevesi ise, Karl Marx'ın belirttiği gibi «üretim biçimidir»:

«Varmış olduğum ve bir kez vardıktan sonra araştırmalarımaya yol gösterici olan genel sonuç kısaca şöyle formüle edilebilir: insanlar, varlıklarının sosyal üretiminde, belli, zorunlu, iradelerinden bağımsız ilişkiler kurarlar; bunlar kendi maddi üretim güçlerinin belli bir gelişme derecesine uygun düşen üretim ilişkileridir. Bu üretim ilişkilerinin bütünü, toplumun ekonomik yapısını, belli toplumsal biçimlerinin uygun düştüğü siyasal ve hukuksal bir üst-yapının üzerinde kurulduğu somut temeli oluştururlar. Maddi hayatın üretim biçimi genel olarak toplumsal, siyasal ve entelektüel hayat sürecini şartlandırır. (XV).

Oysa bizzat bu üretim ve mübadele ilişkileri de, sürekli olarak değişen ve genişliyen şirket ve branş kavramlarını da aynı değişiklik ve genişleme sürecine sokan teknik ve sosyal bir iş-bölümü çerçevesi içinde oluşurlar.

Bütün bu olgunun temelinde yatan, kapitalist üretim biçiminin ve kendini bağlayan üretim ilişkileri içinde, üretim güçlerini değerlendirmesinde, üretim ve dolaşım alanlarında egemenliğini dünyaya yaymak için ulusal çerçeveden taşarak genişlemesidir. (XVI).

O hâlde uluslararasılaşma sorunu, bu üretim biçimini oluşturan elemanlar düzeyinde, kapitalist üretim biçiminin hem dünya ekonomisinin işlerliğine nasıl «damgasını vurduğunu» ve hem de her ülkeye nasıl girdiğini, nasıl yerleştiğini gösterir. Son tahlilde, uluslararasılaşma sorunu, herşeyden önce temel yönüyle kapitalist üretim biçiminin uluslararasılaşmasıdır; ikincil yönleriyle ise de bu sorunda kapitalist üretim biçiminin dayandığı ve etkin olarak ileri sürdüğü elemanların uluslararasılaşması; branşın ve branşa giren sosyal sermayenin uluslararasılaşması.

-
- (1) Rolande BORELLY/ Les Disparités sectorielles des taux de profit, these de doctorat sciences économiques, Grenoble, mart, 1972/ Şirketin işlerliğinin anlaşılabilmesinin ancak içinde bulunduğu «çevrenin» bünyesinde olanaklı olduğunu göstermiştir: Şirket düzeyinde yatırım ile önceden yapılmış ve gerçekleştirilmiş kârlar arasındaki ilişkiyi anlayabiliriz. Bununla beraber, bu ilişkinin her kesiminin tâyin edici elemanları şirket düzeyinde bulunmaz/sayfa 19/ ve sorun şirket sorunu değil, fakat «branş»la özdeşleşebilir ekonomik kategori olarak sanayi sorunudur: «Global dinamik, sanavilerin birbirlerine göre kâr oranlarının yapısına bağlı olup, sanayinin bünyesi içindeki tek tek şirketlerin kâr oranları yapısına bağlı değildir/sayfa 27/
- (2) C.P. KINDLEBERGER, Les Investissements des États - Unis dans le monde, Calmann - Lévy Paris, 1971, sayfa 213 : Bütün dünyaya dağılmış çıkarları bulunan önemli şirketler zamanlarında çeşitli biçimlerde adlandırılmış da olsalar, günümüzde birbirinden çok farklı üç belli başlı terimle yetinilmektedir, bunlar : plürinasyonal, yabancı ülkeler de iş gören ulusal şirket; mültinasyonal, çok-uluslu şirket; enternasyonal, uluslararası şirkettir.

- (3) Raymond VERNON : «Future of the Multinational Enterprise» in C. P. KINDLEBERGER/ed/, The International Corporation - A symposium, The MIT Press, Cambridge, Massachussets, 1970, sayfa, 374, 378, 380
- (4) İbid, sayfa, 385
- (5) Philippe HERZOG : «Emperyalist aşamada yeni olan, mali sermayenin gelişiminin tek bir sermaye kesimi içinde, coğrafik olarak çeşitli uluslara dağılmış olan ürünleri bütünleştirerek, «üretimin uluslararasılaşmasının» hızlanmasının temellerini yaratmasıdır, böylece dünya ticaretinin hızlı gelişmesini de sağlamaktadır.» Nouveaux Développements de l'internationalisation du capital, Economie et politique, no: 198, Ocak, 1971, sayfa, 129. Aynı yazar bunları da kaydediyor : «Üretimin uluslararasılaşması sınıf ilişkilerinden bağımsız, «özerk» kendine özgü hareketi olan bir olgu değildir. Bu olgu, uluslararası biçim alan sermayenin aynı zamanda kendine özgü bütün çelişkilerini de yansıtmaktadır/ibid, sayfa, 136/ Eğer sermayenin üretimi - uluslararasılaşma sorununda sermayenin bulunduğu düzey yâni, şirket mi, sanayi mi? - belirtilmiyor ise, bunun aydınlatıcı olmadığı açıktır. «Tekelci sermaye» kategorisinin kullanılması da anlam belirsizliğini ortadan kaldırmamaktadır.
- (6) Rolande BORELLY, ibid, sayfa, 27 : «Kâr oranı, global ekonominin yapısı düzeyinde çok daha tayin edici bir rol oynar. Bu, ekonominin büyüme dinamizminin bünyesi içinde bağlantı aracını oluşturur, yada oluşturabilir. Çeşitli şirketler arasındaki kâr oranları arasındaki olabilir farklılıklar, bu rolü sanayi düzeyinde daha da etkin duruma getirir, ve sanayi kâr oranının çevresinde çeşitli varyasyonlar olarak belirir. Şirketlerin kâr oranlarının toplamı, karar aleti olan sanayinin kâr oranını oluştururken, finansman aleti görevini görürler.
- (7) R. HILFERDING, Le Capital financier, Editions de Minuit, Paris, 1970. Hemen işaret edelim ki, Hilferding, mâli sermayenin fonksiyonunu **sadece** global düzeyde sınırlamaktadır. Bu sınırlama ile de çağdaş kapitalizmin işlerliğinde mâli sermaye tarafından yerine getirilen bütün fonksiyonları anlamak olanaksızdır.
- (8) İbid, sayfa 55 : «Bu ilişki ile (banka sermayesi ile sanayi sermayesi arasındaki) sermaye daha ilerde göstereceğimiz, en yüksek ve en **soyut** biçimini almaktadır (...) Mâli sermayenin kendine özgü hareketinin içinde olduğu değişik biçimlerin bir yansımından başka bir şey olmamakla beraber, **bağımsız** bir görünüm kazanması, ticaret ve sanayi sermayesinden **kopuşu** ve **bağımsız duruma** gelişi olgusu bir o kadar analiz gerektiren bir durumdur (Bizim tarafımızdan çizilmiştir)
- (9) İbid, sayfa, 493
- (10) Dolaşım sorununun hakimiyetinden, üretim güçlerinin «hareketinin» koşulundan başka bir şey olmadığını, ve üretim sürecinde, üretim ilişkilerinin son tahlilde «tayin edici» olarak kaldığını kabul ederek, üretim sorunu üzerindeki «hakimiyetinden» bahsediyoruz.
- (11) Le VI eme Plan de développement économique et social, sayfa, 5
- (12) İbid, sayfa, 28
- (13) İbid, sayfa, 28
- (14) İbid, sayfa, 27
- (15) Karl MARX ve Friedrich ENGELS, Manifeste du Parti Communiste, in Oeuvres choisies, éditions du Progrès, Moscou, 3 Vol. I tome, sayfa, 115 : «Burjuvazi dünya pazarını sömürerek, bütün ülkelerin üretimine ve tüketimine kozmopolit bir karakter verir. Gericilerin büyük umutsuzluğuna rağmen, sanayinin ulusal temelini yok eder.»
- (16) Karl MARX, Contribution à la critique de l'économie politique, Editions sociales, Paris, 1969, sayfa 4

DE - DA
MUZAFFER ÇENGİL
Cağaloğlu Yokuşu Kemaliye Han
No. 4/14 İSTANBUL

DAĞITIMINI YAPTIĞIMIZ DERGİLER :

- 1 - 7.SANAT**
- 2 - YENİ ADIMLAR**
- 3 - ÜRÜN**
- 4 - SOYUT**
- 5 - GERÇEK SİNEMA**

DAĞITIM ŞARTLARI :

- 0/0 25 indirimli, ödemeli.**
- Gönderme masrafı bize ait.**
- İade kabul edilir.**

TÜSTAV

10 Lira